

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Drifts- og Plejeplan 2008-2022

Miljøministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste
2008

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Drifts- og Plejeplan 2008 –2022

Udgivet af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste

Tekst	Nærværende plan er en revideret udgave af tidligere Drifts- og Plejeplan 1998-2013, udarbejdet af Christian H. Qvortrup, Erling Krabbe og Mads Jakobsen, alle SNS. Revision og tilføjelser af nye afsnit er foretaget af Skovfoged Lene Lie, med plejeevaluering v. biolog Erling Krabbe samt kulturhistorisk bidrag ved Erling Buhl, alle SNS. Militært bidrag fra Den Kongelige Livgarde.
Kort: Grundkort og temakort	Skovfoged Lene Lie, Skov- og Naturstyrelsen
Bevoksningsliste (bilag 4)	Skovfoged Lene Lie, Skov- og Naturstyrelsen
Forsideillustration	Forsidetegningen er kopi af originaltegning af Leif Ragn Jensen, efter tilladelse fra LRJ copyright Lene Lie
Layout	Poul Juul, Blovstrød
Layout, omslag	Poul Juul, Blovstrød
Aftale vedrørende kortmateriale:	Kortmateriale udarbejdet på grundlag af materiale fra Kort- og Matrikelstyrelsen.
ISBN	978-87-7279-753-3 (netudgave)
Yderligere oplysninger:	Den Kongelige Livgarde Servicesektionen Høvelte Kaserne Høveltevej 117 3460 Birkerød
	samt Skov- og Naturstyrelsen Haraldsgade 53 2100 København Ø
Planen kan findes på nettet:	http://www.skovognatur.dk/udgivelser

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark

Drifts- og plejeplan 2008-2022

Nærværende drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads stadfæstes hermed som gældende for perioden 1. januar 2008 til 31. december 2022. Drifts- og plejeplanen er dog kun gældende så længe forsvaret ejer eller lejer arealet.

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, den

Oberst Michael Bondegaard, Chef for Driftsdivisionen

Lokalstøttecenter Nordsjælland, den

Oberstløjtnant Aksel M. Iversen, Chef LSCNS

Skov- og Naturstyrelsen, den

Kontorchef Peter Brostrøm

INDLEDNING	1
1 GENERELT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANER	1
1.1 Formål	1
1.2 Baggrund	1
2 BESKRIVELSE AF PLANPROCESSEN	3
2.1 Forudsætninger	3
2.2 Planens indhold	3
2.3 Procedure for planændringer	4
3 FORSVARETS INTERNE ANSVARSFORDELING FOR VARETAGELSE AF DRIFTS- OG PLEJEPLANER	5
4 FORSVARSMINISTERIETS MILJØSTRATEGI 2003 OG BESLUTNING OM REVISION AF DRIFTS- OG PLEJEPLANERNE	6
4.1 Baggrund	6
4.2 Status for opfyldelse af Miljøstrategiens miljømål	7
4.3 Revisionens indhold	9
5 SÆRLIGT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANEN FOR HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK ØVELSESPLADS	10
5.1 Baggrund	10
5.2 Aftalens virkning	10
STATUS	11
6 BESKRIVELSE AF HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK ØVELSESPLADS	11
6.1 Den militære historie	12
6.2 Geologi	15
6.3 Landskabet	17
6.4 Korttegning	17
6.5 Registrering af arealtyper	19
6.6 Flora og fauna på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads	27
6.7 Fortidsminder og kulturhistoriske spor	38
6.8 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier på øvelsespladsen	39
6.9 Offentlighedens adgang	40
7 NUVÆRENDE ANVENDELSE AF HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK ØVELSESPLADS	41
7.1 Gældende bestemmelser og restriktioner	42
7.2 Beskrivelse af uddannelses- og øvelsesfaciliteter	44
8 FORSVARETS NUVÆRENDE DRIFTS- OG PLEJEOPGAVER PÅ ØVELSESPLADSEN	46
8.1 Drift og pleje af arealerne	46
8.2 Skovdrift	46
8.3 Jagt og vildtpleje	46
8.4 Ressourcer og materiel	47
9 DRIFTS- OG PLEJETILTAG I PERIODEN 1999 – 2006	49
9.1 Indledning	49
9.2 Status for opfyldelse af handlingsplan og generelle retningslinjer	49
9.3 Sammenfatning af status for opfyldelse af handlingsplan og generelle retningslinjer	54
9.4 Plejetilstand 2006 og biologisk evaluering	55
10 LOVMÆSSIGE BRUGSBEGRÆNSNINGER ELLER BINDINGER	60
10.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer	60
10.2 Kommunalreformen og det nye plansystem	60
10.3 Planloven	62
10.4 Status i Regionplan 2005	63
10.5 Fingerplan 2007	66
10.6 Kommuneplanlægning	67
10.7 Naturbeskyttelsesloven	68
10.8 Offentlighedens adgang til forsvarets arealer	70
10.9 Plejepligt af beskyttede naturtyper og fortidsminder	70
10.10 Museumsloven	71
10.11 Vandløbsloven	73
10.12 Skovloven	73
10.13 Fredskovsloven	74
10.14 Fredning af arealer på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads	75

10.15	Retningslinjer for anvendelse af sprøjtegifte (pesticider) og gødskning.....	76
10.16	Vildtpleje.....	76
11	FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER.....	78
o	Behov for nye anlæg og øvelsesfaciliteter	78
o	Drift og pleje af skovområderne	82
12	SKOV- OG NATURSTYRELSENS FORSLAG TIL BESKYTTELSE OG FORBEDRING AF NATURVÆRDIER OG OFFENTLIGHEDENS ADGANG	84
12.1	Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand	84
12.2	Forbedringer i plejen af græsarealer	84
12.3	Forslag til pleje og genopretning af vådområder.....	86
12.4	Forslag til forbedringer af skovdriften	88
12.5	Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo.....	90
12.6	Offentlighedens adgang.....	91
12.7	Kørsel med bæltekøretøjer	93
12.8	Vildtpleje.....	93
	AFVEJNING	94
13	AFVEJNING AF BENYTTELSE OG BESKYTTELSE	94
13.1	Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret	94
13.2	Skov- og Naturstyrelsens ønsker til forbedringer af naturområder	97
	PLAN.....	100
14	RETNINGSLINJER FOR DEN FREMTIDIGE ANVENDELSE AF HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK ØVELSESPLADS	100
14.1	Retningslinjer for pleje af overdrevs- og slettearealer	100
14.2	Retningslinjer for pleje, genopretning, og beskyttelse af vådområder.....	102
14.3	Retningslinjer for pleje af skovarealer.....	104
14.4	Retningslinjer for offentlighedens adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads.....	107
14.5	Retningslinjer for bekæmpelse af invasive plantearter	108
14.6	Retningslinjer for brug af gødning og sprøjtemidler	108
14.7	Retningslinjer for vildtpleje.....	108
14.8	Kulturhistoriske interesser	108
14.9	Retningslinjer for nye anlæg og øvelsesfaciliteter	109
14.10	Udlægning af arealer til Anden Anvendelse.....	111
14.11	Udlægning af byggefelter.....	111
14.12	Nødvendige tilladelser til planens tiltag	111
14.13	Planændringer	112
14.14	Handlingsplan.....	114
	BILAG.....	115
16	OVERSIGT OVER BILAG	115

INDLEDNING

1 Generelt om drifts- og plejeplaner

1.1 Formål

I 1998 udsendte Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab den første driftsplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads. Planen gjaldt for perioden 1993-2013.

Med en række nye bestemmelser inden for forsvaret samt diverse, generelle lovændringer, ændret region- og kommuneplanlægning m.v. er der nu behov for en opdatering og revision. Dette er formålet med nærværende drifts- og plejeplan.

1.2 Baggrund

Mange af de militære områder indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives generelt godt her, fordi arealerne gennem mange år har fået lov at henligge i uopdyrket naturnær tilstand, og fordi arealerne har bevaret mange af de naturlige biotoper, der i det omgivende landskab er blevet udsat for bebyggelse, dræning og opdyrkning. Desuden fordi der udover periodisk aktivitet fra militære enheder ikke færdes mange mennesker i områderne.

Som led i Forsvarsministeriets miljøstrategi har Forsvarskommandoen vedtaget, at der for hvert af de terræner, der administreres af forsvaret skal udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 24. oktober 1995 indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrer en langsigtet planlægning af drift og pleje for alle forsvarets skyde- og øvelsesområder.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på forsvarets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem behovet for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Henset til at planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på forsvarets arealer er kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet m.fl. medinddraget som såkaldte eksterne bidragsydere i forbindelse med nærværende planrevision. Samtidig er det forventningen, at kommunen som den relevante myndighed gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af de militære arealer. Samtidig vil planlægningen give medarbejdere i forsvaret en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidig hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplansamarbejdet. Bestemmelser om støjregulering på de enkelte terræner er på baggrund af forhandlinger mellem Forsvaret, den pågældende kommune samt Miljøstyrelsen fastsat i "Bekendtgørelse om støj-

regulering af forsvarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner” (Bkg. nr. 468 af 13. juni 2002). Bestemmelserne for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads fremgår af bekendtgørelsens side 22-23. Bekendtgørelsen er udstedt i medfør af miljøbeskyttelsesloven.

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at skyde- og øvelsестerrænerne samt øvelsespladserne er udlagt som uddannelsesområder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturhistoriske, kulturhistoriske og rekreative værdier og udstikke retningslinjer for terrænets brug, beskyttelse og pleje, som tager hensyn til disse værdier, samtidigt med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.

Planen skal således rumme en afvejning mellem på den ene side forsvarets behov for øvelsesarealer og på den anden side samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets ofte meget store natur- og kulturværdier.

Som følge af den sikkerhedsmæssige risiko, der er forbundet med forsvarets aktiviteter, vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De opstillede retningslinjer i drifts- og plejeplanen skal være enkle for forsvaret at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal:

- *Kortlægge og afgrænse* naturtyper, bevoksninger, veje, grøfter, forsvarets anlæg etc., dvs. alle typer terrænelementer.
- *Beskrive* de naturmæssige værdier og *udpege* de mest bevaringsværdige af disse samt *påpege* eventuelle behov og muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- *Beskrive* fredede fortidsminder og andre kulturhistoriske værdier og *anvise* hvorledes forsvarets bedst muligt beskytter, plejer og respekterer disse.
- *Beskrive* forsvarets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt *klarlægge* forsvarets fremtidige behov for benyttelse af terrænet.
- *Beskrive* den rekreative benyttelse af terrænet.
- *Afveje* forsvarets behov for benyttelse med ønskerne om beskyttelse og forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder.
- *Anvise*, hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder *fastlægge* retningslinjer for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring i overensstemmelse med afvejningen.

2.3 Procedure for planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder i 15 år.

For til stadighed at holde planen over så langt et forløb tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige herom.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinjer, som de fremgår af planafsnittet, en planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne tilsvarende drøfte dette spørgsmål indbyrdes ud fra planens overordnede retningslinjer.

Såfremt en af parterne ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen, indsendes begrundede forslag til planændringer til modparten. Opnås der enighed, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne er således en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

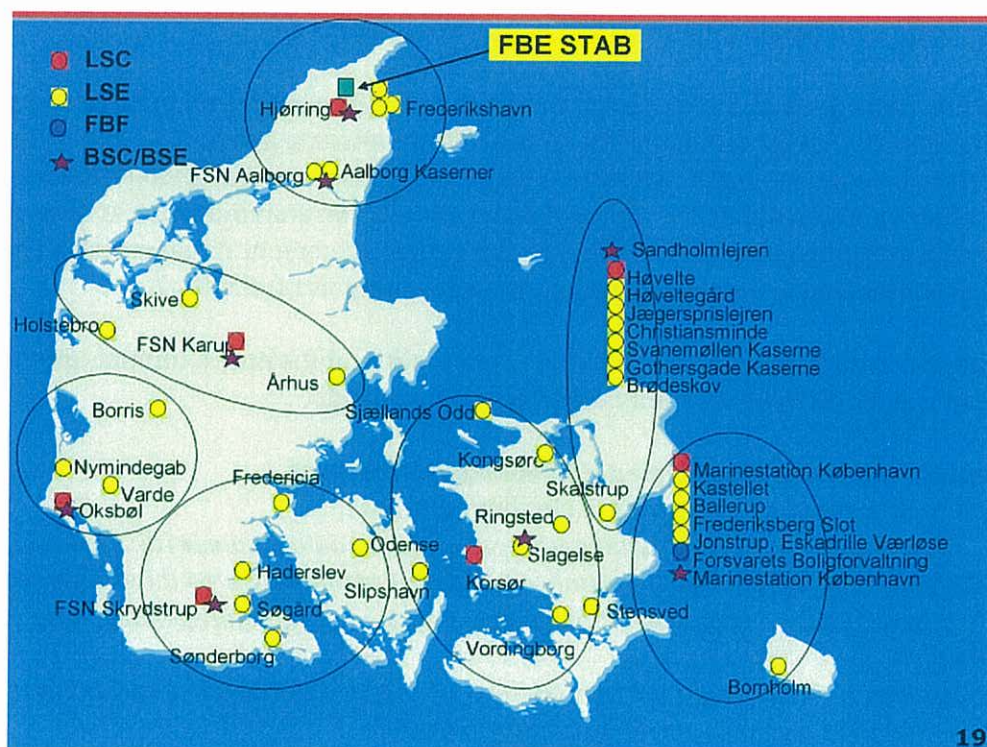
Udover planændringer kan dispositioner, der ligger udenfor planens rammer, kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

3 Forsvarets interne ansvarsfordeling for varetagelse af drifts- og plejeplaner

Fra og med 2007 vil Driftsdivisionen i Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste forestå den overordnede sagsbehandling og godkendelse af drifts- og plejeplaner.

Forvaltningsdivisionen i Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste vil være ansvarlig for overholdelse af EU-direktiver og national miljølovgivning i relation til drifts- og plejeplanens indhold.

Det Lokale Støtte Center (LSC) er ansvarlig for planens gennemførelse og det Lokale Støtte Element (LSE) udfører det praktiske arbejde. LSC for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er placeret på Høvelte Kaserne, Høvelte og varetager udover Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads Jægerspris Skydeteræn, Aflandshage, Skalsstrup og Brøde Skov.

Oversigt over den fremtidige FBE organisation, pr. 1. januar 2007

4 Forsvarsministeriets miljøstrategi 2003 og beslutning om revision af drifts- og plejeplanerne

4.1 Baggrund

I Forsvarsministeriets senest reviderede miljøstrategi fra 2003 gøres der status for miljøindsatsen. Miljøforhold er nu blevet en integreret del af ministerområdets opgavevaretagelse, og takket være indførelsen af Forsvarsministeriets Miljøledelsessystem er medarbejdere på alle niveauer opmærksomme på at inddrage miljøaspekter i det daglige arbejde. Med Miljøledelsessystemet ser forsvaret fremad, og med en systematisk indførelse af miljøledelse er der skabt et stærkt værktøj til bl.a. at sikre fortsatte forbedringer på miljøområdet og til at planlægge den fremtidige miljøindsats på en økonomisk og rationel måde.

Den betydelige erfaring og de fremskridt, som Forsvarsministeriet har gjort på miljø- og naturbeskyttelsesområdet, giver det danske forsvar stor opmærksomhed i international sammenhæng, og mange nationale og internationale samarbejdspartnere.

Der er siden revisionen af miljøstrategien i 1998 sket meget på miljø- og naturbeskyttelsesområdet inden for Forsvarsministeriets ressort. Miljøindsatsen gennem 10 år betyder, at indsatsområderne hele tiden videreudvikles. På naturbeskyttelsesområdet skal det særligt fremhæves, at udarbejdelsen af drifts- og plejeplaner for alle Forsvarsministeriets øvelsesområder tilendebringes med udgangen af 2004 og offentlighedens adgang til naturværdierne på Forsvarsministeriets arealer er sikret gennem en ny bekendtgørelse fra 2002.

I det følgende er miljøstrategiens opdeling i miljøpolitik, miljøstatus, miljømålsætninger og miljømål for indsatsområdet "Naturbeskyttelse" gennemgået.

Forsvarsministeriets miljøpolitik på naturbeskyttelsesområdet

I henhold til Miljøstrategiens overordnede miljøpolitik vil

"Forsvarsministeriets myndigheder gennem et positivt samarbejde med civile myndigheder og med en aktiv indsats – og i overensstemmelse med miljølovgivningens mål og hensigt – arbejde for at bevare, beskytte og om muligt genoprette miljø og natur.

Indsatsen på miljø- og naturbeskyttelsesområdet gennemføres under hensyntagen til de opgaver, der er pålagt Forsvarsministeriet.

De enestående naturværdier på Forsvarsministeriets øvelsesarealer skal fortsat bevares og beskyttes til gavn for den biologiske mangfoldighed, kommende generationers adgang til naturværdier samt de militære behov for varierede øvelsesmuligheder."

Forsvarsministeriets miljøstatus for naturbeskyttelse

I Miljøstrategiens afsnit om miljøstatus for naturbeskyttelse fremhæves det, at

"Forsvarsministeriets øvelsesarealer i mange tilfælde repræsenterer særegne og delvist uberørte naturområder og udgør derfor vigtige fristeder for en række sjældne og truede dyre- og plantearter.

Forsvarsministeriets myndigheder udarbejder i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen 15-årige drifts- og plejeplaner for alle øvelsesområder med henblik på at bevare og beskytte naturværdierne og sikre de militære behov for varierede øvelsesmuligheder.

Offentlighedens adgang til naturværdierne på Forsvarsministeriets arealer er, under hensyn til sikkerhed, uddannelses- og øvelsesvirksomhed, sikret ved bekendtgørelse nr. 64 af 30. januar 2002. På det jagtmæssige område har Forsvarsministeriet siden 2002 fulgt Skov- og Naturstyrelsens etiske retningslinjer."

Forsvarsministeriets miljømålsætninger for indsatsområdet Naturbeskyttelse, med beslutning om igangsættelse af revision af drifts- og plejeplanerne

Af miljøstrategien fremgår det endvidere, at

"Forsvarsministeriet vil fortsætte indsatsen med at udarbejde drifts- og plejeplaner for alle øvelsesarealer. Drifts- og Plejeplanerne er fortløbende over en periode på 15 år. Den første plan blev udarbejdet i 1993, hvorfor arbejdet med at revidere de ældste drifts- og plejeplaner påbegyndes. Som led i revisionen af drifts- og plejeplanerne vil der ske en evaluering af de gennemførte plejetiltag for at dokumentere den biologiske effekt. På denne måde vil Forsvarsministeriet sikre, at der fortsat opretholdes en naturtilstand på Forsvarsministeriets arealer, der skaber de bedste betingelser for bevarelsen af den naturlige flora og fauna. Allerede i år 2005 opfyldes dermed – for så vidt angår Forsvarsministeriets arealer – regeringens og EU's målsætning om, i 2010 at standse forringelsen af biodiversiteten.

Der skal i videst muligt omfang gives offentligheden adgang til Forsvarsministeriets arealer, idet adgangen af hensyn til uddannelses- og øvelsesaktivitet kan begrænses i perioder og for visse områder. Yderligere kan særligt følsomme naturområder friholdes for såvel øvelsesaktivitet som offentlig adgang."

Forsvarsministeriets miljømål for Naturbeskyttelsesområdet

Miljøstrategi 2003 fastslår endeligt som et miljømål, at der

"ved udgangen af 2004 skal være udarbejdet drifts- og plejeplaner for alle Forsvarsministeriets øvelsesarealer.

Inden udgangen af 2004 skal der endvidere foreligge en tidsplan for revision af alle eksisterende drifts- og plejeplaner for Forsvarsministeriets øvelsesarealer.

Vildtplejen på Forsvarsministeriets arealer indgår i drifts- og plejeplanerne og gennemføres primært ved at skabe gode betingelser for læ, skjul og fouragering for vildtet, således at anlæggelse af vildtagre og fodring kan holdes på et minimum."

4.2 Status for opfyldelse af Miljøstrategiens miljømål

Miljømålet om, at der ved udgangen af 2004 skal være udarbejdet drifts- og plejeplaner for alle Forsvarsministeriets 33 øvelsesarealer blev ikke opnået. Målet måtte udskydes godt to år.

Ved udgangen af 2005 forelå der således færdige planer for de 32 af de 33 øvelsesarealer, og den sidste drifts- og plejeplan (for Flyvestation Skrydstrup) blev afsluttet i starten af 2007.

Den forsinkede opfyldelse af målet skyldes bl.a., at Skov- og Naturstyrelsen indenfor samme tidsramme har færdiggjort udarbejdelsen af drifts- og plejeplaner for alle Hjemmeværnets 12 øvelsesarealer.

Miljømålet om, at der inden udgangen af 2004 skulle foreligge en *tidsplan* for revision af alle eksisterende drifts- og plejeplaner for Forsvarsministeriets øvelsesarealer er blevet opfyldt. Det blev således besluttet af Forsvarskommandoen ved skrivelse af 25. marts 2003 til alle de berørte militære etablissementer, at opdatering af de 16 ældste drifts- og plejeplaner påbegyndes i år 2005 og afsluttes i år 2006. Udgangspunktet for opdateringen er, at alle planer afsluttet før 2002 suppleres med:

- Ordensreglement.
- Nye vildtplejebestemmelser.
- Opdatering af afsnit om lovgivning.
- Nye ønsker/justeringer fra den etablissemmentsforvaltende myndighed.
- Udarbejdelse af en skovplan
- Ajourføring af digitalt og analogt kort efter behov.

Ovenstående tidsplan for revisionen blev imidlertid ændret på et halvårligt samarbejds møde mellem Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen i maj 2004. Det blev her besluttet, at den generelle plan for revision af drifts- og plejeplanerne skulle undergå en større revision når forsvarsforliget var godkendt, og implementeringsplanen og konsekvenser heraf var kendte.

I november 2004 var disse forhold kendte, og Forsvarskommandoen besluttede efter aftale med Skov- og Naturstyrelsen at planrevisionsperioden blev flyttet et år, således at der inden udgangen af 2007 skulle foreligge en revideret udgave af alle drifts- og plejeplaner, som er afsluttet før 2002. Planer, som er afsluttet i 2002 eller senere, vil blive revideret i takt med at de udløber efter den 15-årige planperiode (eller før, i fald der opstår særligt behov herfor). Et enkelt terræn er gledet ud af planrevisionen, nemlig Melby Skydeterræn, idet forsvaret ikke længere benytter terrænet og derfor er ved at afvikle sine aktiviteter.

De 15 resterende drifts- og plejeplaner er følgende: Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, Næstved Øvelsesplads, Nørre Uttrup Øvelsesplads, Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, Borris Skydeterræn, Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, Stold Skydeterræn, Skydeområde Trandum, Haderslev Øvelsesplads, Halk Skydeterræn, Flyvestation Aalborg, Finderup Øvelsesplads, Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser, Flyvestation Karup samt Hevring Skydeterræn.

Opsigelse af samarbejdsaftalen mellem Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen

Tidsplanen for revisionen blev ændret igen i forbindelse med forsvarets skriftlige opsigelse af 12. december 2006 af samarbejdsaftalen mellem Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarskommandoen vedrørende drifts- og plejeplanlægning som betyder, at samarbejdet ophører med udgangen af 2007. Der blev i den forbindelse ændret på hvilke drifts- og plejeplaner der skal færdiggøres i løbet af 2007. Det blev aftalt på det efterfølgende halvårsmøde den 26. januar 2007, at følgende 6 planer skulle opdateres i 2007: Borris Skydeterræn, Finderup Øvelses-

plads, Nørre Uttrup Øvelsesplads, Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn samt Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn.

4.3 Revisionens indhold

Revisionen vil bestå i en opdatering af den gamle plan samt tilføjelse af nye punkter, således at den tilføres

- En evaluering af de gennemførte plejetiltag for at dokumentere den biologiske effekt (jf. miljøstrategi, se ovenfor).
- Et ordensreglement for offentlighedens adgang, som implementering af bekendtgørelse herom fra Forsvarsministeriet og opfølgende Forsvarskommandobestemmelse (se ovenfor).
- Nye vildtplejebestemmelser, jf. Forsvarskommandobestemmelse herom i 2002.
- En opdatering af afsnit om lovgivning, som følge af ny, offentlig planlægning, lovgivning og kommunalreform (ny zone-myndighed, nye region- og kommuneplaner, revideret Skovlov, Museumslov og Naturbeskyttelseslov mv.).
- Indføjelser af nye ønsker/justeringer fra etablissermenterne, bl.a. på baggrund af erfaring med drifts- og plejeplanen.
- Integration af bestemmelser for skovenes drift og pleje, hvor det er aktuelt.
- Ajourføring af digitalt og analogt kortmateriale efter behov.
- Måltrettet indsats med henblik på en klargøring til opfyldelse af kravene i EF's Habitatdirektiv til forvaltningsplaner for terræner eller dele heraf, som er udpeget som Natura 2000 områder.

Offentligheden vil som minimum blive inddraget i planrevisionen som høringspart ved en ekstern høringsrunde af planudkastet. Ved større planændringer inddrages offentligheden dog allerede fra starten af planprocessen ved skriftlig indkaldelse af planbidrag.

Omfanget af offentlighedens inddragelse bliver i hvert enkelt tilfælde fastlagt på det indledende planrevisionsmøde mellem Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen.

5 Særligt om drifts- og plejeplanen for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

5.1 Baggrund

Nærværende revision af drifts- og plejeplanen fra 1998 blev igangsat ved et indledende opstartsmøde afholdt på Høvelte Kaserne den 17. oktober 2005. Til stede var repræsentanter fra Forsvarskommandoen, Forsvarets Bygningstjeneste, Garnisonskommandantskabet under Den Kongelige Livgardes servicesektion, forstprodukt.dk (ekstern skov-konsulent) og Skov- og Naturstyrelsen.

I sommeren 2006 gennemgik Skov- og Naturstyrelsen terrænet med henblik på beskrivelse og evaluering af de plejetiltag, der var foreskrevet i den tidligere driftsplan samt at revidere det eksisterende digitale kortmateriale.

I forbindelse med udarbejdelsen af drifts- og plejeplanen har Hovedstandens Udviklingsråd, Hørsholm Kommune, Allerød Kommune, Birkerød Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Entomologisk Fagudvalg, Dansk Ornitologisk Forening m.fl. haft planen i høring inden færdiggørelse. De indkomne høringssvar er indsat som bilag bagest i nærværende plan, sammen med Skov- og Naturstyrelsens svar på de indkomne bemærkninger og forslag.

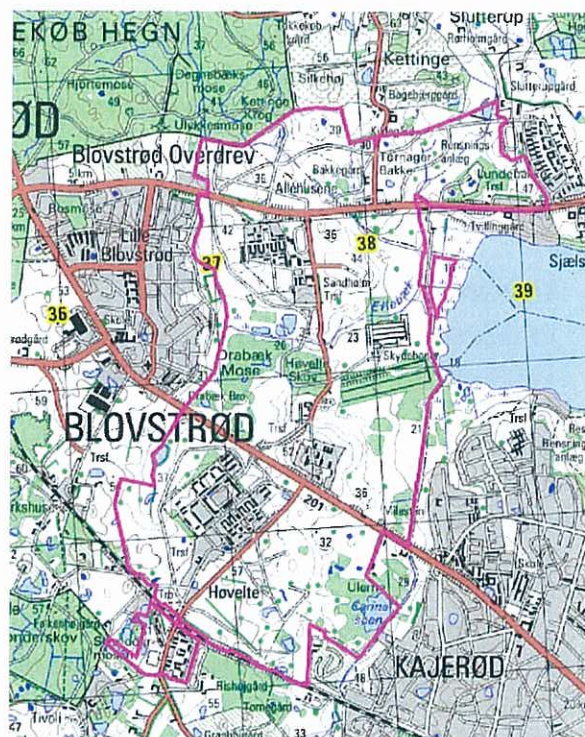
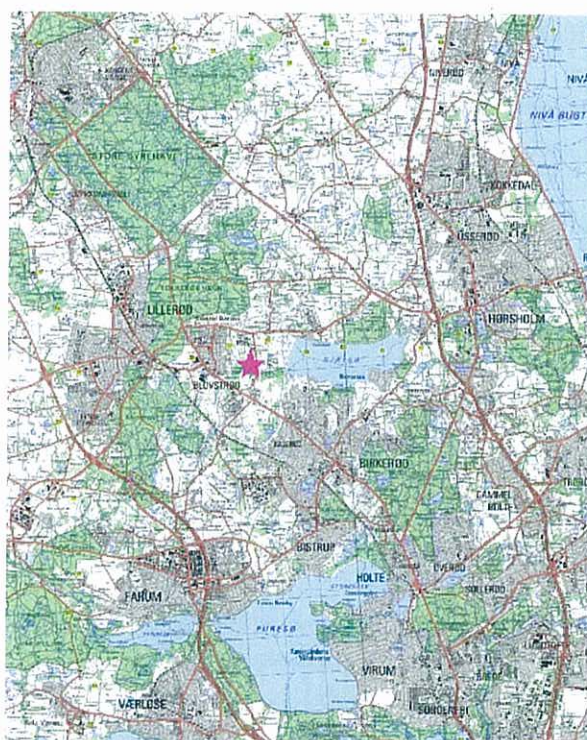
5.2 Aftalens virkning

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter, Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste og Skov- og Naturstyrelsen. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere planens fastsatte bestemmelser.

STATUS

6 Beskrivelse af Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads ligger i Nordsjælland og er for størstedelens vedkommende beliggende i Allerød Kommune. En mindre del af terrænets nordøstlige hjørne ligger i Hørsholm Kommune og nogle få, meget små arealer mod sydøst ligger i Rudersdals Kommune (tidligere Birkerød Kommune).

Oversigtskort samt ejendomsgrænse over Høvelte-Sandholm-Sjælsmark øvelsesplads

Øvelsespladsen grænser mod nord op til Tokkekøb Hegn, Kettinge landsby og landbrugsarealer. Mod øst ligger Sjælsmark landsby, landbrugsområder, Gentofte vandforsyning, Sjælsø og Birkerød by. Syd på afgrænses arealet af Nordbanen – dog er der et lille areal syd for banen beliggende i landbrugsområde med en del hestefolde og et dyrehospital. Mod vest ligger øvelsespladsen op til Allerød by samt til landbrugsområder mellem Birkerød Kongevej og jernbanen.

Arealet er ejet af forsvaret og dækker i alt 544,5 ha – heraf er 67,9 ha skov

Øvelsespladsen omfatter et kaserneområde - Høvelte Kaserne - i den sydvestlige del. Herudover findes Sandholmgård med tilhørende garageområder beliggende syd for Sandholmløjren, Høveltegård med Høveltegård beliggende ud mod Kongevejen, Ny- og Gl. Motorgård beliggende hhv. syd for jernbanen og syd for Høvelte Fredskov, samt et antal tjene-

steboliger og anden spredt bebyggelse. Mod nordøst ligger den nu lukkede Sjælsmark Kaserne.

Udover de nævnte bebyggelser findes der af militære øvelsesfaciliteter på øvelsespladsen bl.a. Sjælsø skydebane.

Øvelsespladsen gennemskæres af 2 store offentlige veje i øst-vestgående retning, *Sjælsmarksvej* i nord og *Kongevejen* i syd. Herudover rummer øvelsespladsen et antal mindre veje samt et net af bæltepor.

Øvelsespladsens ydre grænser er afmærket ved sort-gule pæle og skilte. Der er af sikkerhedshensyn opsat hegn omkring Sjælsmark Kaserne, Høvelte Kaserne, Sandholmgård, Ny Motorgård, Gl. Motorgård, Høveltegård samt Sjælsø Skydebaner.

Et kort over Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads ses i bilag 1 (i kortlomme bagest).

6.1 Den militære historie

Øvelsespladsen

Områdets militære historie startede i 1910, hvor staten købte 320 tdl. af Høveltegårds jorder, hvorpå Høveltelejren (den nuværende Høvelte Kaserne) med øvelsesterræn og skydebane blev anlagt. Den resterende del af jorden blev udlejet til græsning. Den oprindelige del af Høvelte Kaserne blev opført i perioden 1910-1912, og fungerede som sommerlejr for én rekrutbataljon. Der er siden bygget til og moderniseret flere gange for at gøre stedet mere tidssvarende. Det oprindelige øvelsesterræn lå hovedsageligt nord for Høveltelejren på begge sider af Kongevejen. Senere, omkring 1946, blev arealet udvidet mod nord til Sjælsmarkvej.

I tidsrummet 1910-1912 opkøbtes ligeledes jord fra Sandholmgård og Sandholmlejren opførtes. Til at begynde med fungerede Sandholmlejren i lighed med Høveltelejren som sommerlejr for en rekrutbataljon. Under 1. Verdenskrig blev lejren anvendt til intensiv rekrutuddannelse. Fra 1919-1985 var lejren tilhørssted for Den Kgl. Livgarde kun afbrudt under 2. Verdenskrig, hvor den tyske besættelsesmagt overtog lejren i en periode. I 1985 rømmede Den Kongelige Livgarde Sandholmlejren og flyttede til Høvelte Kaserne. I januar 1986 blev Sandholmlejren solgt til Indenrigsministeriet, og der blev oprettet asylcenter på stedet.

Høveltegård (Center for Forvaltning) har siden 1946 haft militær anvendelse. Det bebyggede areal blev dengang forøget væsentligt i form af et stort antal barakbygninger. I 1948 blev Sandholmgård opkøbt af Forsvarsministeriet, som indrettede den til brug for Den Kgl. Livgarde i forbindelse med en sanering af Sandholmlejren i 1952-55.

I 1950 erhvervede Forsvarsministeriet arealerne nord for Sjælsmarksvej og øvelsesterrænet fik sin nuværende størrelse. Her opførtes Sjælsmark Kaserne. Jorderne, hvorpå den nye øvelsesterræn blev anlagt, hørte tidligere under landsbyerne Kettinge, Sjælsmark og Bløvsstrød.

Sjælsmark Kaserne har fra 1952-2005 huset Kronens Artilleriregiment, der i 1982 blev sammenlagt med Sjællandske Artilleriregiment til Kongens Artilleriregiment.

Som følge af det seneste forsvarsforlig (2004-2007) blev Sjælsmark Kaserne nedlagt i august 2005 og Kongens Artilleriregiment, der havde til huse på kasernen blev samme dato lagt sammen med Dronningens Artilleriregiment. Regimentet benævnes i dag Danske Artilleriregiment og er garnisoneret i Varde.

Sjælsmark Kaserne er på plantidspunktet under frasalg.

Den Kongelige Livgarde

Den Kongelige Livgarde blev oprettet af Kong Frederik 3 den 30. juni 1658. Kongen havde to opgaver til regimentet:

- Som livvagt at beskytte landets øverste myndighed – Kongen
- Som infanteriregiment at indgå i den danske hær

De to opgaver har Livgarden løst siden under mottoet: "Pro Rege et Grege" (for Konge og Folk).

Det nuværende regiment var oprindeligt Den Kongelige Livgarde til Fods, idet Danmark også rådede over Den Kongelige Livgarde til Hest fra 1661 til 1866. Endvidere eksisterede Drabantgarden under forskellige former fra 1571 til 1763 samt Grenaderkorpset fra 1701 til 1763, hvor det blev indlemmet i Livgarden til Fods.

Organisation

Den Kongelige Livgardes organisation har ændret sig gennem tiden. Ved oprettelsen var der tale om 6-8 kompagnier fra den stående hær, og efterhånden opstilledes styrken i bataljoner à 4 kompagnier. I perioden 2000-2005 var Livgarden historisk det største nogensinde med 7 bataljoner i mobiliseringsstyrken samt forskellige specialenheder.

Fra medio 2005 består Den Kongelige Livgarde af:

- Garnisonsstøtteelement
- Vagtkompagniet/Den Kongelige Livgarde med Livgardens Tambourkorps
- Den Kongelige Livgardes Musikkorps
- 1. Bataljon/Den Kongelige Livgarde (I/Livgarden)
- 2. Bataljon /Den Kongelige Livgarde (II/Livgarden)

I/Livgarden indgår som panserinfanteribataljon i Hærens 1. Brigade, mens II/Livgarden indgår som uddannelsesbataljon i Hærens 2. Brigade.

Høvelte Kasernen i Høvelte

Indkvarteringen fandt oprindeligt sted hos Københavns borgere. Enkelte kompagnier af Livgarden til Fods lå på Kastellet. I 1786 rykkede Livgarden til Fods ind på Livgardens Kaserne ved Rosenborg

Eksercerplads. Trods udvidelsen af Livgardens Kaserne i København i 1845, var pladsen alt for kneben til at indkvartere såvel gardere som rekrutter. Samtidig bevirkede udviklingen inden for våben og taktik i det 20. århundrede, at Livgarden måtte have en fast lejr eller kaserne uden for København med bedre adgang til terræn og skydebaner. Efter at have anvendt Jægersborg Kaserne i perioden 1909-14 og 1920-43, samt andre sjællandske domiciler i kortere tidsperioder, overtog Livgarden i 1945 Sandholmlejren i Nordsjælland.

I 1985 overførtes Livgarden så til den mere moderne og større kaserne; Høvelte Kaserne, opført i 1940 og moderniseret i 1960'erne.

Foran I & II bataljons hovedkvarter på Høvelte Kaserne står der en statue af en garder i feltuniform. Statuen blev rejst i 1978 i Sandholmlejren, og er udført af Eric Erlandsen. Den er siden fulgt med Den Kongelige Livgarde til Høvelte Kaserne.

Statue af garder i feltuniform

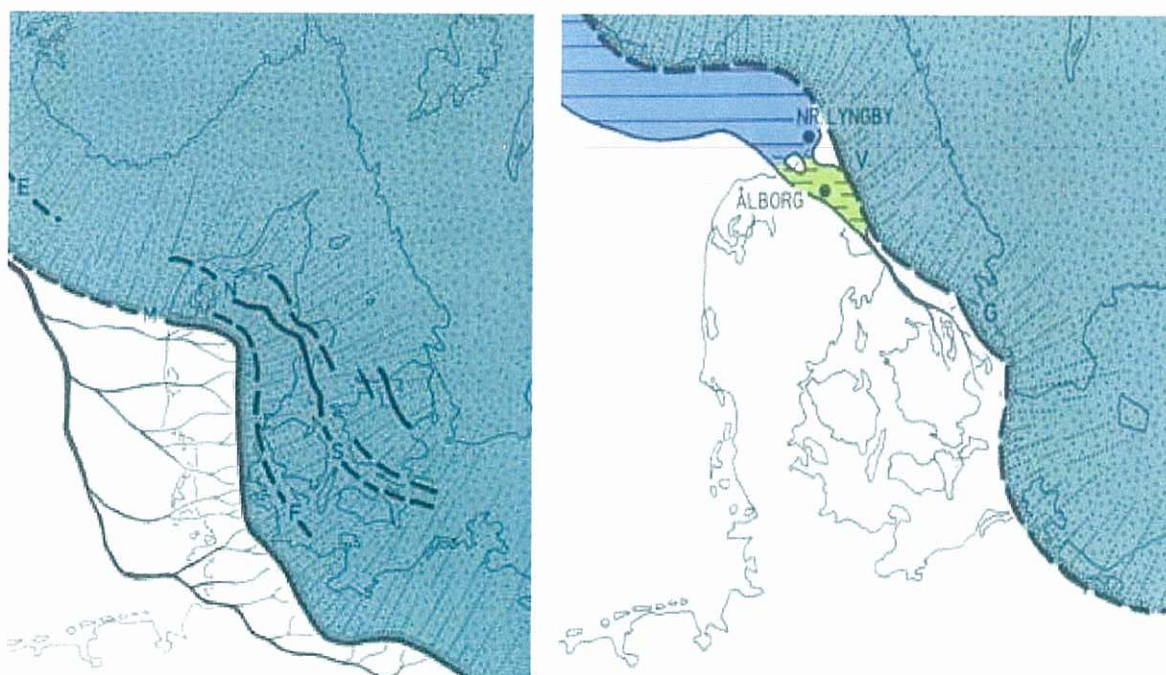
6.2 Geologi

Landskabet omkring øvelsespladsen er dannet under den sidste istid Weichsel, for ca. 115.000-10.000 år siden. Fra Sverige og Norge bredte det Nordeuropæiske isskjold sig henover den nordlige halvkugle og dækkede størstedelen af Danmark med ismasser.

Isens udbredelse var størst under det tredje fremstød *Nordøstisen* (Hovedfremstødet) for knap 22.000 år siden. Isranden stod da i Midtjylland ved den såkaldte *Hovedstilstandslinje*.

Vendsyssel-Gribskov fasen

Isen smelter tilbage fra Hovedstilstandslinjen, men gøre flere genfremstød. *Vendsyssel-Gribskov fasen*, for ca. 16.-15.000 år siden satte tydelige spor i landskabet. Da genfremstødet havde sin største udbredelse stod isranden umiddelbart nord for øvelsespladsen. Nedenstående figur viser, hvor isen stod under henholdsvis Hovedfremstødet og Vendsyssel-Gribskov fasen – de to isfremstød, der har betydet mest for landskabet omkring øvelsespladsen.

*Ismassernes udbredelse under hhv. Hovedfremstødet t.v., og Vendsyssel-Gribskov t.h.
Kilde: Michael Houmark-Nielsen*

Landskabet formes

I takt med isfrontens tilbagerykning og afsmeltning over Sjælland, efterlod den næsten nord-sydgående isfront et jævnt kuperet *morænelandskab* over store dele af Sjælland og i området omkring øvelsespladsen var der opstået et nyt landskab.

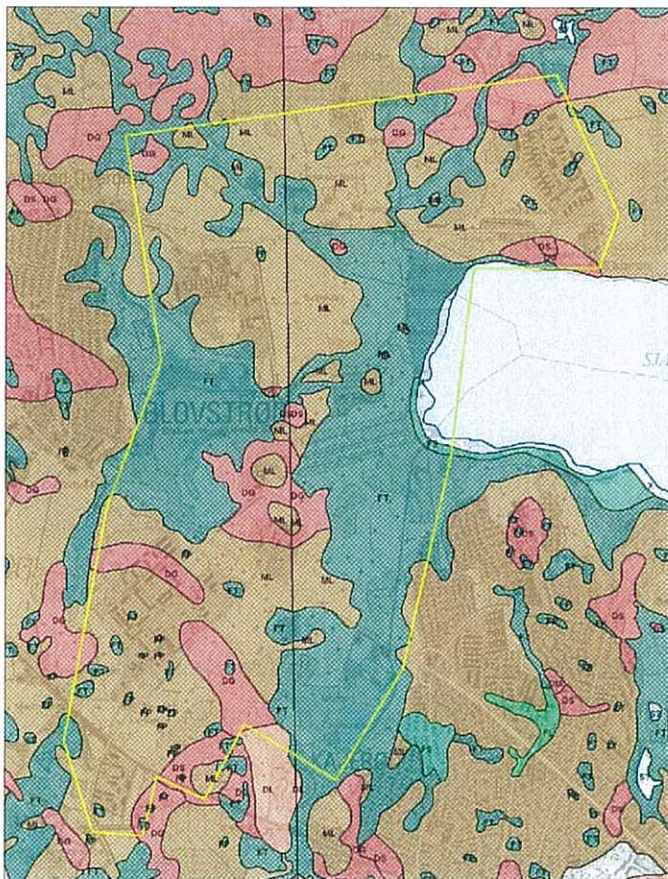
Under isen havde de voldsomme kræfter modelleret landskabet. Dels på grund af isens bevægelse, og dels på grund af de store mængder smeltevand, der til stadighed søgte ud mod isran-

den. De underliggende jordlag var langsomt blevet slebet af og ført med is og vand for igen at blive aflejret under og foran isen.

Det materiale, der blev aflejret direkte af isen – *moræneler* – består af usorteret ler (10-25 %) blandet med sand, grus og sten. Laget er typisk 0,5-3 meter tykt og er sammenhængende og besværligt at grave i. Materialet, der blev transporteret væk af smeltevand blev aflejret efterhånden som strømhastigheden aftog, først det grove materiale og senere det fine. Materialet – *smeltevandsgrus* – kendetegnes derfor ved at være velsorteret.

Under isens afsmeltning blev større og mindre isklumper efterladt i det frismeltede landskab. Omkring isklumperne blev der langsomt aflejret materiale og da isklumperne senere smeltede bort, efterlod de afløbsløse, vand- eller mosefyldte huller i landskabet – de såkaldte *dødishuller*.

De vandfyldte huller groede til i den efterfølgende varmetid, og da plantemateriale kun nedbrydes langsomt under vandmættede, anaerobe forhold, blev der dannet tørvebund – såkaldt *ferskvandstørv* - af det ophobede, uomdannede organiske materiale. Drabæk Moses tørv har således været op til 4 meter tykt før afgravningen for alvor begyndte i forrige århundrede. I dag er der mange steder under ½ m tørv tilbage, og sporene efter tørvegravningen er stadig at se i form af vand- og rørsumpfyldte grave samt pile- og birkemoser.

I huller i og omkring dødisen, hvor der var roligt vand, blev der nogle steder aflejret meget finkornet materiale, hvorved områdets teglværksler blev dannet.

Figuren er et geologisk jordartskort, der viser jordbunden i en meters dybde. Figuren viser hvordan de forskellige jordarter placerer sig på øvelsespladsen. Sammenlignes kortet med Grundkortet (kortbilag 1) ses der tydeligt en sammenhæng imellem jordarterne og naturtyperne.

Jordartskort (efter GEUS 1999). Mørk grøn (FT) er ferskvandstørv; Brun (ML) er moræneler og rød (DG) er smeltevandsgrus.

6.3 Landskabet

Landskabsbilledet på øvelsespladsen domineres af en mosaik af overdrevsarealer, moser og enge. Herudover rummer øvelsespladsen 3 mindre, egentlige skove nemlig Høvelte Fredskov, Ellebæklund og Frimærkeskoven. For Høvelte Fredskovs vedkommende kan det dokumenteres, at der har været skov på dette sted i hvert fald siden 1500-tallet.

Der er igennem tiden foretaget en del mindre beplantninger spredt over hele terrænet. Store arealer er under tilgroning med krat, de tørre overdrev indtages af tjørn, slåen og eg, og på de fugtige lokaliteter spreder især pil og birk sig hastigt.

Øvelsesterrænet gennemskæres af en række mindre vandløb bl.a. Degnebækken, Ellebækken, Drabækken, Marens Rende og Kajerød Å, der alle har tilløb til Sjælsø. Endvidere findes der et stort antal mindre søer og vandhuller på terrænet.

Øvelsespladsen som et samlet område udgør et varieret og værdifuldt naturområde. Den ekstensive drift, der har fundet sted siden militæret overtog arealerne, har bevirket, at terrænet efterhånden rummer et meget rigt og varieret dyre- og planteliv. Området fungerer som spredningsområde for dyr og planter til den omkringliggende, mere intensivt benyttede natur. Arealerne giver et godt billede af, hvordan Nordsjællands landskaber kan udvikle sig naturligt.

6.4 Korttegning

På grundlag af luftfotos, markgennemgang, matrikelkort og tidligere kort, er der udarbejdet digitale kort, som omfatter et grundkort, et terrænkort og et drifts- og plejekort. De tre kort er indsat bagest i denne plan som kortbilag 1, 2 og 3.

Grundkort (kortbilag 1)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (2006). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort, som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Under grundkortets titel er terrænets samlede areal i hektar angivet. Grundkortet er desuden forsynet med en signaturforklaring samt en angivelse af målestoksforholdet.

På kortet inddeles terrænet i forskellige "*afdelinger*", dvs. delområder i en passende størrelse. Afdelingsgrænserne følger så vidt muligt genkendelige og permanente terrænløb som f.eks. veje og hegn. Afdelingerne nummereres med fortløbende tal – i denne plan afd. 101-124.

De enkelte afdelinger opdeles igen i "*litra*", der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling, dvs. arealer, der er ensartede med hensyn til f.eks. terræn, anvendelse, vækstforhold, træarter eller alder. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større slettelandskab eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav.

Til samtlige litra knyttes endvidere en to- eller trebogstavskode, en såkaldt "*anvendelseskode*", der angiver arealtypen (f.eks. ORE for overdrev, MOS for mose, SLE for græsslette, KLG for kaserne, lejr og garageområde). For de skovbevoksede arealer gælder det som ho-

vedregel, at anvendelseskoden svarer til bevoksningens hovedtræart, mens den for de åbne arealer beskriver naturtypen i overensstemmelse med de beskyttede naturtyper i Naturbeskyttelsesloven (Jf. i øvrigt afsnit 10 – Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger).

Der kan ofte forekomme små arealer med en anvendelse, der adskiller sig fra den øvrige del af den pågældende litra, f.eks. et mindre krat på et overdrevsareal. Disse små arealer ønskes markeret på kortet, men ikke udskilt som selvstændige litra med anvendelseskode, da de ikke vurderes at have betydning i drifts- og plejelægningssammenhænge. Disse mindre arealer indtegnes med prikket linje på kortene (ulitreret bevoksningsgrænse).

Bevoksningsliste (bilag 4)

Til kortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets afdelinger, litra og arealtyper (anvendelseskoder). For hver litra er angivet arealsummen i hektar (ha) samt supplerende bemærkninger. For skovbevoksede arealer findes tillige en række oplysninger, der beskriver bevoksningen nærmere, såsom anlægsår, indblanding, højde og diameter.

Terrænkortet (kortbilag 2)

Terrænkortet fremstilles til illustration af den fremtidige øvelsesmæssige brug af øvelsespladsen. På kortet fremgår alle de militære installationer, sektoropdelinger m.m. Korttypen er alene til brug for drifts- og plejeplanen, og gruppe- og delingsførere henvises til øvelsespladsens øvelseskort.

Kortet er fremstillet på grundlag af grundkortet, men viser ikke anvendelseskoder, afdelinger, litra eller udprikninger, der er irrelevante i øvelsessammenhæng.

Arealtyperne slås sammen i større enheder, således at sammenhængende skovbevoksninger eller åbne arealer fremgår. Grøfter, vandløb og søer er også tydeligt angivet. Samtidig vises arealtyperne med separate farvesignaturer.

Drifts- og plejekort (bilag 3)

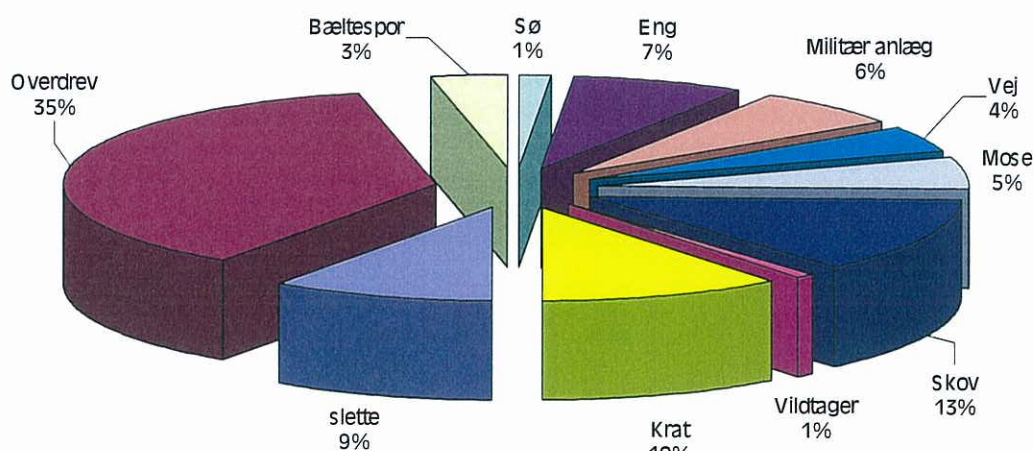
Drifts- og plejekortet er fremstillet på baggrund af ovennævnte grundkort og er en grafisk illustration af de fremtidige forskrifter og retningslinjer vedrørende drift og pleje af terrænet beskrevet i drifts- og plejeplanen. Med farver og særlige signaturer er fremhævet de områder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen, eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger af hensyn til flora og fauna. Endvidere vises planlagte anlæg og beplantninger.

6.5 Registrering af arealtyper

Nedenstående tabel og figur viser en sammenstilling af arealfordelingen i henholdsvis hektar (ha) og procent. Det samlede areal er opgjort til 544,5 ha, hvoraf 272,9 ha er beskyttet efter Naturbeskyttelseslovens §3 (Jvf. i øvrigt kapitel 10.6).

Anvendelseskode på kort	Arealtyper	Areal i ha
Græs/hedeklædte arealer		
ORE*	Overdrev	191,5
SLE	Slette	51
Vådområder		
SØ*	Sø	7,8
MOS*	Mose	28,6
ENG*	Eng	39,3
Skov og krat		
(Se træartsfordelingen senere i afsnittet)	Produktiv skov	67,9
UKU	Ukultiveret skov	1,3
KRT	Krat	55,6
Dyrkede arealer		
VAG	Vildtager	3,0
Veje og bæltepor		
VEJ	Vej	22,5
BÆL	Bæltepor	17,4
Militære anlæg		
SKB	Skydebane	4,5
BAN	Håndgranatbane	
KLG	Kaserne/lejr/garageområde	29,9
Anden anvendelse		
ANN	Anden anvendelse	15,0
FUT	Fysisk uddannelsestræning	1,1
LUØ	Lukket Øvelsesområde	1,5
DEP	Depotområde	0,6
HUS	Hus og have	5,7
Total		544,5
* Arealerne er omfattet og beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.		

Tabel 1: Arealfordeling og –sammensætning

*Arealanvendelsen på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads.
Arealer under 0,5 % ikke indeholdt i figuren.*

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet. Der er ligeledes en kort beskrivelse af specielle forhold, der knytter sig til arealtyperne.

Græsklædte og øvrige åbne arealer

Overdrev (ORE)

Overdrev udgør 191,5 ha, svarende til 35,2 % af øvelsespladsen. Overdrev er karakteriseret som tørbundsarealer med en lysåben, naturlig græs- og urteflora, som ikke har været gødsket, sprøjtet eller jordbearbejdet igennem en længere årrække. Overdrevene har typisk et meget artsrigt og botanisk interessant vegetationsdække og insektliv, eksempelvis *Fløjlsgræs*, *Blåklokke*, *Blåhat*, *Mark-Rødtop*, *Markbrynke m.v.* og sommerfugle som *Almindelig Blåfugl* og *Lille Ildfugl*.

Overdrev er en kulturpåvirket vegetationstype, der som hovedregel er opstået ved langvarig græsning. Som naturtype i Danmark, har overdrev eksisteret siden agerbruget blev indført for ca. 6000 år siden.

Ordet overdrev (oredrev) betegner egentlig stenet jord, der ligger udyrket hen, og som kun benyttes til græsning. Overdrevene er typisk opstået på utilgængelige, marginale agerjorde, der ikke var opdyrkningsegnete og fungerede almindeligvis som fællesgræsning for landsbyens kreaturer. Efterhånden som gårdene flyttede ud fra landsbyerne og landbruget blev mere effektivt, blev mange af de gamle overdrev inddraget i driften. Den andel, som overdrevene udgør i det danske landskab i dag, er således ganske ringe og blot 0,3 % af landets areal er i dag overdrev. Overdrevene er generelt truede af tilgroning, og vil, hvis de ikke plejes, udvikle sig til højt voksende, ensartet græsdomineret vegetation og senere til sluttet krat eller skov.

Øvelsesterrænets største, sammenhængende overdrevsareal udgøres af arealerne nord for Sjælsmarkvej (afd. 102 a og 103 a, jf. kortbilag 1). Af andre store overdrevsarealer kan nævnes området vest for Ellebæklund og Ny Skydebane (afd. 105b og 106b), områderne nord og vest for Høvelte Kaserne (afd. 110a) samt ikke mindst det store areal umiddelbart øst for Høveltevej kaldet Ulerne (afd. 112 a og 113b).

Sammenhængende overdrev på 2.500 m² og derover er omfattet af bestemmelserne om beskyttelse og pleje i naturbeskyttelseslovens § 3.

Slette (SLE)

Slette udgør 51 ha, svarende til 9,4 % af øvelsespladsens samlede areal. Ved slette forstås et overvejende åbent og vedvarende græsklædt areal, som ikke er omfattet af biotopsbeskyttelsen efter Naturbeskyttelseslovens § 3 (Jf. i øvrigt afsnit 8 – Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger). Sletter er ofte kulturpåvirkede (gødet, sprøjtet, evt. dyrket i omdrift o.lign.) og er derfor præget af en ensidig, artsfattig vegetation. Arealerne er typisk dominerede af kulturgræsser og er i den nuværende status botanisk ret uinteressante. Ved en ændring af plejen/driften af slette kan arealerne dog med tiden udvikle sig til en mere interessant naturtype. Arealer på tør bund kan således med tiden udvikle sig til overdrev, mens lavtliggende arealer kan udvikle sig til ferske enge eller mose.

Dyrkede arealer

Vildtager (VAG)

Der findes 15 vildtagre spredt rundt på terrænet, svarende til 3 ha.

Vådområder

Vådområder på terrænet er meget vigtige på grund af deres værdi som levested for en række plante- og dyrearter, der har det svært i det omkringliggende landskab. Der er ved registreringen lagt vægt på, at de forskellige typer af vådområder skal kunne adskilles, hvorfor de er opdelt i nedenstående kategorier.

Søer (SØ) Søerne udgør i alt 7,8 ha svarende til 1,4 % af det samlede område.

Naturtypen sø omfatter alle permanente, ferske søer, damme og vandhuller med åbent vand-spejl. Vandstanden svinger noget efter årstiden, og nogle vandhuller kan tørre ud i løbet af sommeren. Ved korttegningen er det derfor den højeste vandstand som er registreret enten ved markgennemgangen eller på de anvendte luftfotos, der er blevet anvendt som grænse.

Til forskel fra søer ligger *vandhuller* ofte så isolerede, at kun arter med god spredningsevne kan nå frem til dem. Da mange vandhuller samtidig tørrer ud om sommeren eller bundfryser om vinteren, er en del vandhulsorganismer fra naturens side enten tilpasset til at kunne overleve midlertidig udryddelse af de enkelte bestande, eller til at overleve i bundmudderet i en periode. De vanskelige forhold betyder at fisk ikke naturligt hører til i vandhullerne, og at vandhullerne derfor har stor betydning som ynglelokalitet for padder og insekter.

Det anslås, at hen ved en 20 % af Danmark ved istidens afslutning lå hen som søer og tidvis vanddækkede områder. Efter isens bortsmeltning skyllede store mængder ler og sand imidlertid ned i søer og lavninger og med skovens indvandring overtog aflejring af døde planterester hovedrollen i den naturlige opfyldning af søerne. I de sidste par århundreder har den kunstige afvanding og dræning accelereret udviklingen voldsomt, og i dag udgør søerne kun 1 % af landets areal.

Der findes én større sø (Carinasøen) samt tre mindre, kaldet Sandholmsøerne. Herudover er der i alt 38 vandhuller på øvelsespladsen. Hovedparten af disse er skabt som følge af tørvegravning – enkelte i områdets sydlige ende som følge af gravning efter teglværksler. Af de 38 vandhuller er 14 beliggende i Drabæk Mose.

Søer og vandhuller på 100 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3. Det gælder også temporære søer, det vil sige søer der kun er vandfyldte en del af året, typisk fra vinterperioden til hen i sommermånederne.

Mose (MOS)

Øvelsespladsens moser udgør 28,6 ha, svarende til 5,3 % af det samlede areal. Mosearealer er kendetegnet ved en gennemsnitlig høj grundvandstand og er opstået ved tilgroning af søer eller fugtige lavninger. En række plante- og dyrearter er tilpassede og afhængige af moserne, f.eks. *Mose-Bunke*, *Næb-star* og *Lyse-Siv*.

En særlig mosetype er *Rørsumpen*, som oftest er domineret af tagrør. Ferskvandsrørsumpe udvikles sædvanligvis som randvegetation i lavvandede områder af søer og vandhuller og er vigtige levesteder for en række ferskvandstilknyttede fugle som f.eks. *Gråstrubet Lappedykker*, *Blishøne*, *Vandrikse*, *Rørspurv*, *Gråand* og *Troldand*.

Da plantemateriale kun nedbrydes delvist i den vandmættede, iltfattige jordbund, vil der i moserne til stadighed ske en ophobning af organisk plantemateriale – såkaldt tørvedannelse. Mange moser har da også af den grund i tidens løb været udnyttet til tørvegravning. Den stadige ophobning af plantemateriale bevirker en hævnning af tørvebunden på mellem 0,1-1,0 mm om året, hvorved konkurrenceforholdene mellem de enkelte plantearter hele tiden ændres. Et moseareal er således et meget dynamisk plantesamfund under stadig udvikling, og vil uden kulturpåvirkning med tiden udvikle sig mod sluttet skov. Ved vedvarende kulturpåvirkning i form af slåning eller græsning vil mosen derimod omdannes til fersk eng, der igen ved ophørende drift kan blive til en mose.

Hvor tilgroning er en del af den naturlige dynamik i moserne, er mange moser i dag truet direkte eller indirekte af kulturpåvirkninger som grundvandsindsivning, omfattende afvanding (også af naboarealer), luftforurening og spredning af invasive planter (ikke-hjemmehørende, aggressive arter), f.eks. *Kæmpe-Bjørneklo*.

Øvelsespladsens største mose er Drabæk Mose i afdeling 107. Mosen består af åbne partier, pilekrat, birkeskov og åben vandflade. Herudover findes en række mindre mosearealer spredt i området og i afd. 103 ligger en række interessante mosearealer i tilknytning til Degnebækken.

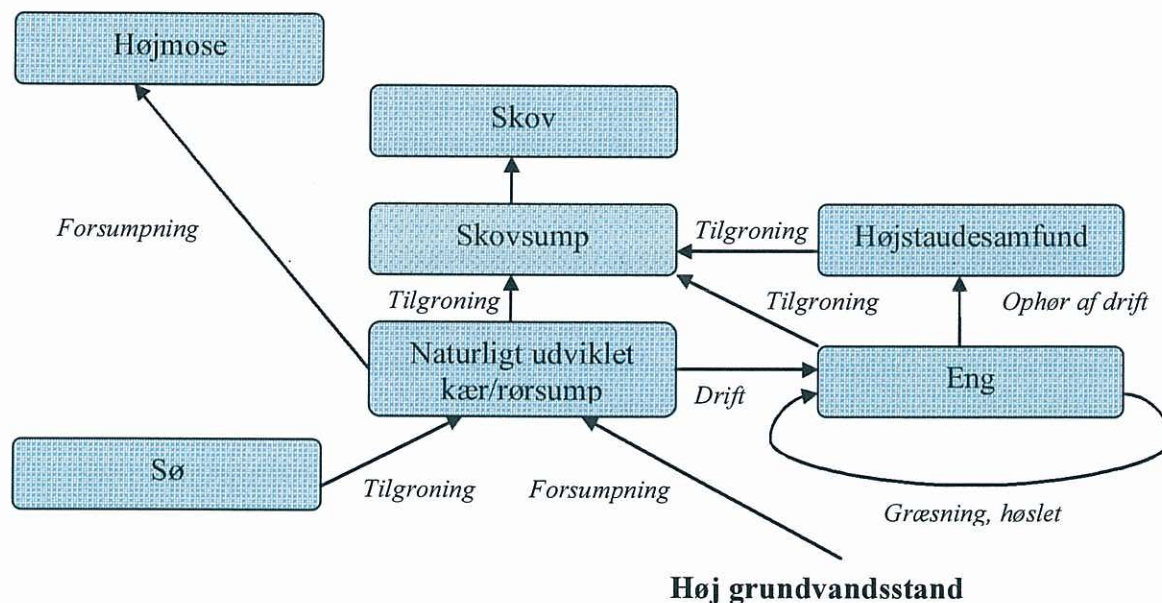
Mosearealer på 2.500 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Eng (ENG) udgør 39,3 ha, svarende til 7,2 % af det samlede areal. Hvor moser er naturligt dannede plantesamfund, er enge betingede af vedvarende kulturpåvirkning som græsning eller slåning. Græsning eller slåning skaber ændringer i konkurrenceforholdene blandt mosernes plantearter, og favoriserer de arter, der kan tåle og er tilpasset sådanne kulturpåvirkninger, og engens plantesamfund er således karakteriseret af lavtvoksende, lyskrævende, flerårige græsser og urter. Lave planter som *liden pileurt*, *vandnavle* og *kragefod* undgår eksempelvis nem-

mere dyrenes bid, ligesom visse arter f.eks. *lysesiv* og *gifttyde* pga. deres indhold af giftstoffer eller bitre smagsstoffer vrages af dyrene.

Ved dræning, gødskning, jordbehandling eller isåning af kulturgræsser, omdannes engene til "kulturenge" uden indhold af de karakteristiske kærplanter.

Opretholdelse af engen som naturtype med deres specielle og ofte artsrige plante- og dyresamfund er betinget af fortsat kulturpåvirkning. Ved ophør af driften vil der som regel ske en udvikling til et artsfattigt samfund af høje, flerårige græsser og urter (højstaudefeng), der med tiden vil udvikle sig over i et pilledomineret kratstadium til sumpskov eller skov.

Udviklingsmæssig sammenhæng mellem de forskellige mosetyper. Engsamfundet opretholdes ved høslet og/eller græsning. Ved ophørende udnyttelse sker der en tilgroning og engen udvikles mod skovsump og senere egentlig skov, oftest med højstaudesamfundet som mellemlid. Efter Skov- og Naturstyrelsen, 1993

Der findes to store, sammenhængende engarealer på øvelsespladsen. Engene i afd. 105 a, der ligger som en bred, fugtig zone mellem Søbakken og overdrevarsarealerne mod vest og Sjælsø mod øst, samt Sletterne, der ligger vest for Kajerød å (afd. 106 a og 108 a). Der har de seneste år været foretaget høslet på Sletterne.

Engarealer på 2.500 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Skov og krat

Skov

Skovbevoksningerne udgør i alt 67,9 ha, svarende til 12,5 % af det samlede areal. Skov defineres som højstammede beplantninger, af såvel plantede som selvsåede løv- og nåletræarter. De skovbevoksede områder er opdelt efter træarter, og anvendelseskoden angiver hovedtræarten. Indplantede træarter fremgår af bevoksningslisten og er angivet med en procentsats.

Af det samlede skovareal udgør løvtræ 64,1 ha, svarende til 94 %. De resterende 6 % udgøres af nåletræ, primært rødgran.

Det største og mest værdifulde skovområde udgøres af Høvelte Fredskov. Skoven domineres af gamle bøgebevoksninger med fugtige, lave partier med ask. Der er flere steder foryngelse af elm og bøg. Høvelte Fredskov nævnes i historieskrivningen helt tilbage til 1502 – da under navnet Kirkeskoven. Skoven havde på den tid en noget større udstrækning. Høvelte Fredskov havde ved statens overtagelse i 1948 ikke været drevet forstligt i længere tid, og den har siden da ikke været under drift. Skoven har i denne periode udviklet sig til et område med mange småbiotoper til gavn for flora og fauna.

Ellebæklund er et andet af øvelsesterrænets skovområder. De ældste beskrivelser af arealerne som skov er fra 1771. Da beskrives arealerne som ”henholdsvis bøgeskov og nyplantning af eg og ask”. I dag består skoven primært af ask. I skovens nordlige del blev der midt i 50'erne plantet en mindre rødgranbevoksning. Også Ellebæklund har været uden forstlig drift, men benyttes intensivt til øvelser og gennemskæres af et par dybe bæltepor.

Nord for Sjælsmarkvej op mod Sjælsmark Kaserne ligger Frimærkeskoven. Arealet er tilplantet for ca. 40 år siden med asp, ask, rødgran og elm. Elmen i Frimærkeskoven blev, som på resten af øvelsespladsen, hårdt angrebet af elmesyge.

Udover de tre omtalte skove, findes en lang række små skovbevoksede arealer, både selvsåede, f.eks. Birkelundene nord og syd for Sletterne, og plantede, f.eks. ”De gamle skydebaner”.

Anvendelseskode på kort	Træart	Areal i ha
BØG	Bøg	5,7
EG	Eg	15,8
ASK	Ask	5,7
BIR	Birk	28,6
POP	Poppel	5
ALØ	Diverse løvtræ	3,3
RGR	Rødgran	2,7
LÆR	Lærk	0,9
ANÅ	Diverse nåletræ	0,2
UKU	Ukultiveret skovareal	1,3
Total		69,2
* Arealerne er omfattet og beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.		

Krat (KRT)

Krat udgør i alt 55,6 ha, hvilket svarer til 10,2 % af øvelsespladsens samlede areal. Krat defineres som træ- og buskbevoksninger, der ikke danner højstammede bevoksninger. Arealerne vil typisk være selvsåede og af naturlig oprindelse. De mest udbredte kratområder er tjørnekrat i Ulerne i afd. 112 og 113, men også i afd. 110 og 102. Desuden ses udbrudt pilekrat omkring vådområder og i de gamle skydebaner.

Ukultiveret skovområde (UKU)

På øvelsespladsen findes et mindre område ved Ellebæklund, som blev gentilplantet efter stormfaldet i 2005. I sommeren 2006 var stort set hele kulturen imidlertid gået ud pga. musegnav, og arealet fremstår derfor på plantidspunktet som ukultiveret. Derudover blev en bevoksning renafdrevet i Frimærkeskoven i 2006 – arealet er på plantidspunktet ikke gentilplantet. Områderne udgør 1,3 ha, svarende til 0,2 % af øvelsespladsen. Det kan forventes at der på ukultiverede skovområder i løbet af en kortere årrække vil indfinde sig sluttet skov af højstammede træer. Det er tilladt at anvende plantning såvel som naturlig foryngelse til at etablere højstammet skov, blot området i løbet af en 10-årig periode igen er bevokset på en måde, der sikrer, at der dannes sluttet, højstammet skov.

*Anden anvendelse**Anden anvendelse (AAN)*

Anden anvendelse omfatter arealer, som ikke falder ind under andre kategorier, f.eks. opmarchområder, byggetomter m.v.. I alt 15 ha.

*Veje**Vej (VEJ)*

Veje defineres som bilfaste og befæstede veje, der som minimum kan bære almindelige køretøjer året rundt. Spor (jvf. signatur på grundkortet, kortbilag 1) er i modsætning til vej ikke befæstet, og kan sædvanligvis ikke bære køretøjer i vinterhalvåret. Spor er ikke arealbærende og fremgår derfor ikke af bevoksningslisten.

Jord- og stendiger

Jord- og Stendiger er beskrevet i kapitel 6.7 om kulturhistorie. Sten- og jorddiger er angivet med hver sin signatur på kortet.

Jord- og stendiger er beskyttet i medfør af museumsloven, således at der ikke må foretages ændringer af deres tilstand.

Levende hegn

Der findes flere levende hegn på øvelsespladsen. Hegnene består typisk af løvtræer og buske og findes i forbindelse med sten- og jorddiger eller på grænsen til naboarealer. De mest almindelige træ- og buskarter er *Hvidtjørn* og *Poppel*.

Militære anlæg

Kaserne, Lejr og Garage (KLG)

Anvendelseskoden KLG indeholder kaserne, værksted og andre områder, som ikke kan placeres i anden sammenhæng. I dette tilfælde er størstedelen af områderne i umiddelbar nærhed til Høvelte Kaserne, Sandholmgård, Garageområde, Høveltegård, Gl. Motorgård og Ny Motorgård udpeget som KLG og udgør 29,9 ha, svarende til 5,5 % af øvelsespladsens samlede areal.

Idrætsanlæg (FUT)

Kategorien dækker den internationale forhindringsbane ved Høvelte Kaserne og udgør i alt 1,1 ha. Derudover findes der endvidere en idrætsplads inde på selve Høvelte Kaserne, der er registreret som KLG.

Arealkategorien FUT (fysisk uddannelsestræning) er et udgået begreb/forkortelse militær sammenhæng, men anvendes af praktiske grunde fortsat som kortkode på grundkortet og i bevoksninglisten til denne plan.

Bæltekøretøjsspor (BÆL)

BÆL er egentlige, permanente spor til bæltekøretøjer. Bæltesporene er stærkt opkørte områder, hvor vegetationen er helt eller delvist bortslidt. BÆL udgør 17,4 ha, svarende til 3,2 % af øvelsespladsen.

Skydebane (SKB)

Anvendelseskoden omfatter pistol-skydebanen ved Høvelte Kaserne, den afspærringsfrie "Ny Skydebane" og den civile flugtskydebane, der ligger umiddelbart øst for denne.

6.6 Flora og fauna på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Nedenstående 2 kapitler er baseret på den biologiske registrering, der blev foretaget i juli 1997 i forbindelse med drifts- og plejeplanen 1998-2013. Der er i forbindelse med revisionen ikke foretaget en målrettet, ny biologisk registrering, men eventuelle supplerende fund i perioden 1998-2006 er samlet sidst i afsnittene.

Flora

Floraen på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er omtalt i Palle Gravesens "Oversigt over botaniske lokaliteter. 1. Sjælland", udgivet af Fredningsstyrelsen i 1979. Områdets botaniske betydning er ikke klassificeret, men der gives følgende botaniske beskrivelse: "Den største del af terrænet optages af åbent, endnu ikke stabilt græsland. På tørrere bakker dominerer *Hundegræs*, iblandet *Eng-Rottehale*, *Drap-Havre*, *Alm. Røllike*, *Høst-Borst* og *Prikbladet perikum*, og enkelte steder ses islet af *Fløjlsgræs*, *Rød-Kløver*, *Rundbladet Klokke*, *Harekløver* og *Blodstillende Bibernelle*. På lavereliggende jorder dominerer *Alm. Kvik*, *Stor Nælde*, *Lådden Dueurt*, *Kål-*, *Ager-* og *Kærtidsel*, *Hjortetrøst* og *Vild Kørvel*. Hist og her er der opvækst af *Stilkeg*, *Hvidtjørn*, *Slåen*, *Hunderose* og andre hjemmehørende, almindelige *rosenarter*, *Hyld*, *Birk* og *Pil*.

I og ved vandløb og vandhuller vokser *Grenet Pindsvineknop*, *Bittersød Natskygge*, *Top-*, *Næb-*, *Knippe-* og *Alm. Star*, *Bredbladet Dunhammer*, *Høj Sødgræs*, *Gul Iris*, *Gul Frøstjerne*, *Vandmynte*, *Vandskræppe* og *Glanskapslet Siv*. I et vandhul er fundet *Roset-Vandstjerne*, en *Vandaks-art* og *Kildemos* (*Fontinalis antipyretica*).

I Høvelte Fredskov findes der i de tørre dele *Bøg* og *Skov-Elm* med *Skovsyre*, *Bølget Bunke* og *Lundrapgræs*, og i de fugtigere partier *Bøg* med *Elm*, *Ask* og *Hassel* og en bundflora af *Bingelurt*, *Korsknap* og *Salomons Segl*".

Om Ulerne og Carinasøen ved Kajerød hedder det, at "det er et sø- og moseområde med gamle tørvegrave. Tilgroet med pilekrat. Ifølge en ældre angivelse vokser kransnålalgerne *Chara hispida* og *Chara globularis* i tørvegravene i Ulerne."

I 1991 fremlagde Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite for Allerød Kommune en planteliste for øvelsespladsen for perioden 1970-1990, sammenstillet af lister fra biolog Ulla Pinborg, biolog Peter Vestergaard samt fra Hovedstadsrådet. Listen indgår som bilag til et fredningsforslag for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark. Listen omfatter 401 arter, oplyst efter plantefamilier, og indgår som bilag nr. 5 til nærværende drifts- og plejeplan.

I forbindelse med det landsdækkende "Atlas Flora Danica" projekt har Mikael Landt i årene 1993 og 1994 undersøgt floraen på de militære arealer. Han konstaterer i et notat af 26. september 1995 herom, at jordbunden på terrænet overvejende er ler og tørv. Typiske sandjordsplanter er derfor generelt sparsomt repræsenteret.

Endelig har Skov- og Naturstyrelsen foretaget botanisk registrering i forbindelse med sin biologiske feltgennemgang af terrænet i juli 1997.

I det følgende beskrives floraen mere indgående, baseret på naturtyper, og med en gennemgang af de enkelte lokaliteters flora.

Overdrevenes flora

Overdrevsfloraen er artsrig og bærer præg af ikke at have været gødet over en længere årrække. Den lerholdige jord betyder, at man ikke finder overdrevsarter som er typiske for tør og sandet jordbund. Først og fremmest er de mange forskellige græsarter fremherskende: *Drophavre*, *Alm. Hvene*, *Eng-Rottehale*, *Alm. Hundegræs*, *Fløjlsgræs*, *Alm. Kvik*, *Vellugtende Gulaks*, *Alm. Rajgræs* og *Blød Hejre*. Navnlig *Drophavre* er dominerende, og danner mange steder en sammenhængende "dyne" af græsvegetation.

En række blomsterplanter danner bestande sammen med græsvegetationen. Fremherskende arter er: *Prikbladet Perikon*, *Alm. Knopurt*, *Stor Knopurt*, *Gul Snerre*, *Hvid Snerre*, *Blæresmelde*, *Blåhat*, *Engbrandbæger*, *Vild Kørvel*, *Hvid Okseøj*, *Lægeoksetunge*, *Eng-Gedeskæg*, *Rødknæ*, *Alm. Syre*, *Dusksyre*, *Alm. Hvidtjørn*, *Slåen*, *Stilkeg*, *Glat Hunderose*, *Humlesneglebælg*, *Rejnfan*, *Bugtet Kløver*, *Agertidsel*, *Gråbynke*, *Tveskægget Ærenpris*, *Alm. Kællingetand*, *Gul Stenkløver*, *Hvid Stenkløver*, *Musevikke*, *Stor Fladstjerne*, *Alm. Røllike*, *Hvid Kløver*, *Rødkløver*, *Agergåseurt*, *Stor Skjaller*, *Alm. Torskemund*, *Harestar*, *Lancetbladet Vejbred*, *Blåklokke*, *Hamp-Hanekro*, *Gåsepotentil*, *Agerpadderokke*, *Alm. Kongepen*, *Glat Burre*, *Pastinak*, *Dagpragtstjerne*, *Aftenpragtstjerne*, *Alm. Brunelle*, *Slangehoved*, *Cikorie*, *Rundbælg*, *Mørk Kongelys*, *Horsetidsel* og *Nældekløkke*.

Ved overdrevsarealer omkring Sparekasseegen i Ulerne sås mindre bestande af overdrevsindikatorarten *Mark-Krageklo*.

Der blev i 1997 ikke konstateret rødlistearter på terrænet, men i perioden 1970-90 blev der på et overdrevsareal øst for Høveltegård fundet rødlistearten *Blodstillende Bibernelle*. Af såkaldte A og B-arter¹ fra overdrev er der i 1993 og 1994 fundet *Stivhåret Kalkkarse* (på overdrevsarealerne sydøst for Høvelte Fredskov). I perioden 1970-90 er der fundet *Nikkende Limurt*.

Typiske overdrevsarter (indikatorarter) fra 1997 er *Alm. Hvene*, *Blå-Klokke*, *Gul Snerre*, og *Mark-Krageklo*. *Stor Skjaller* er en indikatorart fra enge, men den kan også forekomme på fugtige partier i overdrev. Desuden blev der i 1993/94 fundet indikatorarten *Vild Hør*, på overdrev umiddelbart øst for p-pladsen på Kongevejen. I perioden 1970-90 er der herudover fundet følgende typiske overdrevsarter: *Knold-Ramunkel*, *Alm. Pimpinelle*, *Mark-Bynke*, *Alm. Gyldeuris*, *Smalbladet Høgeurt*, *Hulkravet Kodriver*, *Hundeviol*, *Bølget Bunke*, *Eng-Havre*, *Hjertegræs*, *Knold-Rottehale*, *Fåresvingel* og *Mark-Frytle*. De bedste overdrevspartier findes nord for Sjælsmarksvej og i Ulerne. Det er gået tilbage for en række overdrevsindikatorer på terrænet siden 1970'erne. F.eks. er den rødlistede *Blodstillende Bibernelle* ikke fundet siden 1979, *Nikkende Limurt* kun i perioden 1970-1990 og *Stivhåret Kalkkarse* er ikke meldt ud siden 1994.

Floraen på engarealer og fugtige lavninger

Der findes to større engarealer på terrænet. Begge er beliggende ud mod Sjælsø. Det drejer sig om Engene nord for skydebanen, og Sletterne øst for Høveltegård ud til Kajerød Å. Begge arealer er imidlertid stærkt præget af gødskning eller meget næringsholdig jord. Der sås derfor

¹ A-arter er fredede arter og andre sjældne arter. B-arter er arter, som er sjældne i størsteparten af landet, men lokalt almindelige

ikke typiske engplanter på disse to store arealer. Hertil kommer, at engarealerne tidligere henlå som højstauceeng, uden årlig slåning. Dette er nu ændret inden for de seneste år, dvs. i perioden 2003-2006. Andre steder, f.eks. omkring Drabæk Mose og i Ulerne, er der små engarealer og fugtige lavninger, med mere typisk engflora.

På engarealerne Sletterne og Engene ses et tæppe af *Drophavre* og *Stor Nælde*. Desuden *Stor Fladstjerne*, *Torskemund*, *Hjortetrøst*, *Agertidsel*, *Pastinak*, *Gråbynke*, *Kåltidsel*, *Fløjlsgræs*, *Mjødurt*, *Glat Dueurt*, *Vild Gulerod*, *Hundegræs*, *Engrottehale*, *Aftenpragtstjerne*, *Dagpragtstjerne*, *Tagrør*, *Skvalder*, *Lådden Dueurt*, *Alm. Kvik*, *Alm. Syre*, *Engforglemmigej*, *Gåsepotentil*, *pilebuske* og *Rørgræs*.

På engarealer omkring Drabæk Mose og nord for Høvelte Fredskov ses fugtigbundsarter som *Hjortetrøst*, *Kåltidsel*, *Skjolddrager*, *Bittersød Natskygge*, *Sumpsnerre*, *Gråpil*, *Femhannet Pil*, *Seljepil*, *Sideskærm*, *Butbladet Skræppe*, *Rørgræs*, *Stor Nælde*, *Agertidsel*, *Tagrør*, *Vild Kørvel*, *Alm. Bjørneklo*, *Krybende Potentil*, *Kæmpebjørneklo*, *Grønblomstret Bjørneklo*, *Mosebunke*, *Tagrør*, *Alm. Fredløs*,

I Ulerne omkring Carinasøen ses små engpartier med bl.a. *Sæbeurt*, *Kåltidsel*, *Mosebunke*, *Tagrør* og *Kæmpebjørneklo*.

Floraen i søer, moser og vandløb

I den nordligste af søerne i afdeling 110 vest for Høvelte Kaserne findes *Bredbladet Dunhammer*, *Kærmysse* og *Rødel*. I den sydligste af søerne i afdeling 110 ses *Rødel*, *pilekrat*, *Kærmysse*, *Bredbladet Dunhammer*, *Mjødurt*, *Sværtevæld* og *Korsandemad*.

I Drabæk Mose ses *Tagrør*, *pil*, *Skjolddrager*, *Bittersød Natskygge*, *Sumpsnerre*, *Topstar*, *Vandmynte*, *Sværtevæld* og *Søkogleaks*. I mosen i nordenden af afdeling 112 er der *Gråpil*, *Rørgræs*, *Mosebunke*, *Kåltidsel*, *Sumpsnerre*, *Vandmynte*, *Kærgaltetand*, *Engrørhvene*, *Engviol*, *Hjortetrøst*, *Bittersød Natskygge*, *Knoldet Brunrod* og *Star sp.* I Carinasøen ses *Søkogleaks*, *Børstesiv*, *Sumpforglemmigej*, *Vandmynte*, *Lådden Dueurt*, *Vandskræppe*, *Tagrør*, *Bredbladet Dunhammer* og *Hyldebladet Baldrian*. Langs Degnebækken er der *Tykbladet Ærenpris*, *Engkabbeleje*, *Høj Sødgræs* og *Alm. Star*.

Sandholmsøerne har vandplanter som *Vandpileurt*, *Bredbladet Dunhammer*, *Rørgræs* og *Tagrør*.

En lille sø i vestenden af afdeling 103 har *Vejbredskeblad*, *Knæbøjet Rævehale*, *Børstesiv* og *Lysesiv*. I Degnebækken ses *Mærke*, *Vandmynte*, *Sumpforglemmigej*, *Hjortetrøst*, *Vandkarse* og *Gul Iris*.

Skov og øvrige bevoksede arealer

I skove og krat ses bl.a. følgende planter: *Skov-Storkenæb*, *Hindbær*, *Stor Nælde*, *Bidende Ranunkel*. I skoven i Drabæk Mose ses bundflora af *Bingelurt*, *Skovstilkaks*, *Vortebirk* og *Hylde*.

Krattet i den nordlige del af afdeling 103 har bundflora af *Småblomstret Balsamin*, *Stor Nælde* og *Febernellikarod*. Birkeskoven i sydenden af afdeling 110 er sumpet, og har bevoksning af *Kærmysse*, *Femfingerurt*, *Kærdueurt*, *Bredbladet Dunhammer*, *Blærestar*, *Lådden Dueurt* og *Bittersød Natskygge*.

I Høvelte Fredskov ses *Hylde, Slåen, Fuglekirsebær, Mirabel, Hvidtjørn, Hunderose*. Selve skoven er langt overvejende højstammet, gammel bøg med enkelte ege. Desuden ses *Fuglekirsebær, Ask, Elm, Poppel, kæmpestore Birk og Rødel, enkelte Ær, Seljepil og Spidsløn*. Elmen har elmesyge. I sydenden er der et sumpet parti med gamle aske og døde elme. Bundfloraen i skoven består af *Skovstilkaks, Lundrapgræs, et tæppe af Bingelurt, Liljekonval, Småblomstret Balsamin, Skovmærke og Storkonval*. Skoven rummer flere steder en tæt bundflora med *gul anemone*, hvilket er usædvanligt i denne del af Nordsjælland. Endelig findes en stor bestand af *skælrod*.

I Kajerød Birkeskov (afdeling 108 d) er skoven naturskovsagtig og sumpet, med gamle birke-, elle- og asketræer. Der er mange væltede træer, dødt ved m.v. Der ses en meget stor bestand af orkideen *Skov-Hullæbe*.

Birkeskoven ved de gamle skydebaner er sumpskov, som står i vand i våde perioder. Rødderne står som stylder på alle træerne. En del træer er væltede. Floraen består bl.a. af *Småblomstret Balsamin, Vild Kørvel, Miliegræs, Hundegræs, Rød Hanekro, Hylde, Gråpil, Birk, Skovburre, Mosebunke, Fuglemad, Hindbær, Skvalderkål, Vandmynte, Alm. Star og Sumpforglemmegej*.

Supplerende, nye flora-fund

Øvelsesterrænet blev genbesøgt af Skov- og Naturstyrelsen i sommeren 2006, nærmere betegnet den 30. juni, 3. juli og 29. august.

På terrænets overdrevarsarealer blev de fleste plantearter genfundet men udviklingen viser, at det er gået tilbage for overdrevarsarterne, som mange steder fortrænges af kulturarter som *Kvik, Draphavre, Vild Kørvel* og *Agertidsel* samt den invasive art *Kanadisk Gyldenris*, der har indfundet sig. Manglende pleje i form af slåning er formentligt medvirkende til denne udvikling. *Kæmpe-Bjørneklo* er takket være en målrettet indsats på retur.

Som noget nyt fandtes i august 2006 pæne bestande af overdrevarsarten *Høst-Rødtop* på de fleste overdrevarsarealer. Det er en sent blomstrende art, som måske ikke har været fremme under den første registrering.

Af andre nye fund skal nævnes *Spids Øjentrøst, Storblomstret Hønsetarm, Kattehale, Sæbeurt, Skov-Løg, Læge-Ærenpris*, samt svampearten *Brunstokket Rørhat*. Et genfund var overdrevsindikatorarterne *Smalbladet Høgeurt* og *Hulkravet Kodriver*, sidstnævnte vokser langs sporet i sektor III c lige nord for Kongevejen.

Tørbundsarten *Mark-Krageklo* blev udover over Ulerne også registreret på de andre overdrevarsarealer på terrænet.

Et areal som var dyrket mark i 1997 er siden blevet braklagt, men bliver fortsat slået. Her har der i perioden udviklet sig en spændende overdrevsflora. Det drejer sig om de tidligere marker på tør bund mellem Høveltegård og Kajerød Birkene.

Fauna

Der er ikke fundet særlige oplysninger i litteraturen om pattedyrfaunaen på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads. Under Skov- og Naturstyrelsens feltregistrering i 1997 blev der konstateret *Rådyr* og *Ræv* som almindeligt forekommende, samt enkelte *Harer*. Ifølge Garnisonskommandantskabet/v. jagtofficer B.W. Thomas er der en stor bestand af råvildt, som er anslået til ca. 80 individer. De færdes overalt i området, dog primært omkring Carinasøen og i Drabæk Mose. Råvildtet bevæger sig hovedsageligt langs vandløbene. Bestanden af

ræve er nogenlunde konstant, og anslås af kommandantskabet til ca. 30-40 stk., på trods af et hårdt jagttryk. Rævene har tilpasset sig militærområdets tætte beliggenhed til byområder og søger ofte mad i haverne i Blovstrød og Birkerød. Harer er som nævnt sparsomt forekommende og har i de senere år ikke haft så gode vilkår på grund af tilgroningen, som reducerer fodermængden, da foderplanterne bortskygges. De åbne kampvognsspor og græs langs disse er til gavn for harebestanden. Det oplyses endvidere, at der årligt ses enkelte *Grævling* på terrænet, specielt i sensommeren. *Egern* findes i Ulerne og ved Sandholmsøerne. Undslupne *Mink* ses af og til i Drabæk Mose. Bestanden af smånavere på terrænet er høj, bl.a. findes der mange *Mosegrise* i de fugtige områder omkring vandhuller, søer og vandløb. Skov- og Naturstyrelsen har ikke kunnet finde oplysninger om *flagermus* på terrænet, men dette bør undersøges nærmere.

Der foretages hvert år en opgørelse over nedlagt vildt og salget heraf. Pengene fra salget går til vildtpleje i form af foderkorn, såning af vildtagre, opstilling af foderskærme, m.m. Vildtet har gode vilkår i området. Der er mulighed for faunapassage gennem tunnelerne under Kongevejen, over Sjælsmarksvej, ved Ellebækken og ved Drabækken ved Blovstrød.

Der foregår ikke systematisk bekæmpelse af mink i Drabæk Mose m.v., men dette bør overvejes.

Ved den fornyede registrering i juni-juli-august 2006 sås af pattedyr kun enkelte Rådyr.

Fugle

Fuglelivet på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er velundersøgt. Dansk Ornitologisk Forening har siden 1976 fulgt fuglelivet i området nøje, og der er offentliggjort resultater herom i foreningens landsdækkende registrering af fuglelokaliteter fra begyndelsen af 1980'erne, dækkende perioden 1976-81. En artikel fra 1991 beskriver fuglelivet i øvelsester-rænet for perioden 1986-91. I 1993 blev fuglelivet atter nøje undersøgt af foreningen i forbindelse med gentagelsen af den store, landsdækkende fuglelokalitetsregistrering i årene 1993-95 som en del af "Projekt Fuglenes Danmark", finansieret af Aage V. Jensens Fonde. I 1997 blev øvelsespladsens fugleliv undersøgt af Skov- og Naturstyrelsen i forbindelse med den samlede, biologiske registrering i området.

Siden 1976 er der i alt registreret 156 forskellige fuglearter, hvoraf 75 arter har ynglet i området. Området vurderes som værende af stor regional betydning på grund af de mange ynglende og rastende fuglearter. Visse år er området af national (international) betydning på grund af ynglende *Engsnarre*, der har ynglet i 1995 og muligvis i 1996. Parret opholdt sig først i eng-arealet Sletterne, senere syd for Kongevejen på overdrevarsarealet i afdeling 112. Den danske bestand af Engsnarre er normalt på under 5 par, og det er den eneste danske ynglefugl, der er opført som globalt udryddelsestruet. Engsnarre er optaget på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I-liste over særligt beskyttelseskrævende arter i EU.

Blandt de mere usædvanlige ynglefugle kan i øvrigt fremhæves *Karmindompap*, der sandsynligvis har ynglet i 1991 og 1993 ved de gamle skydebaner nær Kajerød Å's udløb i Sjælsø. Desuden har *Huldue* ynglet i 1993 i Høvelte Fredskov og *Pungmejse* i 1992 ved søerne i nordenden af Drabæk Mose. Uden for ynglesæsonen er øvelsesområdet et meget fint rasteområde for en lang række rovfuglearter samt *Stor Tornskade*, der hvert år overvintrer i området.

Øvelsesterrænet er af det tidligere Hovedstadsråd registreret som et af regionens største, samlede overdrevsområder. På trods heraf huser området så få ynglende eng- og overdrevsfuglearter, at området end ikke kan klassificeres som en eng-/overdrevslokalitet af lokal, ornitologisk betydning. Dette misforhold skyldes, at både overdrev, eng og moser er i kraftig tilgroning, hvilket betyder, at det åbne lands fuglearter er svagt repræsenteret i området. Trods plejeindsats var dette stadig tilfældet i 2007. Kørsel med bælte køretøjer på overdrevsarealer er gavnligt for fuglene, da det er med til at holde området åbent og kan danne nye småsøer.

Følgende navngivne lokaliteter i terrænet bør fremhæves: Engarealet Sletterne ved Kajerød Å, Drabæk Moses nordlige del, Høvelte Fredskov, Carinasøen samt moseområdet Ulerne. Disse lokaliteter er sammen med mosepartierne ved Sjælsø's vestende områdets vigtigste ornitologiske interesseområder.

Fuglelivet på overdrevs- og engarealerne

Overdrevene og engarealerne er som nævnt de fleste steder præget af høj græs-, urtevegetation med spredt krat, visse steder med udbredt krat. Som karakterfugl i dette landskab ses *Tornsanger*, som i 1997 under Skov- og Naturstyrelsens gennemgang blev fundet med ikke mindre end 65 par. Af andre typiske arter i denne naturtype blev fundet *Gulspurv* med 25 par og i mere fugtige strøg *Bynkefugl* med 11 par og *Kærsanger* med 12 par. *Sanglærke* er knyttet til helt åbent, tørt land, og blev derfor kun fundet med i alt 14 par, heraf 9 par nord for Sjælsmarkvej, 2 par omkring Søbakke og 2 par på de åbne arealer i Ulerne ud mod Kongevejen. *Tornirisk*, som også er en åbentlandsfugl, blev registreret med et enkelt par. Fuglearter som er knyttet til helt lav, åben vegetation, så som Agerhøne, Engpiber, Gul Vipstjert og Vibe, blev slet ikke registreret.

I krat og levende hegn i det åbne land blev registreret almindeligt forekommende ynglefugle som *Fasan*, *Ringdue*, *Jernspurv*, *Solsort*, *Havesanger*, *Munk*, *Gransanger*, *Løvsanger*, *Blåmejse*, *Musvit*, *Hussskade*, *Skovskade*, *Gråkrage*, *Bogfinke*, *Grønirisk*, *Skovspurv* og 6-7 par af den fåtallige *Stillits*, samt 1 par af den sjældne ynglefugl *Grønsisken*. Sidstnævnte i birkeskoven ud mod Kajerød Å syd for Sletterne.

Øvelsesterrænet har stor betydning som fødesøgningsområde for rovfugle, både ynglende, trækkende og overvintrende. De græsklædte overdrevsarealer har en stor bestand af mus, som danner fødegrundlag for arter som *Musvåge*, *Fjeldvåge*, *Blå Kærhøg* og *Tårnfalk* i træk- og vintersæsonen. Også en fåtallig art som *Stor Tornskade* træffes regelmæssigt som vintergæst. I yngletiden benytter de 2-3 lokale ynglepar af *Tårnfalk* det åbne terræn som fødesøgningsområde. Et af parrene ynglede i 1997 på nærkampshuset ved Høveltegård, det andet par ved Sjælsmark Kaserne, og muligvis et tredje omkring Sandholmlejr. Områdets ynglende *Musvåger* benytter det åbne terræn på tilsvarende måde, og det samme gælder flokke af råger, alliker og støer. I juli 1997 sås en rastende *Hvepsevåge* på de åbne arealer i Ulerne, muligvis en ynglefugl. Den lever af larver i hvepseboer, som den finder på åbne græsarealer og skovlysninger. Det er en ret sjælden ynglefugl i Danmark. *Duehøg* har tidligere ynglet i afdeling 113 (Ulerne), og er set fouragere over hele området. *Natugle* høres ofte i Drabæk Mose, især i de store gamle birke- og pilebevoksninger syd for bækken.

Fuglelivet i vådområderne

Der yngler ikke mindre end 3 lappedykkerarter på terrænet: *Lille Lappedykker* blev i 1998 fundet med 1 par i søen ved rensningsanlægget nord for Sjælsmarksvej. *Toppet Lappedykker*

ynглеde i Carinasøen med 1 par i 1997 og 2 par i 1998, samt 1 par i den store Sandholmsø i 1998. *Gråstrubet Lappedykker* ynглеde med 2 par i de to Sandholmsøer, både i 1997 og 1998. Garnisonskommandantskabet oplyser, at der om foråret ses *Grågæs* i Sandholmsøerne. Muligvis yngler de, hvorefter de flytter med gæslingerne til Sjælsø. Der sås 4 overflyvende *Grågæs* i området i juli 1997.

3 andearter blev registreret som ynglefugle på terrænet: *Gråand* blev fundet med 4 kuld i Carinasøen, 2 kuld i store Sandholmsø, og 1 kuld i søen ved rensningsanlægget, i alt 7 kuld. *Troldand* sås med 1 par i svømmesøen i Ulerne, 1 par i Carinasøen, 1 par i store Sandholmsø og ikke mindre end 3 par i søen ved rensningsanlægget, i alt 6 par. I juni 1998 sås en hun med 6 ællinger af den ret sjældne ynglefugl *Taffeland* i søen ved rensningsanlægget.

Fiskehejre yngler ikke på terrænet, men der ses hyppigt enkelte hejrer raste i søerne i Drabæk Mose, ved Carinasøen, Svømmesøen og på oversvømmede sjaparealer om foråret på Engene ud mod Sjælsø. Rastende *Skarver* fra Sjælsø flyver af og til ind til Sandholmsøerne og fisker. *Blishøne* blev i 1997 registreret med et ynglepar i hvert af de fleste vandhuller og småsøer af en vis minimumstørrelse. I alt fandtes 11 ynglepar. Det er dermed den mest almindeligt forekommende vandfugl på terrænet. *Grønbenet Rørhøne* er sværere at registrere. Der blev fundet 1 par med unger i søen i sydenden af Drabæk Mose ud mod Kongevejen samt 1 par i den store Sandholmsø, men den findes formentlig flere steder. Som nævnt ovenfor yngede et par af den sjældne *Engsnarre* i 1995 og 1996 i engarealet Sletterne op mod Kongevejen. Svaleklire er flere gange iagttaget i Drabæk Mose midt i 70'erne.

Gøg er almindeligt forekommende overalt på terrænet, hvor der er fugtige krat og moser. I 1997 hørtes 10 syngende fugle på terrænet. Af småfugle knyttet til vådområder skal særligt fremhæves drosselfuglen *Sjagger*, som er en nyindvandret ynglefugl i Danmark. Den yngler i småkolonier navnlig i elle- og birkesumpe, og søger føde på åbne arealer. Der blev i 1997 fundet 2 kolonier i sumpskoven ved de gamle skydebaner og 1 ved Carinasøen. Desuden 3 par i afdeling 110 nordvest for Høvelte Kaserne, 2 par ved Ellebæklund, 1 par i en lille birkeskov øst for Kettingevej, 1 par ved søen ved rensningsanlægget, 1 par i haven ved pumpehuset på Ellebækvej samt 1 par i afdeling 114 vest for den ny motorgård. I alt skønnes der at yngle ca. 25 par på hele terrænet. *Nattergal* er knyttet til tætte, fugtige krat i moser og omkring vådområder. Den er udbredt på terrænet, da denne naturtype er almindeligt forekommende. I 1993 blev der således registreret ikke mindre end 23 syngende Nattergale på terrænet, et højt tal. *Rørsanger* yngler i rørsump langs kanten af søer. I 1997 blev der registreret 2 syngende ved Carinasøen, 2 ved Sandholmsøerne, 1 ved søen i sydlige del af Drabæk Mose og 1 ved søen ved rensningsanlægget, i alt 5. Den ret sjældne *Græshoppesanger* blev fundet med 5 syngende fugle i fugtig, høj urtevegetation i Engene neden for Søbakke, og i det adskilte, fugtige engstykke ud mod Sjælsø. Randarealerne langs Sjælsø benyttes ivrigt som fødesøgningsområder for svaler, som yngler på bygninger i nærheden. I juli 1997 sås 20-30 *Bysvaler* og 10-20 *Landsvaler* omkring enorme sværme af dansemyg ved skydebanen ud mod Sjælsø. Som ovenfor nævnt yngede den sjældne *Pungmejse* i 1992 i Drabæk Mose, og den sjældne *Kar-mindompap* i 1991 og 1993 i det fugtige krat ved de gamle skydebaner. *Rørspurv* findes i rørskov i vådområder. Den blev i 1997 kun registreret langs Sjælsø, med 4 par i Engene og 1 par ved de gamle skydebaner.

Fuglelivet i krat og skov

I skovbevoksningerne og krattene blev der registreret en række almindelige skovfuglearter så som *Fasan*, *Ringdue*, *Gærdesmutte*, *Jernspurv*, *Rødhals*, *Solsort*, *Havesanger*, *Munk*, *Gransanger*, *Løvsanger*, *Musvit*, *Blåmejse*, *Skovskade*, *Husskade*, *Gråkrage*, *Bogfinke* og *Grønirisk*. Herudover blev der fundet flere fåtallige ynglefuglearter, som hovedsageligt er knyttet til gammel eller fugtig løvskov, eller sumpskov. *Spurvehøg* blev fundet ynglende i Høvelte Fredskov med et enkelt par. *Musvåge* blev fundet med i alt 6 par på følgende lokaliteter: Drabæk Mose, Høvelte Fredskov, egeskoven i Ulerne, i birkeskoven syd for Sletterne, Ellebæklund samt i birkeskoven i afdeling 114 vest for den ny motorgård. Herudover yngler et par i kanten af Tokkekøb Hegn, umiddelbart ud til det militære terræn i afdeling 103. *Stor Flagspætte* blev registreret i Drabæk Mose, i Ulerne ved Carinasøen og i sumpskoven ved de gamle skydebaner. *Sangdrossel* er knyttet til fugtig skov, hvor den lever af snegle. Den blev fundet i Høvelte Fredskov, Ulerne og birkeskoven ved de gamle skydebaner. I et fugtigt parti af Høvelte Fredskov med gamle aske og døde elme sås gammelskovsindikatorerne *Spætmejse*, *Træløber* og *Sumpmejse*. Spætmejse sås flere andre steder på gamle egetræer, f.eks. i Ulerne og nord for Høveltegård. Sumpskovsarterne *Halemejse* og *Sumpmejse* fandtes en del steder, bl.a. Drabæk Mose, Ulerne og Carinasøen. *Stillits* blev registreret syngende en del steder, bl.a. i lysningen i Ellebæklund og i Drabæk Mose. Nåleskovsarten *Sortmejse* blev fundet i et lille nåleskovsparti i sydenden af Høvelte Fredskov.

Fuglelivet ved militærbygninger

Af fuglearter knyttet til bygninger fandtes *Mursejler* på Høvelte Kaserne, *Bysvaler* ynglende på Gl. Motorgård, Sjælsmark Kaserne og Sandholmgård, *Hvid Vipstjert* på Gl. Motorgård og Høveltegård, *Skovspurv* ved Høveltegård, *Gråspurv* på Høvelte Kaserne og *Allike* på skydebanehuset. I haven ved Høveltegård ynglede som det eneste sted på terrænet i 1997 et par *Rødstjert*. I de døde elmetræer ved Høvelte Kaserne er der en koloni af *Råger*.

Supplerende, nye fuglefund

I forbindelse med nærværende revision blev terrænet besøgt tre gange i 2006, henholdsvis 30. juni, 3. juli og 29. august 2006. De fleste ynglefuglearter blev genfundet. Et interessant, nyt fund var dog en *Hvinand* hun med en dunælling i søen ved rensningsanlægget. Hvinand er indvandret fra Sverige til Nordsjælland inden for de seneste 10-15 år. Denne, for landet, nye ynglefugl er ikke tidligere registreret på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark terrænet.

Desuden blev som noget nyt fundet ynglende *Rødrygget Tornskade* ved Ellebæklund, en art som er i stærk tilbagegang, og er knyttet til ugødede overdrevsarealer med mange insekter. Den 30. juni 2006 sås endvidere en *Rød Glente* raste i nordterrænet nord for Sjælsmarkvej, men der var næppe tale om en ynglefugl.

Den fåtallige ynglefugl *Huldue* blev genfundet som ynglende i Høvelte Fredskov, så det tyder på at det er en fast ynglefugl på lokaliteten.

Grønbenet Rørhøne ynglede i søen i vestenden af sektor I a, et nyt sted i forhold til tidligere registreringer. *Gråstrubet lappedykker* yngler fortsat med to par i Sandholmsøerne, og her sås også to par af den fåtallige *Taffeland* samt 1 par *Krikand*. Desuden sås som noget nyt den fåtallige *Kærnebider* i Ellebæklund.

Flere fuglebestande er gået tilbage siden registreringen i 1997. Særligt skal fremhæves *Sanglærken*. I 1997 blev der registreret 9 ynglepar nord for Sjælsmarksvej. I 2006 var her kun et enkelt par i dette område. Dette tilskrives manglende pleje i form af slåning. Sanglærken trives ikke på arealer med højt, gammelt græs, men skal have kort, åben vegetation. Lærken er iøvrigt forsvundet på de fleste arealer. Der er endnu nogle få par på de åbne græssletter om-

kring Søbakke, som karakteristisk nok netop er nogle af de få arealer der regelmæssigt bliver drevet med høslet.

Padder og Krybdyr

Det har ikke været muligt at finde tilgængelige oplysninger om krybdyr- og paddefaunaen på terrænet. Under Skov- og Naturstyrelsens feltregistrering i 1997 blev der fundet *Butsnudet Frø* i sumpskoven ved de gamle skydebaner. I juni 1998 blev der hørt kvækkende *Grønne Frøer* i søen ved rensningsanlægget nord for Sjælsmarksvej. Af krybdyr blev der registreret forekomst af *Snog* i 1997 ved Ellebækken.

I august 2006 sås der Grønne Frøer mange steder på terrænet i vandfyldte bæltespør og vådområder.

Insekter

Entomologisk Fredningsudvalg har i 1996 bidraget med oplysninger om insektlivet på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark øvelsesplads. Materialet omfatter: 1) En liste af sommerfugle indsamlet med lysfælde og ved diverse besøg i 1977, sammenskrevet af Svend Krarup og kommenteret i 1996 af Per Stadel Nielsen, 2) en kommenteret liste over alle billearter fundet ved lejlighedsvis undersøgelser i perioden 1975-90 af Kristian Arevad, og 3) en mere uddybende liste over arter af vandbiller fundet ved besøg i 1963-1980, af Mogens Holmen.

Sommerfugle

I sommeren 1977 blev der foretaget undersøgelser af sommerfuglefaunaen på det militære område beliggende mellem Kongevejen og Sandholmgårdsvej. Undersøgelserne blev dels foretaget ved indsamlingsture efter dag- og småsommerfugle om dagen og dels med en lysfælde opstillet i sydkanten af Høvelte Fredskov. Ud over disse lidt sporadiske undersøgelser er der ikke indsamlet eller registreret sommerfugle på området.

Der blev i alt registreret 322 arter storsommerfugle (ud af 950 mulige) og ca. 206 arter småsommerfugle (ud af ca. 1600 mulige). De registrerede arter er karakteristiske ved, at høre dels til skov og dels til overdrev på mere næringsrig jordbund. Begge naturtyper er udbredt i det danske landskab. Sammenfattende konkluderes det, at der blandt de konstaterede arter ikke er fundet fastboende populationer af *meget* sjældne eller truede arter, der kræver særlige hensyn.

Følgende er de mest interessante af de registrerede arter:

Skovlokaliteter

Iris (Apatura iris): En af Danmarks største dagsommerfugle. Lever på seljepil både i skovbryn og i moser og findes i øvrigt i mange skove i Østdanmark. Gamle seljepil på terrænet bør skånes mod hugst i forbindelse med eventuel pleje, af hensyn til både denne art og til de utallige andre insekter der lever af og på pil.

Kejserkåbe (Argynnis paphia): Er i de senere år gået stærkt tilbage i antal. Den kendes således kun fra et fåtal lokaliteter på Sjælland, men er mere udbredt på Falster, Lolland og Bornholm. Om arten stadig findes på øvelseterrænet er nok tvivlsomt og bør undersøges. Arten stiller store krav til levestedet for at kunne trives: Der skal være ældre/gamle træer med lav og åben vegetation med violer omkring. Hunnen lægger sine æg i sprækker i barken af træerne og lar-

ven kravler herfra ned om foråret for at finde violplanterne som den lever af. Hvis disse ting ikke passer sammen, forsvinder arten.

Xanthia occellaris (natsværmerart): Lever på gamle popler. Gamle popler bør derfor få lov at blive stående, da de generelt er ved at være en sjældenhed herhjemme, og da der er mange sommerfugle og insektarter tilknyttet. *Ocellaris* er rødlistet som sjælden.

Hvid Tandvinge (*Leucodonta biocoloria*): Arten lever på birk, mest i ældre birkeskov. Den kendes nærmest fra f.eks. Asserbo Plantage, men findes lokalt især i skove på Falster og Bornholm. Arten er i 1977 kun fundet i et enkelt eksemplar, men da den normalt er meget stedbunden, er der grund til at tro, at arten lever fast i området.

Overdrevs- og englokaliteter

Nellikeugle (*Hadena filigramma*): Lever som larve af frøkapslerne af forskellige planter i nellikefamilien, f.eks. Tjærenellike, limurt og pragstjerne. Arten er meget lokalt forekommende i Danmark, f.eks. på strandoverdrev. Ud over denne art er der på terrænet fundet 5 andre arter med tilsvarende biologi, men som er betydeligt mere udbredte i Danmark. *Nellikeuglen* er i den kommende rødliste placeret i kategori "sårbar" (V).

Ringspinder (*Malacosoma castrensis*): Artens larve lever om foråret i kolonier på forskellige urteagtige planter. Arten er lokalt forekommende i det meste af landet, nærmeste andre kendte forekomster er ved Værløse og Melby Overdrev.

Isblåfugl (*Plebicula amanda*): Findes i mange moser og enge i Danmark, men arten er blevet betydeligt sjældnere, da dens levesteder er blevet drænet og dermed vokser til med krat. Artens larve lever på musevikke.

Udover Iris, Kejserkåbe og Isblåfugl registreredes følgende dagsommerfuglearter ved undersøgelsen i 1977: *Stor, Lille og Grønåret Kålsommerfugl, Aurora, Citronsommerfugl, Admiral, Dagpåfugleøje, Nældens Takvinge, Engrandøje, Græsråndøje, Okkergul Råndøje, Det hvide W, Blåhale, Stregbredpande og Stor Bredpande*. Ved Skov- og Naturstyrelsens biologiske registrering af terrænet i 1997 konstateredes herudover følgende dagsommerfuglearter: *Violetrandet Ildfugl* (arten er rødlistet som sårbar), *Skovråndøje, Alm. Blåfugl og Dværghåfugl*. Ved feltgennemgangen i 2006 kunne *Lille Ildfugl* tilføjes på listen. Dette bringer det samlede antal registrerede dagsommerfuglearter på øvelsespladsen op på 23.

Biller

Billefaunaen på de militære arealer ved Sandholm-Høvelte er beskrevet af Kristian Arevad i en publikation fra Entomologisk Fredningsudvalg fra 1990. Rapporten bygger på spredte iagttagelser i årene 1975-1990. Iagttagelserne er gjort på udvalgte lokaliteter, der repræsenterer nogle for området karakteristiske naturtyper, og omfatter især billegrupper, som lader sig indsamle ved simple metoder. Hovedvægten er lagt på løbebillerne (Carabidae), der let registreres i faldgrubefælder, og på de planteædende biller, hovedsageligt bladbillen (Chrysomelidae) og snudebiller (Attelabidae, Apionidae og Curculionidae), der kan tages ved ketsjning i vegetationen. Andre billegrupper er observeret mindre systematisk. De undersøgte naturtyper var tørt åbent græsland, lavere græsland, bæltepor i græsland, højstaude-eng, terrestrisk rørsump, star-eng, pilekrat, birkebevoksning, søer og vandhuller, tørvegrave, søbred med opskyl, vandløb, skov og markhegn.

Sammenfattende blev der registreret i alt 373 billearter på det militære terræn. Heraf blev der fundet 92 løbebillearter, hvilket svarer til næsten en tredjedel af alle danske løbebillerarter.

Undersøgelsen viste, at terrænets billefauna er ganske typisk for et afvekslende stykke af Nordsjælland. Det er en artsrig fauna, og når usædvanlige elementer er få, kan det hænge sammen med, at netop Nordsjælland er den bedst kendte del af landet, hvad billernes udbredelse angår.

Faunaen i det åbne græsland synes overvejende at ligne den, der lever i det dyrkede land med dets vejkanter, hegn og krat, hvor bunden består af moræneler. Forandringen fra agerland til øvelsesterræn har tilsyneladende ikke medført væsentlige ændringer, i hvert fald ikke for løbebillernes vedkommende. Bæltesporene bidrager utvivlsomt til faunaens diversitet ved at vedligeholde livsbetingelserne for det særlige faunaelement, der er knyttet til "ukrudtsfloraen".

Mange af de arter, der fandtes på fugtig bund, kan kun klare sig så længe disse levesteder bevarer deres åbne karakter og ikke gror til med pilekrat eller ellesump, hvilket de antageligt vil gøre, hvis de overlades helt til sig selv. Da denne udvikling er ved at ske mange tilsvarende steder i Nordsjælland, må vådområder med lav vegetation tillægges større faunistisk interesse end de tilgroede. Specielt ved Degnebækken og ved nogle af vandhullerne fandtes arter, der er afhængige af en betydelig soleksponering, og som formentlig vil forsvinde, hvis disse fugtige bredder bliver beskyggede. Flere af arealernes vandhuller og blandt vandløbene - i hvert fald Degnebækken - er endnu gode levesteder for vandbiller.

Skovbryn og de overlevende markhegn omgivet af græsland er meget værdifulde for opretholdelsen af insektlivets mangfoldighed.

Der blev registreret en rødlistet billeart, løbebillen *Amara ingenua*. Arten, der er opført som akut truet på Rødliste 1997, blev fundet i bæltepor. Desuden blev løbebillen *Chalaenius nigricornis* fundet i rørsump og omkring tørvegrave og løbebillen *Lebia chorocephala* fundet i tørt, åbent græsland. Disse to løbebiller er opført som opmærksomhedskrævende på Gulliste 1997.

Vandbiller

Vandbillefaunaen blev beskrevet af Mogens Holmen i årene 1963-1980. Kun en begrænset del af terrænets vådområder blev undersøgt, nemlig vandhullerne syd for Tokkekøb Hegn, Kulsmose, gadekæret ved Høvelte Kaserne, Drabæk Mose, Degnebækken, Drabæk og Ellebæk. Faunaen, i det mindste hvad vandkalvene (Dytiscidae) angår på disse lokaliteter, er dog nok ret repræsentativt hvad angår områdets permanente småsøer. Dette skyldes ikke mindst variationen i Drabæk Moses vande.

Hovedvægten ved indsamlingen er lagt på de Adephage grupper (vandtrædere (Haliplidae), gravende vandbiller (Noteridae), vandkalve (Dytiscidae) og hvirvlere (Gyrinidae)). Der er undersøgt følgende biotoper: Pytter i hjulspor, temporære mosepytter, små tørvehuller, større tørvehuller, lergrave og gadekær samt vandløb.

Sammenfattende rummer de undersøgte vådområders fauna af Adephage vandbiller de almindelige arter, man ville forvente i en nordsjællandsk næringsrig mose, men heller ikke ret meget mere. De ret stærkt eutrofierede vande, der udgør størstedelen af de undersøgte vådområder, er jo heller ikke nogen sjældenhed i Nordsjælland, og da netop mange usædvanlige arter

er knyttet til sure eller helt rene vande er det klart, at der kun blev fundet få sådanne i de undersøgte vande i Høvelte-Sandholm-Sjælsmark. De få sjældnere arter er da også fundet i de ret rene tørvehuller i sydvestkanten af Drabæk Mose: *Colymbetes striatus* (arten er rødlistet som sårbar) i et par små vegetationsfattige huller, *Agabus neglectus* sammesteds samt i den forurenede Drabæk, og *Graptodytes pictus* i et større klarvandet tørveskær. Det må være en forudsætning for bevarelsen og genopbygningen af det undersøgte områdes fauna, at udledningen af spildevand begrænses kraftigt.

Siden 1980 er dele af området kortvarigt besøgt af Mogens Holmen gennem 1990'erne. Vandbillefaunaen er dog ikke undersøgt, men Mogens Holmen oplyser, at det er tydeligt, at der findes et større spektrum af levemuligheder for vandbillearter, end det umiddelbart fremgår af ovenstående.

Der findes således flere ret rentvandede permanente såvel som sommerudtørrende vådområder. Desuden er et vandløb syd for Tokkekøb Hegn forholdsvis rent. Der er således mulighed for en del flere arter af vandbiller i området, ikke mindst blandt sjældnere arter.

6.7 Fortidsminder og kulturhistoriske spor

På grund af den landbrugsmæssige udnyttelse af arealerne, der fandt sted før militæret overtog arealerne, er de fleste fortidsminder forsvundet fra området som følge af pløjning og samling af sten. Skov- og Naturstyrelsens Kulturhistoriske kontor har i forbindelse med udarbejdelsen af nærværende plan gennemgået terrænets fortidsminder.

Af kulturhistorisk interesse på øvelsespladsen har der tidligere været registreret fem gravhøje. Fire af højene omtales allerede for over 100 år siden som fjernede eller stærk beskadigede og er nu helt væk under veje og byggerier i området. Om den sidste gravhøj står der i Nationalmuseets arkiv: *Sb. 17 Bloustrød sogn, høj med stenkammer. Antagelig tilintetgjort eller fjernet (1884)*. Højen kan imidlertid erkendes som en forhøjning i terrænet ca. 11 m i diameter og ca. 0,5 m høj i den vestlige side af afdeling 112 mod Høveltevej. Højen er ikke fredet, men er registreret i det kulturhistoriske centralregister, og omfattet af bestemmelserne i Museumslovens kapitel 8 § 27 om eventuelle arkæologiske undersøgelser af fortidsminder.

På øvelsesterrænet findes enkelte jorddiger markeret med fed optrukket sort streg på kortet (kortbilag 1), samt enkelte stendiger på kortet markeret med stendigesignatur (se signaturforklaring på kortet). Et stort sammenhængende stendige danner grænse mellem øvelsespladsen og Tokkekøb Hegn. Diget stammer fra ca. 1780. På det tidspunkt (1771) blev Hørsholm godsets skove overdraget statsskovvæsnet, og diget blev sat for at adskille statsskoven fra overdrevet omkring Bloustrød og Kettinge. Diget ligger på naboarealet som en del af Tokkekøb hegn, men er på grund af beliggenheden udsat for påvirkninger af øvelsesaktiviteterne.

Flere steder på terrænet findes endvidere små brudstykker af gamle stendiger. Disse diger stammer formodentlig fra områdets tidligere opdeling i agre. I områdets sydøstlige hjørne (afdeling 112 og 113) løber flere markante jorddiger, der kan erkendes på matrikelkort og amtsstuekort fra 1808 og 1822. De indgår bl.a. i de to kommunegrænser mellem de tre kommuner, øvelsespladsen ligger i. De fleste jord- og stendiger på terrænet er bevoksede med bl.a. tjørn, slåen og eg. Beskyttelsesforhold vedrørende jord- og stendiger er beskrevet i afsnit 10.9.

Endelig findes en række ikke-fredede spor i landskabet af kulturhistorisk værdi. Herunder kan nævnes områdets mange tørve- og lergrave. Tørvegravningen har fundet sted næsten over alt på terrænet i mose- og engområderne. Udnyttelsen startede formentlig først i 1700 tallet og accelererede i løbet af 1800 tallet i takt med Københavns stigende befolkning, for at aftage i perioden lige efter 2. Verdenskrig. Lergravningen stammer dels fra lerklining i forbindelse med opførelse af udflyttergårdene ved udskiftningen, dels fra mergling, samt fra lergravning i forbindelse med teglbrænding. Der har således indtil midten af 1800-tallet eksisteret et lille teglværk på sydsiden af Høvelte bakke. I det nordvestlige hjørne af Høvelte Fredskov, der sandsynligvis ligger på et areal, som aldrig har været opdyrket, findes spor af gamle hulveje. Sporene fører ned mod en gammel passage over Ellebækken.

6.8 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier på øvelsespladsen

Sammenfattende kan det konkluderes, at Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads udgør et værdifuldt naturområde af regional betydning.

Øvelsespladsens beliggenhed midt i et intensivt benyttet landskab og umiddelbart op til tæt bebyggelse bevirker, at området rummer store lokale landskabsmæssige såvel som rekreative værdier. Samtidig har arealerne betydning som spredningskerne for dyr og planter til den omkringliggende natur. Da arealerne er taget ud af landbrugsdrift før man gik over til de mere intensive dyrkningsformer, indeholder de stadig en lang række elementer af kulturhistorisk interesse. Her kan nævnes områdets mange flotte sten- og jorddiger. Desværre er der kun få egentlige fortidsminder tilbage på terrænet. En del er gået tabt under anlæg af kaserner og veje.

Øvelsesterrænet byder på en meget rig og varieret flora og fauna.

Floramæssigt bør det især fremhæves, at øvelsespladsen rummer et af hovedstadsregionens største, sammenhængende overdrevsarealer, som er registreret som en beskyttet naturtype i henhold til naturbeskyttelsesloven. Tidligere fandtes sjældenheder som *Blodstillende Bibernelle*, *Stivhåret Kalkkarse* og *Nikkende Limurt*, men disse menes nu forsvundet. I 2006 findes typiske overdrevsarter (indikatorarter) som *Alm. Hvene*, *Blå-Klokke*, *Gul Snerre*, *Høst-Rødtop*, *Mark-Krageklo*, *Vild Hør*, *Knold-Ranunkel*, *Alm. Pimpinelle*, *Mark-Bynke*, *Alm. Gyl-denris*, *Smalbladet Høgeurt*, *Hulkravet Kodriver*, *Hundeviøl*, *Bølget Bunke*, *Eng-Havre*, *Hjerte-græs*, *Knold-Rottehale*, *Fåresvingel* og *Mark-Frytle*. *Stor Skjaller* forekommer også. Det er en indikatorart fra enge, men den kan også forekomme på fugtige partier i overdrev.

De bedste overdrevspartier findes nord for Sjælsmarksvej og i Ulerne. Desværre er overdrevsfloraen under tilbagegang på grund af manglende pleje i en årrække, men dette kan der nu rettes op på.

Faunamæssigt har terrænet også en række kvaliteter. Her er en rig bestand af *Råvildt* og *Ræv*, og her forekommer også *Egern* og *Grævling*.

Der yngler ikke mindre en 75-80 forskellige fuglearter på terrænet, og der er i alt registreret over 156 arter. Rødlistearterne *Engsnarre*, *Pungmejse*, *Karmindompap* og *Hvinand* yngler fast eller af og til på terrænet. Navnlig *Engsnarre* bør fremhæves. Det er en akut truet ynglefugl i Danmark, som i visse somre kan høres spille på Sletterne ud mod Sjælsø. Andre specielle ynglefuglearter er *Græshoppesanger*, *Huldue*, *Hvepsevåge*, *Gråstrubet Lappedykker*, *Nattergal*, *Spætmejse*, *Kærnebider*, *Rødstjert* og en stor bestand af *Nattergal*. På trods af det store

overdrevs- og engareal forekommer kun meget få egentlige engfugle, hvilket skyldes at området ikke bliver slået regelmæssigt og holdt lavt og lysåbent.

Af padder og krybdyr bør fremhæves en stor bestand af *Grøn Frø*, samt mange *Snoge*.

Insektmæssigt er området meget interessant. Her findes sjældne sommerfugle som *Iris*, *Kejserkåbe*, *Isblåfugl*, *Dværghblåfugl*, *Violetrandet Ildfugl*, *Hvid Tandvinge*, *Nellikeugle*, *Ring-spinder* og natsværmeren *Xanthia occellaris*. Der er en meget varieret billefauna. Ikke mindre end 373 billearter er registreret, bl.a. 3 sjældne vandbiller i Drabæk Mose samt den rødlistede løbebille *Amara ingenua*, som regnes som akut truet.

Der bør foretages en opdateret insektundersøgelse af øvelsesterrænet. Da ovenstående insekt-data er fra perioden 1963-1996, og dermed er ved at være forældede. Specielt bør undersøgelsen opdateres, fordi der tidligere har været registreret mange spændende arter og fordi der er et EU-Habitatområde tæt ved, med bl.a. insekter som udpegningsgrundlag.

6.9 Offentlighedens adgang

Offentligheden har på plantidspunktet ikke fri adgang til øvelsespladsen. Der gives dog i en vis udstrækning adgang for offentligheden, efter følgende retningslinjer:

Privatpersoner, fortrinsvist lokale, kan anmode om et årskort til at spadserere i et nærmere angivet område i terrænet. Der er på denne måde åbnet op for to områder på øvelsesterrænet, henholdsvis i terrænet rundt om Drabæk Mose og Gamle Skydebaner samt stisystemet rundt om Carinasøen. Færdslen foregår efter retningslinjer udstukket af Garnisonskommandantskabet.

Hørsholm Omegns Jagtforening har en miljøgodkendt flugtskydebane med 4 dobbelte kaste-maskiner i tilslutning til Sjælsø Skydebane.

I fast tildeling (efter årlig ansøgning) har 5 politihunde- og jagtforeninger mindre områder tildelt til hundetræning. Birkerød Ungdomsskole har på samme vilkår fået tildelt et mindre område til knallertbane.

Derudover har et stort antal institutioner og foreninger fået tilladelse til enkeltarrangementer.

7 Nuværende anvendelse af Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads forvaltes af Lokal Støtte Element/Høvelte Kaserne og anvendes til kamp-, funktions- og enhedsuddannelse til og med Bataljonsniveau.

Øvelsespladsen anvendes primært af Den Kongelige Livgardes 1. og 2. Bataljon, men også lejlighedsvis af enheder fra Hærens Officerskole og Hjemmeværnet ligesom politiet (politiskolen, færdselspolitiet, udrykningsstyrken m.v.) jævnligt anvender øvelsespladsen.

Den Kongelige Livgarde

Den Kongelige Livgarde består i dag af et antal operative enheder tilhørende 1. og 2. bataljon samt en støtte struktur.

1. Panzerinfanteribataljon/Den Kongelige Livgarde (1/LG/) (1.BDE)

Bataljonen er Livgardens professionelle enhed med godt 600 fuldtids-professionelle officerer, stregbefalingsmænd samt konstabler, der kan løse alle opgaver inden for konfliktspektret – fra humanitære opgaver til egentlig krigsmæssig indsættelse.

2. Uddannelsesbataljon/Den Kongelige Livgarde (2/LG/)(2. BDE)

Uddannelsesbataljonen uddanner alt værnepligtigt personel og består af såvel værnepligtige som fastansat personel.

Det er uddannelsesbataljonen, der forestår uddannelserne Hærens Basisuddannelse (HBU) og Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse (HRU).

Hærens Basis Uddannelse (HBU) er den nye værnepligtsuddannelse. Formålet med uddannelsen er at uddanne de værnepligtige således at de i hold af ca. 15 mand kan overleve i "uvant miljø" samt gennemføre begrænsede kampoPGAVER som bevogtning, posttjeneste, patruljetjeneste og adgangskontrol. Uddannelsen skal samtidig give den værnepligtige en introduktion til militære opgaver i fredsstøttende operationer.

Særligt for værnepligtige i Den Kongelige Livgarde er at uddannelsen endvidere skal skabe grundlag for at soldaten kan indgå i løsning af opgaver i relation til vagttjenesten om de kongelige slotte og palæer.

For værnepligtige ved Den Kongelige Livgarde er uddannelsen otte måneder mod normalt 4 måneder. De første fire måneder gennemføres på Høvelte Kaserne, og de sidste fire måneder gennemføres i Vagtkompagniet på Livgardens Kaserne i København.

Efter endt tjeneste i Vagtkompagniet hjemsendes den værnepligtige såfremt han/hun ikke ønsker videre ansættelse og dermed at tegne kontrakt med Forsvaret om indledningsvist at gennemføre Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse.

Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse (HRU).

Såfremt den værnepligtige har gennemført et tilfredsstillende HBU-forløb kan han/hun tegne kontrakt med Forsvaret med henblik på at gennemføre Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse med efterfølgende udsendelse i en international mission.

Uddannelsen har en varighed på ca. otte måneder, hvor soldaten uddannes på forskellige våben og lærer at samarbejde i rammen af grupper, delinger og kompagni. Efter gennemførelse af HRU udsendes soldaten i ca. 27 uger.

Infanterigruppe sikrer egen enheds fremrykning

Anvendelse af øvelsespladsen

Øvelsespladsen benyttes intensivt næsten hver dag hele året igennem, ofte også i aften- og nattimerne. På travle øvelsesdage kan der opholde sig op til 1000 soldater samtidig på trænet. I månederne juli, december og januar er der mindre intensiv øvelsesaktivitet.

Militære enheder tildeles afsnit af øvelsespladsen (sektorer). Dette sker ved henvendelse til det Lokale Støtte Element (LSE) på Høvelte Kaserne. Ledige sektorer tildeles derudover telefonisk med kort varsel.

Tildeling af sektorer på øvelsespladsen gives ud fra følgende prioritering:

1. prioritet: Lokale enheder
2. prioritet: Anden uddannelse ved lokalt garnisonerede enheder
3. prioritet: Uddannelse ved enheder af andre værn
4. prioritet: I det omfang de enkelte afsnit af øvelsespladsen ikke er optaget af militære aktiviteter kan områderne efter forudgående ansøgning benyttes til civile arrangementer.

7.1 Gældende bestemmelser og restriktioner

Tilhørsforhold

Øvelsespladsen hører under det Lokale Støttecenter (LSC) under Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste (FBE), hvorfor alle konstaterede uregelmæssigheder, uorden, uvedkommende færdsel m.v. indberettes hertil.

2. Udstrækning/afmærkning af øvelsespladsen

Sort/gule synligt placerede pæle og skilte markerer øvelsespladsens afgrænsning mod naboarealer.

3. Administrativ inddeling

Øvelsespladsen er administrativt inddelt i 16 sektorer. Inddelingen fremgår af terrænkortet (kortbilag 2).

4. Bestemmelser for brug af øvelsespladsen

a. Gravning

Der er udlagt 7 graveområder i terrænet. Deres nærmere placering fremgår af terrænkortet (bilag 2). I disse områder kan der foregå gravning af feltbefæstningsanlæg. Dette arbejde foregår typisk med gravemaskiner. Gravning af dækningsgrav (med spade) for liggende skytte samt et- og tomandsskyttehul må foregå på hele øvelsespladsen undtaget i Høvelte Fredskov og inde i Ellebæklund. Ved sløjfning skal terrænet planeres, og det oprindelige græstørv lægges øverst. Hvis der i forbindelse med den almindelige uddannelse graves enkelte skyttehuller, skal disse sløjfes straks efter brugen. Det er forbudt at grave skyttehuller nærmere end 3 meter fra træer og 5 meter fra vej. Ved gravearbejde må rødder fra træer ikke beskadiges. Gravning må endvidere ikke finde sted på skydebaneområderne, på køregårdens arealer og i en afstand af 25 m fra de linjer i terrænet der er markeret med 100 cm høje, tofarvede pæle.

b. Bestemmelser for skovarealerne

Særlige bestemmelser for anvendelse af skoven til uddannelse:

Høvelte Fredskov friholdes for kørsel og øvelsesaktiviteter. Patruljering og passage dog tilladt. Den sydlige del mellem Gammel Motorgård og højskoven er udlagt som BSO. Der må ikke graves skyttehuller i Ellebæklund. I øvrigt er det forbudt at

- beskadige træer ved skæring i bark, islagning af søm og lignende,
- afskære /afhugge grene af træer og buske
- ophugge, opgrave eller oprykke træer og buske.

Har enhederne behov for sløringsmaterialer vil dette kunne blive anvist af det Lokale Støtteelement, støttesektionen (LSE/STØTSEK). Ved kørsel i skov skal der udvises størst muligt hensyn overfor beplantningen for at undgå barkafskrab og beskadigelse af rødder.

c. Øvelser i terrænkørsel

Øvelser i terrænkørsel kan gennemføres i Grusgraven vest for Høveltegård, samt på kampvognsspor efter tilladelse fra LSE/STØTSEK.

d. Kørsel på øvelsespladsen

Kørsel med bæltekøretøjer på øvelsespladsen er tilladt samt på asfalterede veje – dog med undtagelse af kørsel på Skydebanevej. Ved kørsel i terræn skal der udvises stor hensyntagen til, at der ikke sker skade på træer, buske og vådområder. Kørsel med bæltekøretøjer er forbudt i Høvelte Fredskov, Ellebæklund, Drabækmose, Gamle Skydebaner, samt i sektor Vc "Ulerne".

e. Sprængninger på øvelsespladsen

På øvelsespladsen må der **kun gennemføres sprængninger** inden for det anviste område i sektor Ia. Der må ikke anvendes sprængningslegemer større end 100 gram og ladningen skal anbringes i et hul på 70-80 cm dybde. Efter sprængning skal alle huller tildækkes. Sprængning må kun gennemføres på hverdage inden for daglig tjenestetid med max. 5 ladninger med 10 sekunders mellemrum.

f. Arealer friholdt for øvelse

Ulerne og Drabæk Mose søges friholdt for øvelse i månederne maj, juni og juli, da områderne i denne periode fungerer som fristed for dyr og fugle i yngletiden.

g. Hjemmeværnets brug af øvelsespladsen

Enheder af Hjemmeværnet kan normalt anvende Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads i perioder, hvor anden militær aktivitet ikke foregår, og efter forudgående ansøgning via Hjemmeværnets Uddannelsescenter, der er koordinator.

7.2 Beskrivelse af uddannelses- og øvelsesfaciliteter

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads rummer en række uddannelses- og øvelsesfaciliteter. De enkelte faciliteter beskrives her med henvisning til terrænkortet (bilag 2):

a. Skydebaner

Sjælsø Skydebane er beliggende i sektor IIIa. Adgang til skydebanen foregår fra Ellebækvej ad indkørslen overfor Høvelte Fredskov. Anlægget består af tre langdistancebaner (L1, L2 og L3) med 200, 100 og 50 meter standpladslinjer for gevær, maskingevær og instruktionsgevær. Endvidere består anlægget af to kortdistancebaner med skydning på afstande fra 10 - 50 meter for gevær, maskingevær, maskinpistol, pistol og instruktionsgevær.

b. Håndgranatbaner

Der er placeret en øvelseshåndgranatbane på øvelsesterrænet i sektor IVb. Der er ikke mulighed for skarpkastning med håndgranat på øvelsesterrænet.

c. Sprængningsterræn

Et nærmere afgrænset område i sektor IA.

d. Pistolskydebane

På Høvelte Kaserne ligger en pistolskydebane.

e. Demonstrationsplads for brandstiftende midler

Faciliteter findes i tilknytning til Høvelte Kaserne, sektor IV b

f. Graveterræn til anlæggelse af feltbefæstningsanlæg

Gravning af dækningsgrav for liggende skytte og tomandsskyttehul kan gennemføres på hele øvelsespladsen undtagen i Høvelte Fredskov og inde i Ellebæklund.

g. Handlebaner

Der eksisterer ingen faste baneanlæg. Der må opstilles handlebane med blå patron 7,62 mm i "Gamle Skydebaner" (sektor IIIb)

h. Bivuakområder

Bivuakområder må etableres i anviste områder.

i. Anlæg til grundlæggende skydeuddannelse

Faciliteterne findes i tilknytning til Høvelte Kaserne. Der må skydes med 7,62 mm blå patron.

j. Nærkampus

Nærkamphuse er beliggende i det sydøstlige hjørne af sektor III b og Gl. Motorgård.

k. Feltbefæstningsanlæg

Anlæg findes i sektor I a og III a.

l. Observationspunkt/checkpoint (OP/CP)

Anlæg er opført i sektor II a, III d og V a sydvestlige hjørne og benævnes OP/CP Bravo.

m. Grusgrav

Terrænbaneanlæg til uddannelse/omskoling af kørere findes i sektor III d. Anlægget kaldes til daglig *Grusgraven*.

n. Vadesø

Sø til øvelseskørsel med pansrede køretøjer findes i sektor V b.

o. Bjergningsuddannelse

I sektor III d er placeret en kampvogn til anvendelse i forbindelse med uddannelse i bjærgning/flotbringning.

p. Løbebaner

Der findes hhv. 800 meter og 2500 meter løbebaner i tilknytning til Høvelte Kaserne i sektor IV c og IV b.

q. Hundetræningspladser

På øvelsespladsen ligger der et anlæg i tilknytning til Høvelte Kaserne i sektor IV b. Faciliteterne anvendes af hjemmeværnet.

r. Idrætsfaciliteter

I tilknytning til Høvelte Kaserne ligger en international forhindringsbane, en feltforhindringsbane samt en idrætsplads.

8 Forsvarets nuværende drifts- og plejeopgaver på øvelsespladsen

Pr. 1. januar 2007 blev det Det Lokale Støtte Center (LSC) ansvarlig for drifts- og plejeplanens gennemførelse og det Lokale Støtte Element (LSE) udfører det praktiske arbejde. LSC for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er placeret på Høvelte Kaserne, og varetager udover Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads også Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Driftsdivisionen i Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste vil forestå den overordnede sagsbehandling og *Forvaltningsdivisionen* i Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste vil være ansvarlig for overholdelse af EU-direktiver og national miljølovgivning i relation til drifts- og plejeplanens indhold (jvf. kapitel 3 for organisationsdiagram).

8.1 Drift og pleje af arealerne

Pleje af åbne arealer

Der foretages rydning af tjørn og slåen på større arealer, når der er midler til rådighed.

Pleje af vandhuller

Vandhullerne plejes efter forskrifterne i den eksisterende drifts- og plejeplan.

Bekæmpelse af invasive arter

Der har siden drifts- og plejeplanens start været foretaget en systematisk bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo. Indsatsen fortsættes til planterne er helt væk. De største forekomster findes ved de gamle skydebaner i sektor IIIc, Ulerne samt omkring Carinasøen.

Vedligeholdelse af veje, spor og grøfter

Oprensning af grøfter og drænrør ved overkørsler og i terrænet

Vedligeholdelse af øvelsesfaciliteter

Oprydning efter øvelse, tildækning af skyttehuller mv.

8.2 Skovdrift

Driften af de fredskovspligtige arealer varetages af Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste. Bevoksningsvedligeholdelse gennemføres efter naturnære principper.

8.3 Jagt og vildtpleje

Jagtretten på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads udøves af Chefen for Livgarden som udpeger en jagtofficer med et antal hjælpere. Jagten tjener bl.a. et repræsentativt og kon-

taktskabende formål i forhold til lokalsamfund og tjenestestedets naturlige samarbejdspartnere, herunder jagtforeninger, lokale statsskovdistrikter m.v.

Det Lokale Støtte Element (LSE) på Høvelte Kaserne foretager vildtpleje i overensstemmelse med forsvarets jagtmæssige bestemmelser (jf. kapitel 10.14).

Den udpegede jagtofficer har blandt andet til opgave at planlægge og gennemføre vildtpleje på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads sammen med LSE Høvelte og udpegede hjælpere (frivillige).

Jagtofficerens opgaver omfatter blandt andet:

- Tilsyn med vildtbestanden og iværksættelse af foranstaltninger, som tjener til at vedligeholde og opbygge en sund vildtbestand.
- Tilsyn med at der også for den øvrige del af faunaen, herunder især sjældne arter, skabes bedst mulige vilkår.
- Tilsyn med at jagtloven og øvrige bestemmelser vedrørende vildtpleje, jagt, regulering mv. på terrænet overholdes.
- Ansvarlig for planlægning og gennemførelse af jagter som Garnisonskommandantens nærmeste hjælper.
- Forvaltning af midler, der stilles til rådighed for vildtplejen, samt bortsalg af vildt.
- Koordination af vildtpleje og evt. regulering.

På øvelsespladsen er der anlagt 17 vildtagre (nye i afd. 103+105) tilsået med vildtblandinger (korn, havre, byg, hvede, majs, fodermarvkål, honningurt og solsikke). Der er opsat et antal foderautomater på øvelsespladsen (hovedsagligt i bevoksede arealer) og fuglevildtet tilskuds-fodres fra august til april.

Af hensyn til vandkvaliteten fodres der ikke i og ved søer og vandhuller. Midler til fodring tildeles af Forsvarsministeriets Jagtbestyrer efter ansøgning.

Der afholdes årligt et antal officielle jagtarrangementer, hvori naboer, forretningsforbindelse, medlemmer af omegnens jagtforeninger og andre med tilknytning til øvelsespladsen deltager sammen med ansatte.

Med baggrund i Forsvarsministeriets beslutning om, at der i samarbejde med Danmarks Jægerforbund, skal søges gennemført publikumsjagter eller jagt for nyjægere på Forsvarsministeriets arealer gennemføres årligt én jagt for nyjægere. Denne jagt gennemføres i samarbejde med de lokale jagtforeninger og Skov- og Naturstyrelsen. Med større mellemrum arrangeres en publikumsjagt.

Afhængig af bestandens bæredygtighed afholdes der 3-5 årlige garnisonsjagter og kontaktarrangementer, hvor der skydes jagtbart vildt – dog ikke råvildt. Afskydningstallene ligger gennemsnitligt på 20 stykker vildt pr. jagt, fortrinsvist fasan, and, due, ræv, hare og enkelte snepere. Råvildtjagt foretages udelukkende med riffel (selektiv afskydning) af personer udpeget af Garnisonskommandanten i samråd med LSE med en årlig afskydning på ca. 30 - 35 stk. Der afholdes årligt et antal rævejagter (gravjagter) med årlig afskydning af ca. 10 ræve.

8.4 Ressourcer og materiel

Kaserneelementet råder p.t. bl.a. over følgende materieltyper:

- Traktor
- Plov
- Harve
- Såmaskine

- Grønthøster
- Slagleklipper
- Gravemaskine
- Rendeграver

Der er tilknyttet i alt fire mand til vedligeholdelse af skydebane og terræn.

Miljøuddannelse

For at sikre at de medarbejdere, der til dagligt beskæftiger sig med naturforvaltning på øvelsespladserne har den fornødne viden om miljø og drift og pleje af naturarealer, har forsvaret - blandt andet i samarbejde med Skovskolen og Skov- og Naturstyrelsen – sammensat et naturplejekursus for alle der arbejder med naturpleje på forsvarets arealer. På kurserne gennemgås driftsplaninstrumenternes virkemåde, og der uddannes i realisering af planens forskrifter.

9 Drifts- og plejetiltag i perioden 1999 – 2006

9.1 Indledning

Drifts- og plejeplanen 1998-2013 blev underskrevet i 1999, og indeholder i planafsnittet (kapitel 13) en overordnet *målsætning* for den fremtidige benyttelse, *retningslinjer* for pleje og naturgenopretning af arealerne i perioden samt en prioriteret *handlingsplan*, der giver et overblik over plejetiltagene.

Med udgangspunkt i planafsnittet indeholder denne del af drifts- og plejeplanen:

- en beskrivelse af status for gennemførelse af handlingsplanen og de beskrevne retningslinjer
- en biologisk evaluering af de plejetiltag, der er gennemført i planperioden 1999-2006
- en generel beskrivelse af plejetilstanden på øvelsespladsen i 2006.

Evalueringen er et led i Forsvarsministeriets Miljøstrategi fra 2003, og skal dokumentere den biologiske effekt af de plejetiltag, der er gennemført i planperiode og medvirke til at sikre, at der på Forsvarsministeriets arealer fortsat opretholdes en naturtilstand, der skaber de bedste betingelser for bevarelsen af den naturlige flora og fauna – og hermed medvirke til at opfylde regeringens og EU's målsætning om at standse forringelsen af biodiversiteten inden 2010.

9.2 Status for opfyldelse af handlingsplan og generelle retningslinjer

Status for opfyldelse af handlingsplanen

Drifts- og plejeplanen 1998-2013 indeholder i kapitel 13.11 en handlingsplan. Handlingsplanen er delt op i tre perioder og indeholder en prioritering af de pleje- og naturgenopretningstiltag, der er indeholdt i planen. Flere steder i teksten henvises til øvelseskortet såvel som drifts- og plejekortet fra den gamle plan, og kortene er derfor indsat som bilag 8.

1.prioritet (gennemføres inden for de første 3 år af planperioden, dvs. i perioden 1999-2001)

- Opsætning af markeringer i terrænet visende de faste bæltepor.
Status: Bæltesporene blev markeret i terrænet, men da skiltningen dels ikke blev overholdt, dels blev kørt ned, blev skiltene fjernet igen. Der er på plantidspunktet derfor ikke faste bæltepor i terrænet.
- Rydning og slåning af de overdrevsarealer, engarealer og moseområder, der på drifts- og plejekortet er markeret med gult (jvf. bilag 8), gennemføres i afdelingerne 105, 106, 108, 112 og 113. Områderne plejes herefter ved slåning hvert 3. år. Engarealerne ned mod Sjælsø (afd. 105, 106, 108) plejes dog efterfølgende ved slåning hvert år.
*Status: Væsentlige dele af afd. 105er blevet slået i 2004, 2005 og 2006.
Kun den østlige del af afd. 106 ud mod Sjælsø har været slået som decideret høslet, hvor høet efterfølgende er blevet kørt bort.
Afd. 108 (Sletterne)er blevet drevet med høslet én gang årligt efter sommerferien i 2004, 2005 og 2006. Derudover er der blevet foretaget efterslåning uden opsamling i eftersommeren.*

I Afd. 112 og 113 (Ulerne) er der manuelt fjernet ca. 80% af det krat af tjørn og pil som skulle fjernes, jf. drifts- og plejekortet. Stammerne er brugt til brænde. Toppene er skrabt sammen og brændt af. Efterfølgende er der slået græs.

- Pleje- og naturgenopretningsaktiviteter for vådområder nr. 1-5, jf. afsnit 13.4:
 6. Bakkegårdsmosen i afdeling 103: Der etableres et stryg, hvor stikgrøften løber ud i Degnebækken (jvf. drifts- og plejekortet, bilag 8). Der skal ikke ryddes i mosen, ligesom de store popler i kanten af arealet bevares. *Status: Stryget blev etableret, men da arealet blev oversvømmet for meget, blev det reduceret, så det i dag kun er dele af mosen, der er oversvømmet. Krattet er i dag helt oversvømmet.*
 7. Mose med store popler i centrale del af afdeling 103: Den rørlagte del af bækken lukkes, se drifts- og plejekortet, bilag 8. Bækken ledes ind i mosen ad sit gamle løb, således at mosen sættes under vand igen. Pilekrattet i mosen ryddes. *Status: Er gennemført. Krattet er dog ikke ryddet. Det har givet vand på nordsiden af mosen.*
 8. Vandhul i sydenden af afdeling 107 ud mod Kongevejen. Der ryddes pilebuske langs sydkanten. *Status: Delvist gennemført. Pilebuske er fjernet i nord langs østsiden med en gravemaskine, der har trukket rødderne op. Det er sket i vinteren 2005/2006. Der er dog ikke ryddet langs sydkanten. Derudover er der ikke foretaget pleje i Drabæk mose i den forløbne planperiode.*
 9. Mose ud mod Kongevejen i nordlige del af afd. 112: Arealet ryddes for pil, dog efterlades en pileholm i mosens østende (jvf. drifts- og plejekortet, bilag 8). Eventuelle stikgrøfter lukkes. Det tilstræbes at der i pileholmen efterlades træer af hankøn, da hanraklerne er værdifulde nektarkilder for insekter. *Status: Projektet er gennemført og mosen er oprenset ved at en gravemaskine har trukket pil op og der er etableret en ø. Søen kan imidlertid ikke holde vand i sommerhalvåret og tørrer ud. Det planlægges at flytte et drænrør, så der ledes vand ind i søen i håb om at vandstanden sikres hele året.*
 10. Vådområder i Høvelte Fredskov (afd. 107): Stikgrøfter lukkes i de 2 små vådområder (jvf. drifts- og plejekortet, bilag 8). *Status: Projektet blev gennemført, men da vejen blev helt oversvømmet, måtte grøfterne åbnes igen, således at vådområderne i dag er bevaret, men ikke øget.*
- Landbrugsdriften ophører i de områder, der er vist på drifts- og plejekortet (jvf. bilag 8). *Status: Er gennemført umiddelbart efter drifts- og plejeplanens vedtagelse i 1999.*
- Bekæmpelse af Kæmpebjørneklo gennemføres på hele øvelsespladsen. *Status: En systematisk bekæmpelse har været foretaget af entreprenør hvert år i maj-juli siden planens vedtagelse i 1999 med et meget fint resultat.*
- Høvelte Fredskov udlægges som urørt skov. *Status: Skoven har siden planens vedtagelse været friholdt for forstlig drift og har kun været anvendt til øvelser til fods. Status som urørt skov er ikke tinglyst på ejendommen.*

2. prioritet (gennemføres inden for de første 6 år af planperioden, dvs. i perioden 2001-2005):

- Rydning og slåning af de overdrevsarealer, engarealer og moseområder der på drifts- og plejekortet (jvf. bilag 8) er markeret med gult, gennemføres i afdelingerne 102, 103, 104, 107, 110 og 114. Områderne plejes herefter ved slåning hvert 3. år.
Status: Afd. 102 og 103 er ikke blevet ryddet eller slået. Dog er det "sædvanlige" SLE-markareal i 103 ud til Sjælsmarksvej blevet slået (høslet) af forpagteren, ligesom der i afd. 102 blev taget høslet på slettearealerne i sydøsthjørnet op mod Sjælsmark Kaserne. I afd. 104 blev de åbne overdrevs- og slettearealer med pile- og tjørneopvækst slået med en grenknuser i 2004 og 2005. En tjørneholm i sydøsthjørnet er dog bibeholdt. Arealerne syd for Sandholmlejren på skråningen er blevet slået i 2004. I afd. 107 blev stort set alt slået i 2004, 2005 og i 2006. I afd. 110 blev de åbne arealer slået med grenknuser mod tjørn i 2004 og 2005, men i 2006 er arealerne allerede under tilgroning i røn og birk – tjørnen er dog reduceret væsentligt. I afd. 114 bliver der taget høslet på slettearealet.
- Pleje- og naturgenopretningsaktiviteter for vådområder nr. 6-7, jf. afsnit 13.4.
 6. Carinasøen (afd. 113): Der ryddes en bræmme på 30-40 meter langs kanten.
Status: Med undtagelse af en tynd bræmme, der er efterladt af hensyn til afskærmning af soldater, er bræmmen ryddet og arealet plejes ved slåning. Der er derved skabt et åbent område, der således også holdes fri for bjørneklo.
 7. Søen vest for rensningsanlægget (afd. 102): Der ryddes elmesyge træer langs sydsiden og al pilevegetation ud til søkanten. *Status: Døde elmetræer er fjernet, men der er kun fjernet ca. en fjerdedel af pilekrattet. Pilen skyder aggressivt igen.*

3. prioritet (gennemføres inden for de første 9 år af planperioden, dvs. perioden 2006-2009):

- Pleje- og naturgenopretningsaktiviteter for vådområder nr. 8-10, jf. afsnit 13.4.
 8. Sø i nordkanten af afdeling 103: Skyggende pil som rager ud over kanten ryddes. Der lysstilles mod syd.
Status: Træerne er trukket op, men skyder igen.
 9. Sandholmsøerne (afdeling 104): Der ryddes pilebuske langs sydsiden af de to søer.
Status: Buskene har været skåret ned med motorsav i 2000 og 2001, men er kommet igen.
 10. Søen vest for Høvelte Kaserne (afdeling 110): Pilekrat, der hænger ud over søkanten, ryddes. Elletræer i sydøsthjørnet beholdes.
Status: Ikke gennemført.
- Nåletræbevoksninger i afdeling 102 l og 105 m (Frimærkeskoven og Ellebæklund) afdrives og gentilplantes med eg og buske.
Status: Nåletræbevoksninger i Frimærkeskoven er ikke afdrejet, men tyndet i 2006, med henblik på opvækst af løv. Store dele af nålebevoksningen i Ellebæklund væltede i 2005 – resten blev fældet motormanuelt. Arealet blev gentilplantet med løv i 2005.

- Askebevoksningen i afdeling 105 e underplantes. På de gamle skydebanevoldene etableres der mindre løvtræbeplantninger.
Status: Underplantning af askeskoven i Ellebæklund er ikke gennemført. På skydebanevoldene er der foretaget tynding, men ikke etableret nye beplantninger.

Status for opfyldelse af generelle retningslinjer

Foruden handlingsplanen indeholder drifts- og plejeplanen 1998-2013 en række generelle retningslinjer.

Retningslinjer for øvelsesaktiviteter

- *Kørsel med bæltepor.* Af den gamle drifts- og plejeplan fremgår, at færdsel med bæltekorretøjer primært skal foregå ad faste, etablerede bæltepor – tvangsspor. Tvangssporene er vist på det gamle øvelseskort, der er indsat som bilag 8.
Status: Som beskrevet i foregående afsnit blev sporene markeret, men da skiltningen ikke blev overholdt blev det opgivet igen.
- *Gravning.* Større gravearbejder (f.eks. feltbefæstningsanlæg) må i henhold til den gamle drifts- og plejeplan kun foregå i de på øvelseskortet udpegede graveområder (jvf. bilag 8). Mindre gravearbejder med spade – dvs. 1 og 2 mands skyttehul – må fortsat ske i den øvrige del af øvelsespladsen.
Status: Retningslinjerne for gravearbejde er blevet fulgt
- *Placering af faste stillingsområder.* Der blev i forbindelse med drifts- og plejeplanen 1998-2013 udlagt 16 faste stillingsområder – primært placeret i forbindelse med eksisterende gravområder og indtegnet på øvelseskortet (jvf. bilag 8). Kørsel mellem disse skulle ske ad de faste, etablerede bæltepor.
Status: Blev etableret, men nedlagt igen, da artilleriet forsvandt fra terrænet.
- *Placering af faste beredskabs- og bivuakeringsområder (BSO).* Der blev i planen udpeget 5 faste BSO-områder for at mindske sliddet på den øvrige del af øvelsespladsen (jvf. bilag 8).
Status: Områderne blev udpeget og er efterfølgende blevet suppleret med et par stykker.
- *Kulisseby til lejlighedsvis opsætning.* I forbindelse med drifts- og plejeplanen 1998-2013 blev der udlagt et område til opstilling af kulisseby (lejlighedsvis opsætning) i afd. 122.
Status: Kulissebyen er opstillet og benyttes. Der er ønske om yderligere udvidelse.
- *Terrænbane til træning af køreere på pansrede køretøjer.* Umiddelbart i tilknytning til nærkamphuset og kulissebyen var der planer om at etablere et køreanlæg for pansrede køretøjer
Status: Anlægget blev etableret i 2001 ved Gl. Motorgård og graveområdet.
- *Anlæggelse af bro ved nærkamphuset.*
Status: Broen er ikke anlagt, men forventes lavet.
- *Områder, der friholdes for øvelsesaktivitet.* På øvelseskortet blev der indtegnet en række områder, der skulle friholdes for al øvelsesaktivitet i perioden 1. maj – 31. juli - undtagen dog færdsel til fods (jvf. bilag 8).

Status: Retningslinjerne bliver overholdt.

Retningslinjer for skovdriften

Af drifts- og plejeplanen 1998-2013 fremgår at skovarealerne på øvelsespladsen generelt består af små, varierede løvskove med et højt naturmæssigt indhold og uden væsentlig produktionsmæssig betydning. Naturværdierne i skovene ønskes fastholdt og udbygget ved fortsat ekstensivering og konsekvent anvendelse af løvtræ ved foryngelser. Skovområderne skal på lang sigt udvikle sig til mindre lunde af hjemmehørende løvtræarter, der drives i plukhugst eller henligger som urørt skov.

Høvelte Fredskov skal i medfør af planen udlægges som urørt skov og undtages fra enhver forstlig drift.

Granarealet i Ellebæklund fjernes og erstattes med eg og buske. Den store bevoksning af ældre ask og hendøende elm underplantes med løvtræ.

På de gamle skydebanevolde etableres mindre nyplantninger af løvtræ i grupper.

I Frimærkeskoven tilplantes 102 l med eg og buske.

Status: Skovene er i store træk ikke blevet tyndet i planperioden. I sommeren 2006 blev birkeskoven nord for Drabæk mose og langs de gamle skydebanevolde dog tyndet temmelig kraftigt. I Frimærkeskoven blev Aspe-bevoksningen renafdrevet og såvel aske/ær-bevoksningen som rødgranbevoksningen blev tyndet.

Den gamle nålebevoksning nord for Ellebæklund væltede stort set i stormen 2005 og arealet blev gentilplantet foråret 2005. I sommeren 2006 var alle de nye planter dog gået ud på grund af musegnav (på grund af manglende kulturvedligehold).

Retningslinjer for landbrugsdrift

I forbindelse med ophør af landbrugsdriften på i alt 54 ha, blev der udpeget tre arealer, der skal tilgodese forsvarets behov for græsarealer, der til stadighed kan omlægges. Arealerne skal fungere som minimorterbane, opmarch-område og område for samlet stillingsindrykning.

Status: Arealerne holdes kortklippede, men er ikke blevet omlagt i perioden.

Retningslinjer for vildtpleje

Af drifts- og plejeplanen 1998-2013 fremgår at den daværende jagtintensitet, som beskrevet i kapitel 6 kan opretholdes i planperioden. De eksisterende vildtagre kan bibeholdes (på plan-tidspunktet 17, der alle var tilsæt med korn o.lign) og fodring kan fortsættes. Fodring må ikke ske i og ved vandhuller og der må ikke ske udsætning.

Status: Retningslinjerne er i planperioden blevet fulgt. Enkelte vildtagre har været pløjet men ikke tilsæt i 2006.

Retningslinjer for kulturhistoriske interesser

Af den gamle drifts- og plejeplan fremgår det at de fleste fortidsminder på grund af den landbrugsmæssige udnyttelse er forsvundet fra øvelsespladsen før forsvaret overtog arealerne. En enkelt fredet gravhøj er dog stadig at finde i terrænet som en forhøjning i landskabet umiddelbart øst for Høvelte Kaserne. Højen blev markeret på kortbilagene og skulle friholdes for øvelsesaktivitet.

En lang række jord- og stendiger blev indtegnet på kortbilagene og det fremgår af den gamle plan, at de skulle beskyttes så de ikke beskadiges af kørsel, gravning eller anden øvelsesaktivitet.

Slutteligt fremgår det af planen at den gamle hulvej i det nordøstlige hjørne af Høvelte Fredskov skulle bevares.

Status: Den fredede gravhøj ligger fortsat ubeskadiget i terrænet, og hulvejen har været friholdt for kørsel i planperioden. Jord- og stendiger har været friholdt for øvelsesaktivitet som beskrevet.

Offentlighedens adgang til øvelsespladsen

Af drifts- og plejeplanen fremgår at den rekreative udnyttelse af området skal fremmes, blandt andet ved at give mulighed for etablering af en offentlig sti gennem terrænet. Stien skulle etableres af Frederiksborg Amt og/eller friluftorganisationer, der ligeledes skulle afholde alle vedligeholdelses udgifter.

Muligheden for at give foreninger adgang og rundvisninger til terrænet skulle opretholdes, ligesom der også i fremtiden skulle reserveres to dage om året, hvor alle interesserede kunne gå i terrænet.

Den eksisterende ordning, hvor borgere i Blovstrød, Kajerød m.v. kunne tildeles adgangskort skulle fortsætte og udvides således at alle interesserede kunne erhverve et kort. Antallet af adgangskort skulle hæves til 100 stk.

Status: Der blev afholdt møde med amtet vedrørende den offentlige sti, men da der ikke var enighed om placeringen blev projektforslaget droppet igen.

Der har været afholdt ca. 3-5 guidede ture for foreninger (primært Danmarks Naturfredningsforening). De to dage om året, der tidligere var reserveret til fri adgang til terrænet har ikke været praktiseret de sidste par år, da de tidligere lå i sammenhæng med forældrearrangementet, der ikke længere afholdes.

Antallet af adgangskort blev udvidet, men det har ikke betydet en tilsvarende stigende efterspørgsel og der er maksimalt blevet udleveret 50 om året.

Udlægning af byggefelter

Forud for den gamle drifts- og plejeplan, blev der i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening udlagt tre byggefelter på øvelsespladsen til brug for eventuel udvidelse af kasernearealerne. Af drifts- og plejeplanen fremgår således at det ikke er tilladt at opføre større bygningskomplekser uden for disse tre byggefelter. Byggefelterne må kun benyttes til militære anlæg og retten bortfalder såfremt forsvaret ikke længere ejere eller benytter øvelsespladsen (jvf. nærværende plans kapital 10 om fredning af området)

Status: Byggefelterne er ikke blevet udnyttet i den hidtidige planperiode.

9.3 Sammenfatning af status for opfyldelse af handlingsplan og generelle retningslinjer

På baggrund af ovenstående, kan det overordnet set konkluderes, at en væsentlig del af de planlagte drifts- og plejetiltag er gennemført inden for de første 6 år af den i alt 15-årige driftsperiode. Det kan dog samtidig konkluderes, at en række plejetiltag stadig mangler at blive gennemført - dels tiltag, der ifølge handlingsplanen skulle have været gennemført i planperioden 1999-2006, dels tiltag, der ifølge planen først skal gennemføres efter 2006.

Slåning af de åbne arealer er påbegyndt, men en række arealer mangler stadig regelmæssig pleje – primært på grund af terrænets beskaffenhed og økonomi. I hovedtræk kan det konkluderes at de tidligere landbrugsarealer plejes efter planen, mens en række af de eksisterende overdrev stadig mangler slåning. Således bærer f.eks. arealerne nord for Sjælsmarksvej stadig

præg af manglende pleje, ligesom de åbne arealer vest for Høvelte Kaserne endnu ikke er blevet slået tilstrækkeligt.

I de områder, hvor slåning er påbegyndt, er denne ikke gennemført tilstrækkelig hyppigt til at modvirke den hastige gentilgroning. Dette er navnlig tilfældet i Ulerne og på dele af Sletterne.

Forud for slåning skulle en række kratarealer efter planen ryddes. Det store kratrydningsprojekt i Ulerne er godt i gang, men mangler stadig en del af de mere ufremkommelige arealer.

De ni vådområdeprojekter er delvist gennemført. To projekter er gennemført med fint resultat, mens fem projekter er påbegyndt og mangler færdiggørelse. For såvel de færdige som de påbegyndte projekter gælder, at de skal holdes ved lige, for at hindre at de gror til igen. Dette er allerede problem flere steder, og der ligger derfor en vigtig opgave i at få fulgt op på plejen og færdiggjort genopretningen af de syv vådområder, indenfor de førstkommende år. To projekter måtte opgives helt, da der opstod utilsigtede oversvømmelser af naboarealerne.

Bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo er gennemført meget tilfredsstillende i den forløbne planperiode gennem en systematisk, årlig indsats. Selv om planten endnu ikke er væk fra øvelsespladsen er den nu under kontrol.

Rynket Rose udgør ikke noget problem på øvelsespladsen, men en anden invasiv art som Kanadisk Gyldenris bør der holdes opsyn med.

På skovsiden er udlægningen af Høvelte Fredskov til urørt skov som driftforskrift gennemført. Gradvis udskiftning af nålebevoksninger til løv er under gennemførelse.

De øvelsesmæssige forskrifter og faciliteter er gennemført med undtagelse af markering af faste bæltepor.

9.4 Plejetilstand 2006 og biologisk evaluering

I forbindelse med nærværende planrevision blev der i juni-juli 2006 foretaget en biologisk vurdering af de gennemførte plejetiltag og øvelsespladsens generelle plejetilstand.

Åbne arealer

Landskabsbilledet på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads domineres af en mosaik af overdrevsarealer, græssletter, moser og enge. Disse åbne naturtyper udgør fortsat mellem halvdelen og to tredjedel af det samlede areal på 544,5 ha. Øvelsespladsen er præget af den frodige og næringsrige jordbund, og træer og buske spreder sig villigt i terrænet. Hvis større områder skal holdes som åbne naturarealer, kræves der derfor generelt en stor og løbende plejeindsats. Det vurderes, at der på terrænet i perioden 1999-2006 ikke har været tilstrækkelige ressourcer til at opretholde en optimal tilstand, og såvel overdrevene som de fugtige eng- og moseområder er mange steder fortsat præget af tilgroning. Tilgroningen bevirker, at arealernes specielle og værdifulde overdrevs-, mose og engflora skygges bort af højstaudevegetation.

På arealerne nord for Sjælsmarkvej er dette særligt tydeligt. På grund af manglende slåning er overdrevsfloraen nu mindre varieret og den er hurtigt ved at blive erstattet af en høj urte- og græsvegetation af *Alm. Kvik*, *Rejnfan*, *Agertidse*, *Vild Kørvel* og *Draphavre*. Disse kulturprægede arter skønnes således at udgøre ca. 90 % af floradækket i terrænet nord for

Sjælsmarksvej, som derfor inden for de nærmeste år vil miste sin status som biologisk overdrev, hvis der ikke snart sættes ind.

En anden biologisk indikator for lysåbne græsarealer i god stand er bestanden af *Sanglærker*. I 2006 blev der kun registreret et enkelt par Sanglærker. I 1997 var der i samme område ikke mindre end ni par. Denne tilbagegang tilskrives manglende pleje i form af slåning. Sanglærken trives ikke på arealer med højt, gammelt græs, men skal have kort, åben vegetation. Lærken er i øvrigt forsvundet fra de fleste steder på øvelsesterrænet. Der er endnu nogle få par på de åbne græssletter omkring Søbakke, som karakteristisk nok netop er nogle af de få arealer der regelmæssigt bliver drevet med høslet.

Tjørnekrat er også på fremmarch nord for Sjælsmarksvej. De vestlige og centrale dele er fortsat åbne, men i den østlige del op mod Rensningsanlægget og Frimærkeskoven er tilgroningen i fuld gang. I de fugtige lavninger breder pilekrattene sig. Dette ses navnlig i Bakkegårds-mosen og i den lille mose nord for Frimærkeskoven.

Vest for Sandholmlejen er de tidligere agerarealer nu udlagt til vedvarende græs. Naturligt nok er floraen her ikke særlig interessant de første år, men det kan den blive på sigt. Det er imidlertid vigtigt, at der sker næringsstoffjernelse i form af høslet.

På overdrevsarealerne syd for Sandholmlejen ned mod Sandholmsøerne, samt omkring Høveltegård mod øst, nord og vest er floraen stadig intakt og varieret, med mange gode overdrevsindikatorer. Derimod er overdrevs-arealerne mellem Ellebækvej og den nye skydebane i dårlig biologisk tilstand, som følge af manglende slåning. Her ses samme udvikling som nord for Sjælsmarksvej.

Terrænets bedste overdrevsarealer ud fra en biologisk betragtning finder man i Ulerne syd for Kongevejen samt vest for Høvelte Kaserne, hvilket passer sammen med at der her er foretaget løbende pleje i form af slåning og rydning.

Engarealerne ud mod Sjælsø bliver slået årligt, men det er tydeligvis ikke nok til at sikre en varieret engflora. Det er dog nok til at holde buske væk. Jordbunden er tørlagt og næringsrig humusjord, som favoriserer højstaudeplanter som *Drophavre*, *Agertidse*, *Hjortetrøst*, *Stor Nælde* og *Kåltidse*. Planter, der skygger den typiske engflora væk.

Konklusionen af den ovenstående evaluering er, at man i den hidtidige indsats endnu ikke har opnået det man ville med plejeindsatsen, for såvel at sikre et optimalt øvelsesterræn som at fremme områdets natur mest muligt. Plejemetoderne har været rigtige, men omfanget og hyppigheden har ikke været tilstrækkelig.

Vådområder

Terrænets ca. 25 vandhuller samt ca. 6 moseområder er generelt i en dårlig biologisk plejetilstand. Fælles for dem alle er, at de er truet i mere eller mindre grad af tilgroning og overskygning i hovedsageligt pilekrat. Som nævnt ovenfor, er der foretaget pleje som foreskrevet for 7 af de 9 udvalgte vandhuller, men hurtig gentilgroning betyder, at den biologiske gevinst ikke får den tilsigtede virkning. Enkelte af vådområderne er dog fortsat i god plejetilstand.

Biologisk set har forringelsen af vådområderne på terrænet betydet en mindre tilbagegang af vandfugle så som *grågæs*, *ænder*, *lappedykkere*, *blishøns*, *rørhøns*, *rørsanger*, *rørspurv* mv. *Toppet lappedykker* er således forsvundet fra både Sandholmsøerne og Carinasøen, og *grågæssene* er forsvundet fra Sandholmsøerne. Navnlig *grågå*s er en god indikatorart for lysåbne

vådområder. De skal kunne græsse langs bredderne, og have et godt udsyn mod fjender som ræve og lign. De sky gæs forsvinder defor, når vådområderne gror til i pilekrat.

Andre arter som *Nattergal*, *Løvsanger*, *Havesanger* og *Gøg* trives fortsat på terrænet, idet de er knyttet til fugtig pilekrat, men vil forsvinde hvis vådområderne tørrer helt ud.

Konklusionen af den ovenstående evaluering er, at man i den hidtidige indsats endnu ikke har opnået det man ville med plejeindsatsen for at sikre en så god naturtilstand som muligt i terrænets vådområder. Plejemetoderne har været rigtige, men omfanget og hyppigheden har ikke været tilstrækkelig.

Skovarealer

Skovarealerne på øvelsespladsen består stadig af små, varierende løvskovsarealer med et højt naturindhold. De fleste arealer er ikke blevet tyndet i planperioden og har stadig et urskovsagtigt præg.

Ulerne

På overdrevsarealet *Ulerne* findes et kompleks af højstammet løvskov blandet med større kratarealer. Jordbunden præges af varierende fugtighedsgrad, og mange af arealerne er svært fremkommelige. Dels fordi løvtræerne generelt set har dårlig formudvikling med meget lav kronesætning, dels fordi tjørnekrattene breder sig ind under de oprindelige bevoksninger. Arealerne ned mod Carinasøen anvendes kun i ringe grad til øvelsesmæssig brug og da de har været friholdt fra forstlig udnyttelse fremstår de stort set ufremkommelige og urskovsagtige. Skov- og kratarealerne i nærheden af PMW-søen anvendes tydeligvis til BSO og skovbunden fremstår her bar uden væsentlig vegetationsdække.

Kajerød Birkene og Birke Mose

De to birkebevoksninger syd for skydebanen vokser på fugtig mosebund og en bundflora bestående af blandt andet *tagrør*, *topstar* og *skjolddrager* tyder på permanent vandspejl om vinteren.

Skovene er relativt åbne og har ligge urørte i en årrække. En del rådne og udgåede træer med spættehuller vidner om et højt naturindhold og en musvåge har bygget rede i et gammelt birketræ i Birke Mose.

I Kajerød Birkene er der en del åbne partier i skoven, hvor der foregår bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo. Orkideen *Skovhullæbe* findes hist og her, og i den sydlige del findes nælder og burresnerre i bunden og en del underskov af hyld.

Elleskoven øst for nærkamphuset

Elleskoven øst for nærkamphuset er en gammel, meget åben birkeskov, der anvendes intensivt som BSO.

I den sydlige halvdel af skoven er der flotte, højstammede elletræer og ask.

Skoven på de gamle skydebaner

Langs den nordlige vold af de gamle skydebaner bærer den gamle birke-bøge-ahorn skov præg af bivuakskov, og bevoksningen er ret slidt i bunden. Bevoksningen blev tyndet i 2006, og træerne står nu meget spredt.

Syd for volden, i det gamle skydebanefelt, findes et stort kratområde af pilebuske. Området er spændende naturmæssigt med en tæt bestand af sangfugle, bl.a. *Nattergal*.

Ude for enden af stien er urtevegetationen slået på det sidste stykke ud til endevolden. Her ses et fint, åbent græsstykke. Sydlige gren af de to parallelle stier der bliver forbundet findes ikke mere.

Høvelte Fredskov

Den gamle, højstammede bøgeskov var i den gamle plan udlagt som urørt skov og ligner sig selv. Den hulerugende, sjældne *Huldue*, der er knyttet til gammel løvskov, yngede i 2006 fortsat i de gamle bøge og vidner om at skoven fortsat er i god biologisk tilstand. Nålebevoksningerne mod syd er blevet tyndet i 2006 som led i en gradvis konvertering til løv. Skovbunden er død og bar og er ikke interessant ud fra et biologisk synspunkt.

Drabæk mose og birkeskoven nord for Sandholmsøerne

Birkemosen i Drabæk mose består af en urørt, gammel tørvemose, der er tæt tilgroet af en sumpskov af gammel birk og rødæl. Skoven er stort set ufremkommelig og er fortsat i fin naturtilstand.

Birkeskoven nord for Sandholmsøerne var tidligere urskovsagtig med et stort indslag af gammel rødgran. Efter tyndingen i foråret 2006 fremstår bevoksningen åben og hist og her ses åbent vandspejl i skovbunden.

Ellebæklund

Ellebæklund er en flot, gammel, åben askeskov med store, højstammede, fuldkronede asketræer. Den veludviklede bundflora sikrer sammen med de døende og døde træer et højt naturindhold.

I nordøst-hjørnet væltede en gammel rødgranbevoksning i stormen 2005. Arealet blev gentilplantet i 2006 med bøg, men alle nye planter er gået ud på grund af manglende kulturvedligeholdelse og græs og urter har i dag helt lukket arealet.

Frimærkeskoven

I sommeren 2006 blev en yngre aspebevoksning i Frimærkeskoven renafdrevet. Ud fra et biologisk synspunkt er renafdriften uheldig, da bevoksningens mikroklima derved nulstilles, ligesom der vil ske en frigivelse og dermed udvaskning af næringsstoffer til undergrunden. I efteråret 2006 var arealet domineret af en massiv opvækst af rodskud.

Den tilstødende rødgranbevoksning blev ligeledes tyndet i sommeren. Bevoksningen anvendes i en vis udstrækning til BSO og skovbunden fremstår bar og uden væsentligt naturindhold. Bevoksningen umiddelbart syd for rødgranbevoksningen er en mellemaldrende bevoksning, der i 1999 bestod af halv ask og halv ær. I forbindelse med tynding i 2006 blev der primært skovet ask, så billedet i dag domineres af ær. En holm af rødæl blev fjernet.

Ær er ud fra en naturmæssig synsvinkel ikke så interessant som ask, da den ikke danner Mykorrhiza med svampe, og derfor ikke indgår i omsætningen. Træet har som "ny-indført" art kun få insekter knyttet til sig som værtsplante, og den har derfor ikke særlig betydning for insektædende fugle og andre dyr. Endelig optræder ær meget invasivt og dominerende i bevoksninger.

Konklusionen af ovenstående evaluering er generelt, at de gennemførte driftstiltag på skovområdet ud fra en naturmæssig betragtning ikke har været optimale. Hvor arealerne har været friholdt driftstiltag fremstår de fortsat med et højt naturindhold og et urskovslignende præg.

Vildtpleje

Den meget varierende vekselvirkning mellem åbne arealer, krat, skov og vådområder giver gode føde- og dækningsmuligheder for både fugle og råvildt, og de jagtvare vildtarter trives generelt godt på terrænet.

Råvildtbestanden er de senere år steget for nu at have nået et niveau på ca. 200 sunde individer.

Da bestanden de sidste 2 år har været konstant og består af sunde individer, vurderes det at bestanden er i balance med, hvad terrænet kan bære. Den årlige tilvækst reguleres ved selektiv

afskydning på øvelsespladsen såvel som af de omkringliggende lodsejere. Den årlige afskydning

på øvelsespladsen er ca. 30-35 individer, fordelt med 50% bukke, 20% voksne hundyr og 30% lam.

Bestanden af *fasaner* har ligeledes fundet et naturligt leje, og der ses således jævnligt fasaner i alle dele af terrænet. I yngletiden ses en del kuld. I efterårs- og vinterperioden sker der ofte en udvandring til de omkringliggende marker og rørskovsområder ved Sjælssø, Carinasøen og omkring Sjælsmark, da disse områder tilsyneladende er mere attraktive med hensyn til dækning og føde på denne årstid.

Rævebestanden er de sidste par år blevet væsentligt mindre på grund af ræveskab, og en del sygdomsramte ræve er blevet aflivet. Fra 2006 er der imidlertid atter set en del raske ræve.

Harerne trives på terrænet og nyder godt af de store arealer, hvor der tages høslet og plejes i overensstemmelse med drifts- og plejeplanen, mens *agerhønsene* stadig ikke ses stabilt på terrænet.

For at hjælpe vildtet gennem vinteren, hvor fødemængden er mindre og måske utilgængelig på grund af sne og frost, er der fortsat 17 vildtagre på terrænet ligesom fuglevildtet fodres ved foderskærme. Vildtagrene såes til med f.eks. hvede, byg, fodermarvkål, raps og solsikke.

Derudover øger mange af drifts- og plejeplanens tiltag fødemulighederne på terrænet.

10 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

10.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer

De gældende regler for benyttelsen af offentligt ejede arealer er som hovedregel ligeledes gældende for benyttelsen af forsvarets arealer. Der gælder dog tillige for anvendelsen af forsvarets arealer, at det skal være muligt for forsvaret at gennemføre den nødvendige uddannelse af danske soldater. I det omfang forsvarets benyttelse af arealerne til uddannelses- og øvelsesvirksomhed kan gennemføres, og sikkerhedsmæssige hensyn ikke taler imod, skal offentlighedens adgangsmuligheder til forsvarets arealer søges tilgodeset under hensyntagen til den nødvendige beskyttelse af naturen.

Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelseshensynene på terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved stat og kommuner, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

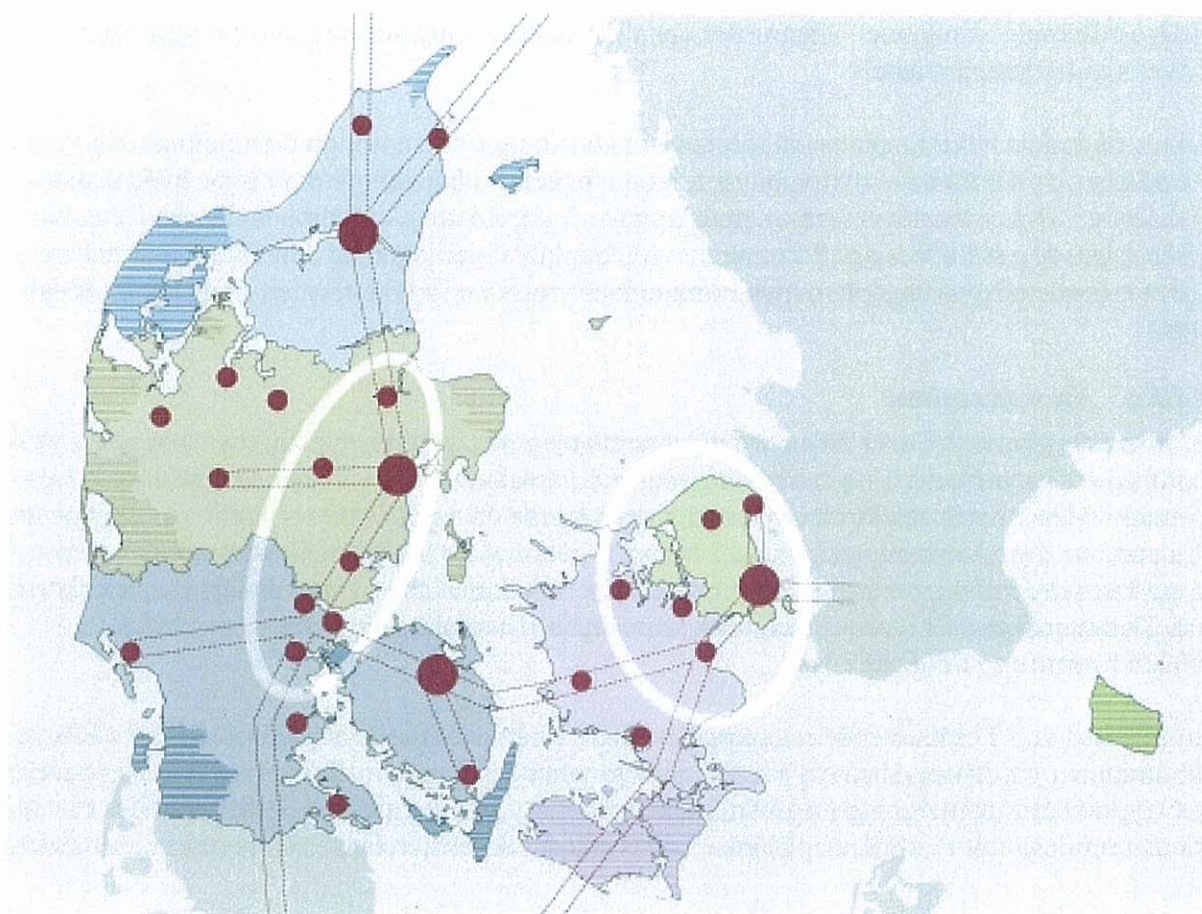
I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads. Udover de nævnte, findes der et antal love og bekendtgørelser, som regulerer forhold i det åbne land, f.eks. bekendtgørelsen vedrørende anvendelse af slam, spildevand og kompost til jordbrugsformål.

Udarbejdelse af nærværende drifts- og plejeplan finder sted blot et år efter at en ny kommunalreform er trådt i kraft. Derfor er der forud for de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger og bindinger indsat et afsnit, Kommunalreform og det nye plansystem, der i hovedtræk gennemgår hvilken betydning strukturreformen har haft for den fysiske arealplanlægning.

10.2 Kommunalreformen og det nye plansystem

Kommunalreformen, der trådte i kraft den 1. januar 2007, betyder nye vilkår for den fysiske planlægning i Danmark. Med kommunalreformen afskaffes amterne og den sammenfattende planlægning på regionalt niveau erstattes af en styrket landsplanlægning med nye værktøjer og en stærkere kommuneplanlægning.

Den nye kommunale Danmarks kort kommer til at bestå af 98 kommuner fordelt på 5 regioner. Hvor det fremover bliver staten, der skal afstikke de overordnede retningslinjer for planlægningen – dvs. have ansvaret for planlægningen af større tekniske anlæg af national og regional betydning, bliver det kommunerne, der skal implementere disse retningslinjer og visioner i den faktiske og fysiske planlægning. Samtidig skal de 5 nye regioner udvikle en ny planstype – *de regionale handlingsplaner*, der skal fokusere på den overordnede og mere strategiske udvikling af regionens byer, landdistrikter og udkantsområder.

De fem nye regioner i Danmark. Kilde: Skov- og Naturstyrelsen

10.2.1 Landsplanredegørelse og landsplandirektiver

Der udarbejdes som sådan ikke en egentlig samlet landsplan, men miljøministeren skal efter hvert nyvalg til Folketinget fremlægge en *landsplanredegørelse* til brug for kommuner og de nye regioner. Landsplanredegørelsen er regeringens overordnede interesser og visioner for den fremtidige udvikling af landet og omhandler blandt andet hvordan planlægningen kan bidrage til at skabe et konkurrencedygtigt Danmark.

Når staten med kommunalreformen overtager ansvaret for den overordnede planlægning, udarbejdes der en række *landsplandirektiver*. I landsplandirektiverne planlægges større tekniske anlæg af national og regional betydning - f.eks. store vindmøller, infrastrukturanlæg m.v. - ligesom de omfatter konkrete planlægningsprincipper som for eksempel at sikre sammenhæng mellem infrastruktur og byudvikling.

Miljøministeren får med den ændrede planlov pligt til at gøre indsigelser mod en kommuneplan, hvis den strider mod nationale og regionale interesser.

10.2.2 Den regionale udviklingsplan

De regionale udviklingsplaner skal udtrykke hvad regionsrådet anser for vigtigt for den fremtidige udvikling af regionens byer, landdistrikter og udkantsområder. Den regionale udviklingsplan skal således fokusere på de overordnede og mere strategiske visioner for den fremti-

dige udvikling af regionen – især med vægt på at skabe sammenhæng internt i regionen på tværs af kommunegrænser.

Den regionale udviklingsplan skal således i modsætning til de tidligere regionplaner ikke styre i detaljen og vil ikke have til opgave at foretage præcise udpegninger over hvor hvad skal lokaliseres. Det er fremover kommunernes opgave at gøre dette i kommuneplanerne. Regionsrådet kan dog stille forslag til kommune- og lokalplanlægningen med henblik på at realisere den regionale udviklingsplan, men kommunalbestyrelsen er ikke forpligtet til at følge forslaget.

10.2.3 Kommuneplan

Kommuneplanerne bliver fremover den bærende og helt afgørende plan, hvor borgere og virksomheder kan orientere sig om mål og regler for arealanvendelse i deres kommune og lokalområde. Med strukturreformen overtager kommunerne en række natur-, miljø- og vejopgaver fra amterne, og kommuneplanen skal fremover, udover de traditionelle kommuneplanemner, også fastsætte mål og retningslinjer for de emner, som hidtil har været planlagt i regionplanerne. Kommunerne får således fremover kompetence til at planlægge deres egen udvikling – både i byerne og i det åbne land.

Indholdet i de 12 eksisterende regionplaner skal i løbet af de næste år indarbejdes i de 98 nye kommuner og de mange hensyn regionplanlægningen varetager, skal fremover sikres gennem en styrket landsplanlægning og kommuneplanlægning. I overgangsperioden, indtil der er vedtaget retningslinjer i kommuneplanen, er det således de eksisterende regionplaner, der gælder.

10.3 Planloven

Bekendtgørelse af lov om planlægning (LBK nr. 883 af 18/8 2004) har til formål at sikre en overordnet planlægning og hensigtsmæssig udvikling i hele landet og i de enkelte regioner og kommuner. Loven skal samtidig sikre, at planlægningen forener de samfundsmæssige interesser og medvirker til at værne om landets natur og miljø. Se lovbekendtgørelsen [her](#).

Hvor den overordnede landsplanlægning varetages af *landsplandirektiver*, udstikkes retningslinjer for den enkelte region af Den regionale udviklingsplan. Udviklingsplanen må ikke stride imod landsplanmæssige interesser (landsplandirektiver) og fokuserer på de overordnede visioner for regionen.

For den enkelte kommune skal der foreligge en *kommuneplan*. Kommuneplanen fastlægger en hovedstruktur for hele kommunen og angiver de overordnede mål for udvikling og arealanvendelse i kommunen. Kommuneplanen udpeger bl.a. områder med særlig naturbeskyttelsesinteresse, beliggenhed af skovrejsningsområder, kvaliteten af vandløb og søer samt områder med drikkevandsinteresse. Det er den enkelte kommune, der er planlægningsmyndighed for kommuneplanerne. Planerne må ikke stride imod regionplanen.

Kommunalbestyrelsen kan endvidere udarbejde *lokalplaner*. Hvor kommuneplanerne gælder for hele kommunen, gælder lokalplanerne for et enkelt område og fastlægger mere detaljeret, hvordan området skal se ud. Lokalplaner skal altid udarbejdes før der gennemføres større bygge- og anlægsarbejder, herunder nedrivning af bebyggelse. Afgørelsen af om der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. Opførelse af stationære kulisser og anlæg på et militært terræn i landzone er et eksempel på et anlæg, som normalt vil kræve udarbejdelse af en lokalplan.

Kommunen er planlægningsmyndighed for såvel kommuneplaner som lokalplaner.

Zoneinddeling

I Planlovens kap. 7 opdeles landet i byzoner, sommerhusområder og landzoner, og begrænsninger for anvendelse i de enkelte zoneområder defineres.

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er beliggende i landzone. I henhold til Planlovens § 35 må der i landzone ikke uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen foretages udstykning, opføres ny bebyggelse eller ske ændring i anvendelsen af bestående bebyggelse og ubebyggede arealer.

Afgørelsen af, om zonetilladelse er påkrævet, træffes af kommunalbestyrelsen. På forsvarets arealer vil etablering eller flytning af permanente, militære anlæg og opstilling af faste terrænpunkter normalt kræve zonelovstilladelse.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som ikke er fjernet inden 6 uger fra etablering, regnes som permanente.

10.4 Status i Regionplan 2005

Regionplan 2005 er den sidste samlede regionplan for Nordjyllands Amt. Efter at struktureformen trådte i kraft 1. januar 2007 er amterne og HUR nedlagt og store dele af ansvaret for den fysiske planlægning er overgået til kommunerne. Fortsat er det dog retningslinjerne i regionplan 2005, der umiddelbart gælder. Regionplanen kan læses [her](#)

Regionplan 2005 har for de åbne landområder en række overordnede mål:

- At sikre landområdet som et attraktivt og åbent landskab, der både beskyttes og benyttes og rummer både jordbrugsproduktion, landskabs-, natur- og kulturværdier og friluftsliv.
- At de åbne landområder bevares og styrkes som værdifulde landskabelige og rekreative ressourcer i storbyregionen.
- At byen og den grønne struktur udvikles parallelt og at den klare grænse mellem by og land fortsat opretholdes.
- At landområdet bevares som et overvejende dyrket landbrugslandskab som også er af stor rekreativ oplevelsesværdi.

Landskabs-, natur- og kulturværdier i det åbne land

I Regionplan 2005 er de forskellige interesseudpegninger for det åbne land slået sammen med det formål at beskytte landskabs-, natur- og kulturværdierne i regionen. Nedenstående gennemgås de beskyttelsesområder, der er udpeget i områder omkring Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads. I beskyttelsesområderne må der ikke ske indgreb, som strider imod de særlige værdier, som det er formålet at beskytte med udpegningen. Ved planlagte ændringer skal det således vurderes om det er forenelig med de særlige værdier, eller om den pågældende bebyggelse, anlægget o.a. kan gennemføres, hvis der tages særlige hensyn ved placering og udformning.

I Regionplan 2005 fremgår det således, at Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er beliggende i et område med *landskabelig værdi*. Områder med landskabelige interesser er særligt sårbare over for indgreb, som afgørende ændrer landskabsbilledet og store ændringer kan medføre at forskellene mellem de karakteristiske landskabstyper udviskes. Inden for de udpegede landskabelige beskyttelsesområder må der derfor som hovedregel kun opføres bygninger og nye anlæg, der er erhvervsmæssige nødvendige for driften af landbrug, skovbrug og fiskeri, eller bygninger, dog anlæg, som ikke slører eller forringer de særlige landskabsværdier.

Øvelsespladsen er endvidere beliggende i et område med *biologisk værdi*, da det er et større sammenhængende naturområde, der rummer et rigt udbud af føde og levesteder, som giver mulighed for stabile og sammensatte plante- og dyresamfund. Vilde dyr og planter er først og fremmest sårbare overfor at deres levesteder forsvinder eller ændres så livsvilkårene forringes. For mange naturområder består risikoen – særligt i Østdanmark – i at de gror til og mister deres naturmæssige værdi med mindre der foretages egentlig naturpleje.

Af Regionplan 2005 fremgår det på den baggrund at der inden for de udpegede biologiske beskyttelsesområder ikke må gennemføres byudvikling, rekreative eller tekniske anlæg hvis det forringer eksisterende naturområder og levesteder, eller muligheden for at foretage naturgenopretning eller etablere nye levesteder i området som er egnede hertil og som mangler naturindhold. I forbindelse med indgreb i biologiske beskyttelsesområder forudsættes det, at der med udgangspunkt i regionplanens retningslinjer og de lovgivningsmæssige krav vedr. naturbeskyttelse og landzoneadministration foretages en konkret vurdering af, hvilke naturtyper der berøres, om nødvendigt også af deres tilstand og konsekvenserne for de berørte arter og naturtyper.

Områderne omkring Gl. Skydebaner, Drabæk mose og delvist i Kajerød Birkene er udpeget som *lavbundsarealer*. Lavbundsarealer er lavtliggende områder, tidligere enge og moser, afvandede søer og tørlagte kyststrækninger og tidligere fjordarme, som nu i vidt omfang er opdyrket landbrugsmæssigt. Lavbundsarealer er udpegede på grundlag af ældre kort, oplysninger fra Landbrugsministeriets Arealdatakontor samt Danmarks Jordbrugsforskning. En del af lavbundsarealerne er desuden udpeget som potentielt egnede som vådområder i forbindelse med statslige vandmiljøplaner.

Hensigten med udpegningen af lavbundsarealerne er generelt at sikre muligheden for at bevare og for gennem naturgenopretningsprojekter at genskabe nogle af de naturtyper (enge, moser og lavvandede søer) som især er gået tilbage på grund af intensivt dræning og dyrkning. Naturmæssigt højest prioriteret er de lavbundsarealer, der ligger inden for regionplanens biologiske kerneområder og spredningskorridorer.

Alle lavbundsarealer skal så vidt muligt friholdes for byggeri og anlæg, som ikke er erhvervmæssigt nødvendigt for jordbrugsdrift og som forhindrer senere genopretning til vådområder eller andre naturområder. Der kan ikke gives tilladelse til konkrete bygge- og anlægsarbejder, der forhindrer genskabelse af et naturligt vandstandsniveau på lavbundsarealer, der er udpeget til at kunne oprettes til vådområder.

Regionale og lokale friluftsområder

Regionplanen udpeger arealer til en ny grøn ring og til forlængelse af Fingerbyens grønne kiler. Den nye grønne ring skal rumme en gennemgående regional rekreativ sti, der bl.a. går igennem øvelsespladsens østlige del og skal forbedre friluftslivets muligheder i regionen.

En *kileforlængelse* ved Ny Motorgård skal forbinde tidligere udpegede kiler og etablere en sammenhængende grøn struktur i regionen. Der vil efterfølgende blive foretaget en mere detaljeret rammeplanlægning af de grønne kiler og den nye ring således at der tilvejebringes et egentligt administrationsgrundlag.

Friluftsanlæg

Hele øvelsespladsen er beliggende i et såkaldt *zone 2* område, hvor naturskoler, fritidscentre m.v. kan etableres eller indrettes i eksisterende bygninger under forudsætning af at landskabsnatur- og kulturværdier inden for beskyttelsesområderne ikke forringes og der tages hensyn til regionplanens øvrige retningslinjer.

Området omkring Sjælsø er beliggende i en *zone 1*, hvor der ikke kan etableres nye golfbaner, rideanlæg eller andre, større landskabeligt indgribende areal- eller bygningskrævende fritidsanlæg. Eksisterende anlæg kan ikke udvides.

Øvelsespladsen er endvidere placeret i en *zone A* indenfor hvilken støjende friluftsanlæg ikke kan placeres eller udvides.

Landbrug og skov

Øvelsespladsens åbne arealer er udpeget som *Særligt Følsomme Landbrugsområder (SFL)*.

SFL-områderne er udpeget af hensyn til beskyttelse af grundvand, vandmiljø og naturinteresser. I disse områder søges landbrugsdriften ekstensiveret via frivillige aftaler og dertil hørende tilskudsordning til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, hvor der kan ydes tilskud til miljøvenli græs- og naturarealer, ekstensive randzoner, etablering af efterafgrøder, nedsat kvælstoftilførsel samt etablering af vådområder. .

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er beliggende i et område hvor *skovrejsning er uønsket* og hvor der ikke må plantes skov fordi dette ikke er foreneligt med områdets landskabelige og biologiske interesser.

Vand

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er beliggende i et område med *særlige drikkevandsinteresser* hvor man ved placering af aktiviteter eller anlæg skal sikre at der ikke sker forurening af grundvandet.

Ved Sjælsø, Høvelte Fredskov og Ny Motorgård er der udpeget *kildepladszoner*. Kildepladszoner er højt prioriterede områder med hensyn til beskyttelse af grundvandet, og der gælder derfor særligt skærpede krav til arealanvendelsen i disse områder. Dette betyder blandt andet at der som hovedregel ikke gives tilladelse til nye grundvandstruende aktiviteter eller anlæg. Området ved Ny Motorgård er endvidere beliggende i et *nitratfølsomt indvindingsområde*, hvor der ikke må placeres aktiviteter eller anlæg, der kan medføre væsentlige forøgelser af grundvandets indhold af nitrat.

Samtlige vandløb på øvelsesterrænet er målsat efter *den lempede målsætning*. Det indebærer en accept af, at den generelle målsætning (sikring af gode livsbetingelser for et alsidigt og naturligt dyre- og planteliv) ikke kan forventes opfyldt på grund af menneskelig aktivitet.

Sjælsø er målsat med en *skærpet målsætning*, der anvendes for de vandområder, hvor specielle forhold skal sikres, f.eks. ud fra naturvidenskabelige eller rekreative interesser.

I søer med areal på 100 m² og derudover skal der være et karakteristisk plante- og dyreliv for den pågældende søtype.

Støj

Der er i regionplanen udlagt en *støjkonsekvenszone* rundt om øvelsespladsen og skydebanerne. Inden for denne zone må der ikke udlægges arealer til støjfølsom anvendelse, før det ved undersøgelser er godtgjort, at der ikke er miljøproblemer forbundet hermed.

10.5 Fingerplan 2007

Regionplan 2005 blev delvist erstattet af Landsplanredegørelse 2006, som trådte i kraft den 29. juni 2007. I hovedstadsområdet benævnes denne landsplanredegørelse Fingerplan 2007.

Landsplandirektivet 2007 for hovedstadsområdets planlægning – Fingerplan 2007 – udstedes efter regler i planlovens § 3 stk. 1. Planlovens § 5 j stk. 4 bemyndiger miljøministeren til efter § 3, stk. 1 at fastlægge regler, der konkretiserer de i § 5 i og i stk. 1 og 3 nævnte overordnede principper for planlægningen i hovedstadsområdet. Landsplandirektivets formål er at fremtidssikre fingerplanen ved at give et fremadrettet fælles grundlag for de 34 hovedstadskommuners planlægning. Fingerplan 2007 erstatter de overordnede retningslinjer for byudviklingen og de regionale friluftsområder i HUR's Regionplan 2005. Regionplanen giver et opdateret, overordnet grundlag for den kommunale planlægning frem til 2017. Fingerplan 2007 justerer retningslinjerne, således at de er i overensstemmelse med lovens principper, herunder om kommunalt råderum og kommunal udspilsret, og lovens bestemmelser, herunder forskellige bestemmelser for 4 geografiske delområder: 1) det indre storbyområde (håndfladen), 2) det ydre storbyområde (byfingrene), 3) de grønne kiler, og 4) det øvrige hovedstadsområde.

De øvrige retningslinjer i HUR's Regionplan 2005 tillægges retsvirkning, som var de et landsplandirektiv. De ophæves i takt med, at kommunerne har indarbejdet retningslinjerne i kommuneplanerne i 2009.

Fingerplan 2007 vil blive revideret, når der er behov. Dialogprojekter mellem kommuner og statslige myndigheder kan løbende føre til fastlæggelse af nye regler, ligesom opståede kommunale behov kan føre til ændrede regler i landsplandirektivet.

Med HUR's Regionplan 2005 har kommunerne fået et betydeligt råderum til at planlægge de kommende 12 års byudvikling og byomdannelse.

Med Fingerplan 2007 får en række kommuner i det ydre storbyområde ydermere et råderum til selv at udlægge ny byzone. En principiel afgrænsning af det ydre storbyområde giver kommunerne råderum til selv at vurdere byudviklingsinteresserne i forhold til andre arealinteresser på arealer, som samlet udgør af størrelsesorden 7.700 ha, hvoraf dog godt 2.000 ha skønnes at være omfattet af prohibitiv beskyttelse (fredninger, internationale naturbeskyttelsesområder mv.). Interesseafvejningen skal ske i respekt for overordnede interesser, herunder regler i Fingerplan 2007.

Det indebærer bl.a., at der i den kommunale planlægning skal fastlægges rækkefølge på ny byzone ud fra overordnede og kommunale hensyn.

Også kommunerne i det øvrige hovedstadsområde får et øget råderum. Med Regionplan 2005 har kommunerne fået et betydeligt råderum til planlægning af nye boligområder i det øvrige hovedstadsområde i de kommende 12 år. Planlagte arealer til boligformål vurderes samlet at dække behov for boligudbygning af lokal karakter, som rækker væsentligt ud over 12 års perioden. Med Landsplandirektivet øges dette råderum yderligere. Fremtidige udlæg af ny byzone til byudvikling af lokal karakter bliver en kommunal opgave. Det allerede tilvejebragte råderum indebærer imidlertid, at der næppe i de førstkommande år er behov for at øge den samlede boligrummelighed i det øvrige hovedstadsområde. På kort sigt vil det ny råderum bestå i, at kommunerne får mulighed for at selv at afveje, hvor de kommende års boligudbud skal ske. Nyudlæg skal ske i respekt for overordnede interesser, herunder regler i Fingerplan 2007. Det indebærer, at der for nyudlæg skal fastlægges rækkefølgeangivelser, som skal sikre, at den samlede boligrummelighed

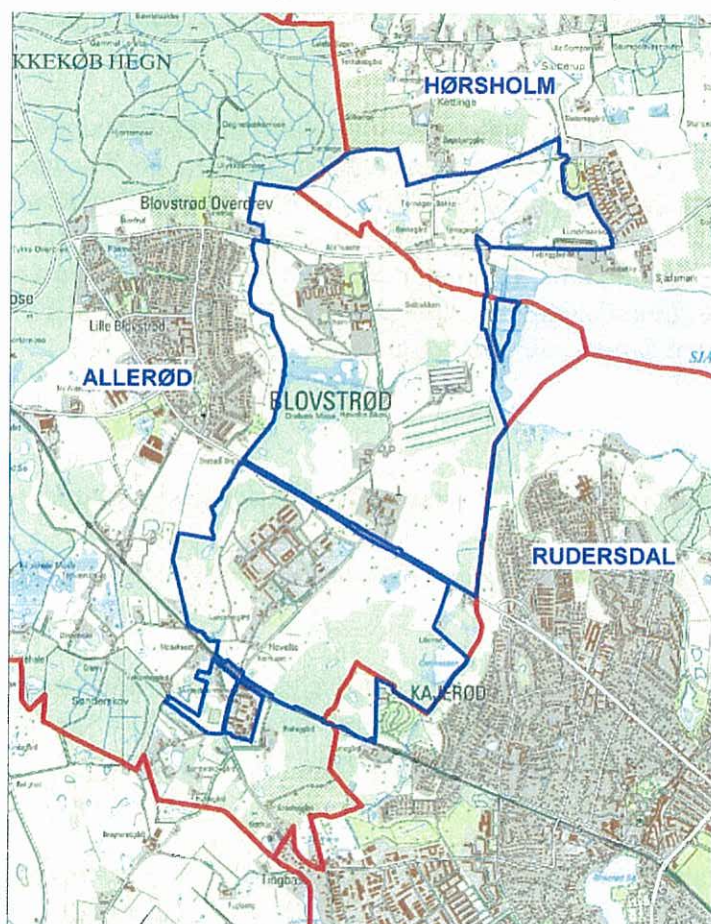
i det øvrige hovedstadsområde ikke øges inden for planperioden. Kommunerne kan omdisponere rækkefølgen for udbygning af arealerne.

Rækkefølgeangivelser skal sikre, at byudvikling og byomdannelse af regional betydning koordineres med udbygning af den trafikale infrastruktur, at der er et rigeligt og varieret udbud af planlagte byggemuligheder, som dog ikke væsentligt overstiger forventet nybyggeri i hovedstadsområdet i planperioden, at der kan skabes en rimelig regional balance i hovedstadsområdets udvikling, at byudvikling af regional betydning, f.eks. ved nye stationer, sikres en rimelig udbygningstakt og volumen, og at der skabes sammenhæng mellem nye og eksisterende byområder og klare grænser mellem by og land.

Se Fingerplan 2007 [her](#).

10.6 Kommuneplanlægning

Det samlede øvelsesterræn har arealer i tre forskellige kommuner. Nedenfor ses et groft oversigtskort over tilhørsforholdet til de tre pågældende kommuner.

Øvelsespladsen har arealer i tre forskellige kommuner. Kommune grænse med rød streg, øvelsespladsens matrikelgrænse med blå streg.

med Temarevision 2004 tilsammen udgør den gældende kommuneplan for den tidligere Bir-

Hørsholm Kommune

I Hørsholm Kommunes Kommuneplan udgør Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads en del af området med betegnelsen: *område vest for Helsingørmotorvejen*. Der gælder følgende bestemmelser:

- Arealerne forbliver i landzone.
- Eksisterende naturværdier søges bevaret.
- Landbrugs- og skovbrugsarealer opretholdes i videst muligt omfang.
- Nye stianlæg søges placeret langs vej- og markskel.

Endvidere bemærkes det, at øvelsespladsen ligger i en støjkonsekvenszone.

Rudersdal Kommune

Efter kommunalreformens ikrafttræden 1. januar 2007 indgår Birkerød og Søllerød i den nye Rudersdal Kommune.

I Kommuneplan 2000, der sammen

kerød Kommune, står der: "Det er et overordnet mål for Birkerød Kommune at bevare det åbne land i sin nuværende udstrækning. Stort set hele det åbne landområde inden for kommunen er fredet, udpeget som særligt værdifuldt eller lignende".

Allerød Kommune

Hovedparten af øvelsespladsen indgår i Allerød Kommunes Kommuneplan. Arealerne betegnes her som meget værdifulde landskaber, som skal friholdes for bebyggelse og bymæssige anlæg, samt som arealer med store fredningsmæssige interesser.

Kommunen har desuden en konkret handlingsplan for militærområdet, der lyder:

- At området kun må anvendes til militære øvelser.
- At området skal udlægges og anvendes som naturområde efter ophør af militær anvendelse.
- At ved overgang til naturområde skal karakteren af overdrevsområde bevares.

Derudover bemærkes det blot, at arealerne henligger til militær benyttelse, og at der er udlagt en midlertidig støjzone.

10.7 Naturbeskyttelsesloven

I forlængelse af kommunalreformen og amternes nedlæggelse, er Naturbeskyttelsesloven blevet ændret. Seneste udgave er Bekendtgørelse af Lov om Naturbeskyttelse, Lovbekendtgørelse nr. 749 af 21. juni 2007. Se loven [her](#).

Naturbeskyttelsesloven skal medvirke til at værne landets natur og miljø så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper, beskyttelseslinjer for nogle markante landskabselementer samt offentlighedens adgang. Desuden indeholder loven bl.a. bestemmelser, der gennemfører EU's direktiv om beskyttelse af vilde fugle (EF-fuglebeskyttelsesdirektivet) samt dele af EU's Habitatdirektiv om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

10.7.1 Beskyttede naturtyper m.v.

Naturbeskyttelsesloven (NBL) indeholder en række bestemmelser om beskyttelse af naturtyper. Det drejer sig om:

- Søer, vandløb, heder, moser, strandenge, ferske enge og biologiske overdrev (NBL § 3)
- Klitfredede arealer (NBL §§ 8-11)

I det følgende gives en kort beskrivelse af, hvilke restriktioner der gælder for de beskyttede naturtyper, der forefindes på Øvelsesplads. Der henvises i øvrigt til siderne 20-53 i Skov- og Naturstyrelsens "Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper" fra 1993.

10.7.2 Søer og vandløb

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af naturlige søer, hvis areal er på over 100 m², eller af vandløb eller dele af vandløb, som af miljøministeren efter indstilling fra amtsrådet er udpeget som beskyttede efter loven. Dette gælder dog ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb.

Søer mindre end 100 m² er beskyttede, når de ligger i en af de beskyttede naturtyper, hvis samlede areal er på 2500 m² og derover. Søen vil her være beskyttet som en integreret del af

området. Derudover er søer under 100 m² beskyttede, når de indgår som en del af et beskyttet vandløb eller ligger inden for fredskov.

10.7.3 Moser, overdrev og ferske enge

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af moser, overdrev samt ferske enge, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med søer er større end 2500 m² i sammenhængende areal. Det skal her bemærkes, at *fortsat brug* af arealerne i form af øvelser, samt *fortsat pleje* i form af slåning, græsning og lignende ikke strider imod denne bestemmelse.

Med ændringen af loven i 2004 slås det fast, at den beskyttede naturtype "overdrev" fremover defineres som såkaldte "biologiske overdrev", dvs. at det er områdets botaniske kvalitet, der er afgørende for, om området kategoriseres som overdrev, og ikke dets kulturhistorie, dvs. tidligere driftshistorie.

Småbiotoper mindre end 2500 m² er i øvrigt omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre beskyttede naturtyper, og det samlede areal er 2500 m² eller derover.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinjer for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3, set i forhold til forsvarsrets anvendelse af øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner. Retningslinjerne vedlægges som bilag 4, bagest i nærværende plan.

10.7.4 Beskyttelseslinjer

Udover ovennævnte naturtype-beskyttelse fastsætter naturbeskyttelsesloven beskyttelseslinjer for en række markante landskabselementer:

- Søer og åer (NBL § 16)
- Skove (NBL § 17)
- Fortidsminder (NBL § 18)

Beskyttelseslinjerne administreres af kommunerne.

Søer og åer

Inden for en afstand af 150 m fra søer med en vandflade på mindst 3 ha og for vandløb, der er registreret med en beskyttelseslinje i henhold til tidligere lovgivning, er der forbud mod at placere bebyggelse (bygninger, skure, campingvogne, master m.v.), foretage ændringer i terrænet, beplantning og lign. Midlertidige terrænændringer som nedgravning af ledninger kræver ikke dispensation, såfremt terrænet straks reableres til det oprindelige udseende. Vandløb med beskyttelseslinjer er vandløb, der pr. 01/09 1983 var klassificeret som offentlige, og som havde en bundbredde på mindst 2 m.

Skov

Indenfor en afstand af 300 m fra skove er der normalt forbud mod at placere bebyggelse. Denne bestemmelse gælder dog ikke for nye anlæg til egentlige forsvarsformål, der placeres indenfor de naturlige rammer af bestående forsvarsanlæg.

Fortidsminder

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af arealet inden for 100 m fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i Museumsloven § 29 e. Ligeledes må der ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende.

Forbudet gælder dog ikke for:

- landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning,
- gentilplantning af skovarealer, der ligger i en afstand af mindst 2 m. fra fortidsmindet,
- beplantning i eksisterende haver samt
- sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme

Sten- og jorddiger er beskyttet efter Museumsloven § 29 a.

10.8 Offentlighedens adgang til forsvarets arealer

For forsvarets områder reguleres offentlighedens færdsel igennem *Lov om ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområder og andre militære områder* (Lov nr. 336 af 6/6 1991). Se loven [her](#). Af loven fremgår, at Forsvarsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområder og andre militære områder. Af den opfølgende bekendtgørelse (BEK. nr. 64 af 30/1 2002 *Bekendtgørelse om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområder og andre områder*) fremgår, at offentlighedens adgang skal tilgodeses, når hensynet til sikkerhed samt uddannelses- og øvelsesvirksomhed tillader dette. Se bekendtgørelsen [her](#).

Dette betyder, at når der ikke foregår militær aktivitet på terrænerne (typisk weekender og lignende) vil øvelsespladsen normalt være åben for publikum efter de retningslinjer, der fremgår af drifts- og plejeplanen og ordensreglementet, der er placeret ved indfaldsveje til øvelsespladsen. Visse skydeområder og tekniske installationer kan være permanent afspærret for publikum af hensyn til sikkerhed i form af fare for udetoneret, sprængfarlig ammunition i området

Retningslinjerne kan endvidere findes beskrevet i forsvarets interne bestemmelse: FKOBST 610-4, pkt. 8.

10.9 Plejepligt af beskyttede naturtyper og fortidsminder

Forsvaret har som en statslig arealforvaltende myndighed pligt til at pleje de af sine arealer, som er registreret som beskyttet naturtype. Dette fremgår af udkast af 3. juli 2007 til "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper". Udkastet har været i offentlig høring, og forventes udsendt i 2008. Se høringsudkastet [her](#).

I vejledningsudkastets kapitel 3.4 under naturpleje fremgår følgende:

"Naturpleje

Plejeforanstaltninger, der klart tjener til at opretholde områdets hidtidige tilstand, vil kunne ske uden dispensation. Dette gælder for eksempel fjernelse af selvsået opvækst af træer, buske og invasive arter i begrænset omfang.

Foranstaltninger, der rækker ud over almindelig pleje af områdets hidtidige tilstand, kræver dispensation, selv om de tager sigte på at forbedre naturtilstanden, f.eks. hvis der er tale om en genopretning af en tidligere tilstand ved at fjerne bevoksninger af invasive arter. Det gælder dog ikke, hvis sådanne arbejder udføres med hjemmel i en fredning, og det i fredningen er bestemt, at forbudene i § 3 ikke skal gælde for de pågældende arbejder, jf. lovens § 38, stk. 5. Se endvidere afsnit 5.7 om rydningsbestemmelser efter lov om drift af landbrugsjorder. Opmærksomheden henledes i denne forbindelse på undtagelsesreglen i § 2 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper, jf. ovenfor afsnit 3.2.

Pleje af beskyttede naturtyper ejet af kommuner

Baggrund for pleje

De lysåbne naturtyper er en speciel og meget vigtig del af den danske natur. Betegnelsen dækker over en række forskellige naturtyper: klit, hede, overdrev, strandeng, fersk eng og mose med hver deres specielle dyre- og planteliv. Balancen mellem de naturmæssige vilkår og den kulturbetingede påvirkning er vidt forskellig og spænder fra stort set ingen påvirkning af klitter og klitheder til et behov for vedvarende ekstensiv drift af bl.a. enge og overdrev. Såfremt den jordbrugsmæssige udnyttelse i form af græsning eller høslæt ophører på kulturpåvirkede naturarealer som strandeng, fersk eng, overdrev samt visse hede- og mosearealer, vil de over varierende tidsrum skifte karakter. Den lysåbne vegetation vil gradvis forsvinde i takt med, at arealerne går over i tagrør, høje urter eller gror til med vedplanter. En sådan udvikling vil på sigt indebære, at en række af de efter lovens § 3 beskyttede naturtyper forsvinder, således at den biologiske diversitet formindskes, og landskabets karakter ændres.

Plejepligt

Efter naturbeskyttelseslovens § 52, stk. 1, har kommuner, som ejer ikke fredede arealer, der omfattes af bestemmelserne om beskyttede naturtyper i lovens § 3 pligt til at pleje disse. Denne pligt gælder dog ikke for vandløb og søer. Efter naturbeskyttelseslovens § 52, stk. 2 skal kommunen pleje egne arealer indenfor de internationale naturbeskyttelsesområder i overensstemmelse med Natura 2000-planen.

Plejepligten indebærer, at den pågældende myndighed har ansvaret for, at de pågældende områder ikke varigt skifter karakter og for at forhindre at der sker irreversible skader. Dette opnås f.eks. ved fra tid til anden at tage slet, afgræsning el. lign. eller ved at fjerne bl.a. selvsåede træer og buske for at undgå at arealerne varigt skifter karakter.

Når staten ikke udtrykkelig er nævnt, skyldes det, at det forudsættes, at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand. På arealer, der ejes af Miljøministeriet, varetager Skov- og Naturstyrelsen pleje af de beskyttede naturtyper. Bestemmelsen omfatter ikke arealer, der tilhører 28 kirker og præsteembeder. Det bemærkes, at kommunerne i forbindelse med udøvelse af tilsynet i medfør af lovens § 73 kan gøre statslige arealforvaltende myndigheder opmærksom på eventuel manglende pleje.

I modsætning til kommuner og staten har private ejere af § 3 områder ikke pligt til aktivt at bevare tilstanden af den beskyttede naturtype gennem pleje m.v. Private har således ingen handlepligt men kun en pligt til ikke at foretage noget, der ændrer naturtilstanden. ”

10.10 Museumsloven

Museumsloven varetager den arkæologiske kulturarv (Lovbekendtgørelse nr. 1505 af 14. december 2006. Med ændringen af Naturbeskyttelsesloven er beskyttelsen af fortidsminder samt sten- og jorddiger endvidere flyttet over i Museumsloven (Jf. Ændringslovens §4). Se loven [her](#).

10.10.1 Den arkæologiske kulturarv

Den arkæologiske kulturarv omfatter spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider, dvs. strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser, flytbare genstande og monumenter og den sammenhæng, hvori disse spor er anbragt.

Findes der under jordarbejder fortidsminder, eller en for den pågældende lokalitet usædvanlig naturhistorisk genstand, skal arbejdet straks standses og fundet anmeldes til kulturministeriet eller det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum. Denne beslutter

snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det eventuelt skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse.

Alle kendte arkæologiske fund er registreret i Dokumentationskontoret i Kulturarvsstyrelsen med et sognebeskrivelsesnummer ("Sb.nr."). Numrene er fortløbende indenfor de enkelte sogne. Fredede fortidsminder er udover ovennævnte nummer tillige forsynet med et fredningsnummer ("Fr.nr") og registreret i Kulturarvsstyrelsen (www.dkconline.dk).

10.10.2 Beskyttelse af fortidsminder

Frem til 1. oktober 2004 har synlige fortidsminder været beskyttet efter naturbeskyttelsesloven, men er derefter overført til museumsloven, som således gælder for samtlige fortidsminder. Beskyttelseslinjen i forhold til fortidsminder findes dog stadig i naturbeskyttelsesloven.

Beskyttelsen af fortidsminder indebærer et forbud mod at ændre tilstanden. Der må endvidere ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.

På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes, og der må ikke anvendes metaldetektor.

10.10.3 Beskyttelse af sten- og jorddiger

Beskyttelse af jord- og stendiger er pr. 1. oktober 2004 overført fra naturbeskyttelsesloven til museumsloven § 29 a.

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende. Ved sten- og jorddiger forstås menneskeskabte forhøjninger af sten, jord, græstørv eller lignende materialer, der fungerer eller har fungeret som hegn og har eller har haft til formål at markere administrativ ejendoms- eller anvendelsesmæssige skel i landskabet.

Ved ændringer forstås ethvert jordarbejde i diget – f.eks. etablering af gennemkørsler, fjernelse af digestrækninger, frapløjning eller afskrælning af diget, fjernelse af rødder og stød fra bevoksning.

Bevoksningen på diget er ikke beskyttet, men kan uden dispensation skæres ned – dog må rødder og stød ikke fjernes.

Fra 1. august 2001 er den generelle beskyttelse af sten- og jorddiger udvidet til at gælde: alle stendiger

- andre diger (jorddiger), der er angivet på det sidst reviderede kortværk fra Kort og Matrikelstyrelsen 1:25000 (4 cm kort) før 1. juli 1992 fra det pågældende område
- alle offentligt ejede diger
- alle diger på og ved beskyttede naturtyper som enge, overdrev, heder og lignende - uanset om de er vist på de trykte kort eller ej.

På kortbilagene til denne plan er indtegnet de sten- og jorddiger, som Skov- og Naturstyrelsen har konstateret ved markregistrering, eller som fremgår af 4-cm kort.

Sten- og jorddiger kan i enkelte tilfælde være beskyttede som *fortidsminder*. Diger tilhører den kategori af fortidsminder, som først er fredet, når ejeren har modtaget meddelelse om digets tilstedeværelse på ejendommen. Et sten- eller jorddige, der er beskyttet som fortidsminde, er alene omfattet af reglerne om fortidsminder.

10.11 Vandløbsloven

I forlængelse af kommunalreformen og amternes nedlæggelse, er Vandløbsloven ændret. Den p.t. gældende lovbekendtgørelse er LBK nr. 789 af 21. juni 2007. Se lovbekendtgørelsen [her](#).

Med *vandløbsloven* tilstræbes det at sikre, at vandløb kan benyttes til afledning af vand under hensyntagen til de natur- og miljømæssige krav til vandløbskvaliteten, som er fastsat i henhold til anden lovgivning.

Vandløbsloven omfatter alle vandløb, grøfter, kanaler, rørledninger og dræn samt søer, damme og andre lignende indvande, *som har betydning for mere end en enkelt ejendom*.

Loven regulerer en række forhold vedrørende vandløb, heriblandt vandløbenes almindelige benyttelse, vedligeholdelse, restaurering og regulering samt anlæg af nye vandløb og etablering af udpumpningsanlæg, broer, opstemningsanlæg m.m.

Vandløb inddeles administrativt i offentlige og private vandløb, som ikke vedrører ejerforholdet. Kommunen er vandløbsmyndighed for såvel offentlige som private vandløb.

For offentlige vandløb udarbejder vandløbsmyndigheden et regulativ, som indeholder bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne, vedligeholdelse og restaureringsforanstaltninger samt andre relevante forhold.

For private vandløb kan der af vandløbsmyndigheden fastsættes bestemmelser om vandløbets vedligeholdelse.

Langs naturlige eller i regionplanen højt målsatte vandløb (såvel offentlige som private) og søer er der i medfør af vandløbslovens § 69 udlagt beskyttelsesbræmmer i 2 m's bredde. I bræmmen er der forbud mod dyrkning, jordbehandling m.v. Når vandplaner efter miljømålsloven træder i kraft i et vanddistrikt, vil der ikke længere være tale om vandløb og søer, der er højt målsat i regionplanen, men vandløb og søer, der i vandplanen har miljømålet god tilstand eller godt økologisk potentiale.

Herudover gælder en række generelle bestemmelser for alle vandløb, uanset om de er offentlige eller private. Udover bestemmelser vedrørende vedligeholdelse, sejlads m.v. gælder således bl.a. at vandløbsmyndigheden skal godkende følgende: Regulering af vandløbets skikkelse, herunder forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg; sænkning af vandstanden i eller tørlægning af søer; anlæg af nye vandløb; anlæg af broer, overkørsler eller lignende; anlæg eller ændring af opstemningsanlæg eller andre anlæg, der kan hindre vandets frie løb eller i øvrigt kan være til skade for vandløbet.

Vandløbsloven angiver en godkendelsesprocedure for ovennævnte ændringer.

10.12 Skovloven

Lovbekendtgørelse om Skovloven (LBK nr. 793 af 21. juni 2007) skal medvirke til at værne og bevare de danske skove, forøge skovarealet og sikre bæredygtig skovdrift. Bæredygtig drift betyder inddragelse af såvel økonomiske som økologiske og sociale værdier. Se lovbekendtgørelsen [her](#).

I skovlovens formålskapitel er fremhævet, at der i offentligt ejede skove skal lægges særlig vægt på at bevare og øge skovens biologiske mangfoldighed, og sikre, at hensynet til landskab, naturhistorie, kulturhistorie, miljøbeskyttelse og friluftsliv kan tilgodeses.

Det enkelte fredskovspligtige areal skal administreres ud fra en helhedsbetragtning, og der skal lægges særlig vægt på de landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn, samt hensyn til friluftslivet.

Skovloven administreres af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen ved den decentrale enhed Kronborg Statsskovdistrikt (pr. 1/1-2008 benævnt "Skov- og Naturstyrelsen – Øresund") for de arealer der ligger i Hørsholm Kommune, den decentrale enhed Københavns Statsskovdistrikt (pr. 1/1-2008 benævnt Skov- og Naturstyrelsen – Østsjælland") for skovområderne i Allerød Kommune, samt den decentrale enhed Jægersborg Statsskovdistrikt (pr. 1/1-2008 benævnt Skov- og Naturstyrelsen – Hovedstaden) for skovområder i Rudersdal Kommune. Skovområderne administreres under hensyntagen til, at de anvendes til militære formål.

Figuren viser skovlovskredsene med *rød* streg og øvelspladsens matrikel med *blå* streg.

Skovloven omfatter fredskovspligtige arealer som er:

- 1) Arealer, som miljøministeren har besluttet skal være fredskovspligtige
- 2) Arealer, der i matriklen eller tingbogen er noteret som majoratsskov
- 3) Arealer med skov, der ejes eller erhverves af stat, kommuner eller folkekirke, arealer, der ejes af disse, og hvor skov etableres eller indfinder sig, samt tilhørende arealer uden træbevoksning.

For skovbevoksede, fredskovspligtige arealer i de internationale naturbeskyttelsesområder skal der efter skovloven udarbejdes Natura 2000-skovplaner for at sikre naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne.

10.13 Fredskovspligt

Siden skovforordningen af 27. september 1805 har der i Danmark eksisteret fredskovspligt. Skove, der tilhører staten er jf. skovlovens § 3, stk.1 fredskovspligtige. Hvorvidt et bevokset areal er at betragte som skov i lovens forstand beror på et konkret fagligt skøn. Af bemærkningerne til loven fremgår det dog, at man ved administration af loven som hovedregel vil karakterisere arealer som skov, hvis de er bevoksede med træer, som danner eller inden for et

rimeligt tidsrum vil danne sluttet skov af højstammede træer, og hvis de som hovedregel er større end 0,5 ha og mere end 20 meter brede.

På Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er i alt 21,6 ha omfattet af fredskovspligt på plantidspunktet, se bilag 2.

Fredskovspligt er en permanent reservation af arealer til bæredygtig skovdrift og fredskovpligtige arealer skal således som hovedregel holdes bevoksede med træer, der danner, eller inden for et rimeligt tidsrum vil danne sluttet skov af højstammede træer. Der er dog mulighed for at anvende op til 10 pct. af det enkelte fredskovspligtige areal (den enkelte skov) til skovgræsning eller stævningsdrift. Andre 10 pct. kan lægges ud til juletræer og pyntegrønt i kort omdrift og endelig kan 10 pct. lægges ud som åbne naturarealer.

På fredskovspligtige arealer må der ikke opføres bygninger, etableres anlæg, gennemføres terrænændringer eller anbringes affald. Der må dog opføres byggeri, etableres anlæg eller gennemføres terrænændringer, som er nødvendigt for driften, herunder arbejdsstakke på op til 10 kvadratmeter i skove på over 20 ha, hvor der ikke er andet driftsbyggeri. Der må endvidere opføres spejderhytter, skovbørnehaver og lignende byggeri, der særligt tilgodeser børns og unges friluftsliv. Der kan gives dispensation til andre former for byggeri mv., men praksis er meget restriktiv.

Sammenhængende fredskovspligtige arealer må ikke udstykkes hvis delene er under en vis størrelse, dvs. 50 ha på gode jorder stigende til 200 – 300 ha på ringere jorder.

Af Skovloven fremgår det endvidere at ydre skovbryn af løvtræer og buske skal bevares, og at søer, vandløb, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og overdrev, der hører til fredskov (og som ikke er omfattet af Naturbeskyttelseslovens bestemmelser fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser), ikke må dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres.

10.14 Fredning af arealer på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Høvelte-Sjælsmark-Sandholm øvelsesplads er fredet af Fredningsnævnet for Frederiksborg Amt i medfør af Naturbeskyttelseslovens kapitel 6 ved kendelse af 17. november 2000.

Formålet med fredningen er at sikre:

- At området ikke gøres til genstand for fremtidig byudvikling
- At de landskabelige og naturmæssige kvaliteter bevares og forbedres
- At de kulturhistoriske værdier bevares
- At områdets fremtidige rekreative anvendelse bevares og forbedres
- At området friholdes for bebyggelse, veje og andre permanente anlæg.

Følgende arealer er undtaget fra fredningen:

- Høvelte Kaserne, Høvelte Landsby og feltbane
- Høveltegård
- Sandholmlejren
- Sjælsmark Kaserne

Fredningen skal ikke hindre, at den militære anvendelse kan fortsætte som hidtil, og *så længe forsvaret ejer og/eller anvender arealet, reguleres arealerne drift og pleje, vejanlæg og mindre bygningsarbejder, af den til enhver tid gældende drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark øvelsesplads, udarbejdet i samarbejde mellem Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen.*

I forbindelse med eventuelle fremtidige udvidelser af de eksisterende kasernearealer er der udpeget tre byggefelt 1, 2 og 3 (jvf. drifts- og plejekortet, bilag 3). Det er ikke tilladt at opføre større bygningskomplekser uden for disse tre byggefelt. Byggefelterne må kun benyttes til forsvarets formål.

Byggefelterne reguleres ikke af fredningen, når udnyttelsen er til forsvarets formål. Såfremt forsvaret ikke længere ejer og/eller anvender arealet, er byggefelterne omfattet af fredningsbestemmelserne. Byggefelterne udgår helt eller delvist af fredningen i det omfang de bliver bebygget med dertil knyttede friarealer.

Det bør bemærkes, at der i 2007 er rejst fredningsforslag for Stavnsholtkilen, der berører en mindre del af øvelsespladsen syd for jernbanen (eksklusiv Ny Motorgård).

10.15 Retningslinjer for anvendelse af sprøjtegifte (pesticider) og gødskning

Med udgangspunkt i forsvarets Pesticidhandlingsplan af 16. marts 2000 er det med udgangen er 2002 forbudt at bruge pesticider på forsvarets arealer, medmindre der er sikkerhedsmæssig eller andre særlige årsager, der gør sig gældende (f.eks. i forbindelse med bekæmpelse af Kæmpebjørneklo).

Forsvaret har besluttet, at gødskning begrænses – i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens politik for landbrugsarealer – til maksimalt 80 % af normal kvælstofnorm fastsat af Direktoratet for FødevareErhverv for de pågældende afgrøder. Der anvendes kun gødskning i begrænset omfang på vildtagre, og kun såfremt det skønnes nødvendigt. Desuden på bortforpagtede landbrugsarealer til dyrkning. Ikke på vedvarende græsarealer, hvad enten de er bortforpagtede eller ej.

På Høvelte-Sandholm-Sjælsmark er gødskning således begrænset til vildtagre.

10.16 Vildtpleje

Jagt og regulering af vildt indgår som et element i forsvarets naturforvaltning og skal bidrage til at sikre sunde og bæredygtige bestande af vildt samt at skabe rum for en naturlig udvikling af den øvrige fauna på forsvarets arealer. Det tilsigtes derfor, at der på forsvarets arealer drives jagt og regulering samt foretages vildtpleje på en sådan måde, at der opretholdes sunde, afbalancerede og righoldige bestande af de jagtbare vildtarter uden udsætning. Der kan især for hjortevildt være tale om en afbalancering af lokale bestande med henblik på at tilpasse køns- og aldersfordeling og eventuelt bestandens størrelse. Denne afbalancering kan ske gennem særlige naturplejeforanstaltninger og eventuelt beskydning.

Endvidere kan forsvarets arealer gennem udvandring virke som vildtreservoir for de omkringliggende arealer.

I den udstrækning den militære brug gør det muligt, skal arealerne til enhver tid fremtræde som fristeder for den danske fauna.

Jagtofficeren planlægger årligt beskydningen af de forskellige vildtarter og tilrettelægger jagterne i overensstemmelse hermed. Beskydningen holdes normalt på et niveau, der ligger under

den naturlige tilvækst. For skadevoldende vildt (mink, krage og skade) udnyttes dog alle muligheder for regulering.

Generelt gælder følgende vedrørende jagt og regulering:

- Eventuelle vildtagres placering fastlægges i drifts- og plejeplanerne.
- Gødskning begrænses i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens politik for landbrugsarealer til maksimalt 80 % af normal kvælstofnorm fastsat af Direktoratet for FødevareErhverv for de pågældende afgrøder.
- Fældefangst må foregå i henhold til de herfor gældende regler, jf. BEK nr. 868 af 04/07/2007 Bekendtgørelse om vildtskader.

Der må ikke:

- gennemføres opdræt og udsætning til afskydning,
- foregå fodring af andefugle i og ved vandhuller og vådområder,
- skydes fuglevildt på pladser, hvor der fodres i jagtsæsonen,
- drives jagt på vandfugle (gæs, ænder, vadefugle (minus skovsneppe), blishøne og måger) på søer og i vådområder med åben vandflade på over 2 ha, da disse områder regnes for vigtige rasteplasser for andefugle, og derfor skal sikres fred, og
- drives jagt i udpegede Ramsar-, EF-fuglebeskyttelses- og habitatområder på arter, som områderne er udpegede med henblik på at beskytte.

11 FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

De to bataljoner ved den Kongelige Livgarde har i forbindelse med udarbejdelsen af nærværende drifts- og plejeplan beskrevet de fremtidige ønsker for anvendelsen af Høvelte-Sandholm-Sjælsmark øvelsesplads frem til 2020. De to bataljones fremtidige ønsker er i hovedtræk enslydende og er derfor sammenskrevet i nedenstående.

○ Behov for nye anlæg og øvelsesfaciliteter

Den Kongelige Livgardes 2. bataljon (II/LG) er ansvarlig for planlægning, tilrettelæggelse og gennemførelse af den del af Hærens basis- og reaktionsstyrkeuddannelse (HBU og HRU), der er placeret på Høvelte Kaserne. Den Kongelige Livgardes 1. bataljon består af to kompagnier udstyret med infanterikampkøretøj (CV 90/35), et kompagni med Piranha III samt et stabskompagni kørende primært i hjulkøretøjer.

Infanterikampkøretøj CV 9035 til 1. og 2. kompagni

Overordnet set har begge bataljoner behov for at øvelsespladsens ydre rammer optimeres, således at der gives mulighed for en bred udnyttelse – herunder også anvendelse af yderområderne. Det har stor betydning for den uddannelse, der skal gennemføres i en moderne enhed, at hjul- og bæltekøretøjer har mulighed for at bevæge sig rundt i terrænet med nogenlunde samme hastighed og at uddannelsesmulighederne ikke begrænses på grund af

nedslidning eller bonitet. Derudover er der behov for at der etableres skovstykker som supplement og/eller erstatning for den eksisterende, og at skovstykkerne gøres anvendelige som ”udgangsområder”, ”beredskabsområder” og for ”kamp i uoverskueligt terræn” (skov).

I/LG anfører, at fælles for de to uddannelser (HBU og HRU) er et behov for et terræn med plads til mindst fire underafdelinger – heraf to panserinfanteriunderafdelinger – og at det pågældende terræn er farbart for såvel personer til fods som for lette hjulkøretøjer. Derudover bør dele af området være tilplantet med skov og der bør gives mulighed for midlertidigt at opstille en eller flere kulissebyer

Ringvej

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads fremstår for nuværende meget nedslidt med dybe bæltepor, der en stor del af året kun er passable for bæltekøretøjer. Der er således store områder, hvor hjulkøretøjer slet ikke kan færdes – og da slet ikke på en måde, der kan anvendes

under øvelse. Det er således umuligt at surre gods i en forsyningsdeling og forskyde ud i øvelsesterrænet uden at gods, køretøj og personel lider skade. Derved mistes mulighed for at øve stabsunderafdeling og dennes samvirke med øvrige enheder i bataljonen i øvelsesterrænet.

Det er et stort ønske fra såvel I/LG og II/LG at der igennem øvelsesterrænet etableres en fast funderet ringvej til hjulkøretøjer. Dette vil skabe mulighed for en bedre udnyttelse af øvelsesterrænet, da brugerne vil have mulighed for at komme ud i områder, der i dag ligger uanvendt fordi adgangsvejen for nuværende ofte kun er passabel i bælte køretøjer. En etableret ringvej vil optimere uddannelsen, idet det vil give faglærere og instruktører mulighed for at nå ud til det terræn, der passer til hver lektion og dermed anvende det bedst egnede terræn til lektionerne. Samtidig må der forventes en mere ligelig nedslidning af terrænet, da det ikke kun vil være de områder, der ligger i passende gå-afstand eller som der kan køres til i hjulkøretøj, der anvendes.

Parallelt med ringvejen ønskes der anlagt et fast bælte spor således at man får mulighed for transport frem og tilbage af op til to marchveje. Samtidig vil to parallelle vejforløb give mulighed for at gennemføre øvelser med en bedre sammenhæng mellem kampunderafdelinger og stabsunderafdelinger, da disse vil have mulighed for at følge efter de pansrede enheder ved anvendelse af ringvejen.

Etablering af skovarealer

De få uddannelsesanvendelige skove, der findes på øvelsesterrænet er slidt ned og har ingen sammenligning med almindelig dansk skov. Således er jorden gennemgravet i forbindelse med beredskabs- og bivuakøvelser, og da der kun er de samme skove at bruge, er disse efterhånden hårdt slidte. Samtidig er det de samme skove, der skal anvendes til øvelser i skovkamp selvom de på grund af førnævnte aktiviteter har mistet skovpræget såvel som genkendeligheden og reelt er en række "pæle med grøn top". Den Kongelige Livgarde har ønske om etablering af følgende skovarealer (nummer refererer til illustration, bilag 7):

Skov nummer 1, Gammel Skydebane

Området omkring Gl. Skydebane ses som et nøgleterræn i uddannelse i afsiddet infanteri i uoverskueligt terræn (skovkamp) og skal ses i sammenhæng med kulisseyen, der er placeret i køregården ved Gl. Motorgård.

De eksisterende skove i området ønskes tyndet og de eksisterende krat-arealer ønskes erstattet med ny højstammet skov, der kan skabe sammenhæng mellem de eksisterende birkelunde. For at tilvejebringe et tilpas stort skovområde ønskes det, at den nye skov dækker hele den vestlige halvdel af sektor III b – dog således at der friholdes et areal på ca 50-75 meter rundt om det gamle nærkamphus.

Ved eventuel hegning af det nye skovområde ønskes det, at der tages højde for et gennemgående spor i forbindelse med den ønskede ringvej så der kan gennemføres uddannelse gennem skoven ad flere fremrykkeveje.

Udover anvendelse til skovkamp ønskes skoven anvendt som beredskabsområde som supplement til skovområdet umiddelbart mellem Høvelte Fredskov og Gl. Motorgård.

Skov nummer 2, vest for Ulerne

I området vest for Ulerne ønskes etableret ny skov med et gennemgående "tvangsspor" for bæltekøretøjer gående fra hul i hegnet ved "OP/CP" (sydlige del af sektor V a) og stik syd til den nye ringvej. Under etablering vil der ikke være behov for veje gennem området.

Området ligger op til jernbanen og en ny skov vil skabe et skovbryn op mod den eksisterende bevoksning, der nu fremstår med høje træer, der ikke giver en camouflerende effekt mod de aktiviteter, der sker på jorden.

Skoven ønskes anlagt med henblik på anvendelse som "udgangsområde" under øvelsesaktiviteter og som beredskabsområde. Som beredskabsområde ses den som et supplement til det eksisterende krat omkring "PMW-søen" og sektor V c.

Skov nummer 3, øst for Frimærkeskoven

I den østlige del af Sjælsmark øvelsesplads umiddelbart grænsende op til Frimærkeskoven, ønskes etableret en ny skov. I området eksisterer en nedslidt nåletræsbevoksning, der foreslås udtyndet og bevaret indtil ny skov kan anvendes. En ny skov vil give sammenhæng mellem eksisterende bevoksninger således at området får et harmonisk helhedsindtryk. Den nye skov ønskes anlagt således at den kan anvendes til beredskabsområde og uddannelse i skovkamp samtidig med at den kunne give dække for udgangsområde. Som beredskabsområde ses det som et supplement til den eksisterende skov *Frimærkeskoven*.

Under etablering vil der ikke være behov for veje gennem området. Efter etablering vil der være behov for to til tre gennemgående spor gennem skoven.

Skov nummer 4, vestlig del Sjælsmark

I den vestlige del Sjælsmark øvelsesområde ønskes etableret ny skov umiddelbart op ad Tokkekøb Hegn. En ny skov ønskes anlagt som et skovbryn op mod den eksisterende, der fremstår som højskov bestående overvejende af bøgetræer.

For at give dække for udgangsområde eller beredskabsområde ville etablering af et nyt skovområde her give den fornødne camouflerende effekt og kunne derved danne udgangsområde i en påtænkt handlebane for IKK (InfanteriKampKøretøj).

Under etablering vil der ikke være behov for veje gennem området.

Område nummer 5, vest for Høvelte Kaserne

Området er groet til i tjørn og har derfor en begrænset uddannelsesmæssig anvendelse da det er uigennemtrængeligt for personel og køretøjer. I området er der nogle gode områder til etablering af handlebane og det er Livgardens ønske at der i områdets midterakse ryddes for krat for derved at give luft til en bredere anvendelse af arealet. Det område der for nuværende er udpeget til BSO, såvel som det skovstykke, der går parallelt med hegnet til Høvelte Kaserne ønskes bevaret.

Generelt

Med ovennævnte forslag til forbedringer og ændringer til øvelsespladsen er det Livgardens ønske at opnå en bredere – og dermed også bedre – udnyttelse af terrænet til den uddannelse man i dag er pålagt at gennemføre.

Som terrænet er i dag er det store dele af året ufremkommeligt for andre køretøjer end bæltekøretøjer ligesom færdsel for personel til fods er vanskelig. Af de fremsatte ønskede forbedringer og ændringer, er det således en fast banet ringvej, der prioriteres forud for etablering af skovrejsning, der ligeledes er i prioriteret rækkefølge.

Etablering af nye øvelsesfaciliteter

I medfør af det nuværende forsvarsforlig, er forsvaret pålagt at uddanne værnepligtige til totalforsvaret med fokus på brand-, redning- og miljø, bevogtning og internationale operationer. I forbindelse med gennemførelse af Hærens Basis Uddannelse (HBU) og Hærens Reaktions-Uddannelse (HRU) og til brug for uddannelse af Stående Reaktionsstyrke (SRS) samt internationale operationer (INTOPS), har Den Kongelige Livgarde behov for at der etableres en række nye uddannelsesfaciliteter bestående af nærkampfaciliteter, brand-, rednings- og miljøfaciliteter samt to observationspost/checkpoint (OP/CP) med delingslejr.

- *Faciliteter til bykamp.* Nærkampfaciliteten skal give soldaten mulighed for at øve indtrængen i hus, rydning af hus herunder mulighed for at bevæge sig mellem flere etager. Soldaten skal tillige kunne indrette kampstilling i bebyggelse ligesom han skal kunne ransage bygning i forbindelse med INTOPS.
- *Brand-, rednings- og miljøfaciliteter.* Faciliteten skal give soldaten fysiske rammer for uddannelse i hjælp til samfundet. Soldaten skal på pladsen deltage i branduddannelse og i redningsuddannelsen, hvorfor pladsen skal have et område, hvor slukningsarbejde foregår, et område til murgennembrydning, et område hvorfra sårede personer kan evakueres ved nedfiring, et område hvor stormskader kan repareres og slutteligt et område, hvor der arbejdes med opbygning af dæmninger i sandsække. Faciliteten skal omfatte et bylignende miljø, hvor soldaten kan øve de forskellige ting.
- *OP/CP med delingslejr.* OP/CP skal give soldaten mulighed for at øve opgaver til INTOPS samt i bevogtning af lejr, indgå i nærforsvar samt at kunne undersøge køretøjer og gennemføre observationstjeneste. Delingslejren skal have kapacitet til at underbringe op til 30 soldater.
- *Lette haller til gennemførelse af enhedsuddannelse.* I tilknytning til nærkampfaciliteter og i brand-, miljø-, og redningsfaciliteten ønskes opført lette, lukkede standardhaller på ca. 400 m² til instruktion af soldater, beredskabsområde, faglig installation, kommandostation og afsøgning af installationer.

Alle nyuddannede kørere i forsvaret skal efter erhvervelse/udvidelse af kørekort, gennemgå en supplerende uddannelse benævnt "uddannelse i føring m.v. af køretøjet" (omskoling). I forbindelse med lukning af Sjælsmark Kaserne er det nødvendigt at etablere en styre- og bremseøvelsesbane ved Høvelte Kaserne til brug for bl.a. den nyoprettede Panserinfanteribataljon (PNINFBTN) og Uddannelsesbataljonen (UDDBTN).

Omskoling til brugskøretøjet har til formål at bibringe eleven de fornødne færdigheder i – under almindelige kørselsbetingelser – at fremføre og betjene det køretøj den pågældende skal føre under sin videre tjeneste, samt at foretage de eftersyn og den vedligeholdelse af køretøjer, der skal udføres ved brugerens foranstaltning.

Under uddannelsen i føring m.v. af brugskøretøjet skal køreren bl.a. gennemføre styre- og bremseøvelser.

Der er ikke på eller i nærheden af de Nordsjællandske garnisoner egnede områder til at gennemføre disse øvelser.

○ **Drift og pleje af skovområderne**

Som beskrevet under pkt. 8.2 "Skovdrift" er det Forsvarets Byggnis- og Etablissementstjeneste, der er ansvarlig for den overordnede drift og pleje af de fredskovspligtige skovarealer på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads. FBE har fremsendt nedenstående ønsker og forslag til den fremtidige drift og pleje af skovområderne.

Afdeling	Aktivitet	År for udførelse
102g øst	Etablering af nyt BSO-område	?
102g	Bevoksningen tyndes	2009, 2014, 2020
102j	Bevoksningen tyndes mhb. fremtidig konvertering til løvtræ	2009, 2017
102j	Rødgranen underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes	2009
103a vest	Etablering af nyt BSO-område	?
104a	Bevoksningen tyndes	2009, 2014, 2020
105e	Bevoksningen tyndes	2009, 2014, 2020
105h	Fjerne popler. Gentilplantning med eg. Arealet hegnes	2008
105m	Opsætning af musvågepinde. Indplantning af lærk som ammetræ og efterbedring med bøg. 50% efterbedring	2007
106e vest	Pil knuses og der plantes birk, eg, skovfyr til fremtidige BSO-område. Arealet hegnes.	2007
107m	Fjerne popler. Gentilplantning med eg og lind. Arealet hegnes	2008
107h	Bevoksningen tyndes mhb. fremtidig konvertering til løvtræ	2009, 2014
107l	Bevoksningen tyndes mhb. fremtidig konvertering til løvtræ	2009, 2014
107h	Rødgranen underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes.	2009
107l	Lærken underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes.	2009
108d	Bevoksningen tyndes	2007, 2014, 2020
110c	Fjerne popler. Poperne fjernes til fordel for de blivende træer som eg, kirsebær og skovfyr.	2008
111e	Bevoksningen tyndes	2007, 2014
112a sydvest	Etablering af nyt BSO-område	?
113e	Bevoksningen tyndes	2007, 2014, 2020

Skovudviklingstyper for skovene på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Sammenholder med skovens nuværende artssammensætning med lokaliteten finder man umiddelbart frem til tre skovudviklingstyper på øvelsespladsen.

På de lavest liggende lokaliteter og i de gamle tørvemoser er skovene domineret af birk. Eksempler er afdeling 106c, 106d, 107f, 107g, 108d, 108f og 113e. Skovene minder meget om skovudviklingstype 41 – birk med skovfyr og gran – hvor birken er dominerende og der er enkelte grupper af især gran.

Terrænets tre skove – Høvelte Fredskov, Ellebæklund og Frimærkeskoven er domineret af bøg, ask og ær. Bøgen i Høvelte Fredskov er fra 1861 og er i vital og i god vækst. Granskovene ønskes på sigt konverteret til en bøgedomineret løvskov og derfor vil skovene plejes i retning af skovudviklingstype 12, der er bøg med ask og ær.

Endelig findes der en egedomineret skov i den sydlige del af terrænet omkring PMW-søen. Skoven minder om skovudviklingstype 22 – eg med lind og bøg – hvor der er et stort islæt af tjørn i kanterne af skoven.

Pleje af åbne græsarealer

Et væsentligt element i al uddannelse af soldater er den enkeltes uddannelse som enkeltkæmper og i grupper, hvor afgivelse af sigtet ild med håndvåben, bevægelse i terrænet, alene og i grupper er helt nødvendige for at få soldaten til at forstå sin egen rolle i enheden i kamp. Blandt andet skal soldaten under beskydning falde ned og umiddelbart kunne optage ildkampen. Det kan kun ske hvis vegetationen er meget lav.

Af hensyn til den militære uddannelse er det derfor nødvendigt, at der forekommer egnede øvelsesområder på terrænet der slås så hyppigt, at græsvegetationen aldrig bliver over 30-40 cm høj.

Områder, der af denne grund udsættes for hyppigere slåning kan variere fra år til år og må fastlægges i et samarbejde med LSE Høvelte og den allerede nedsatte brugergruppe med repræsentanter fra de uddannende enheder. Denne langt hyppigere slåning på udvalgte partier vil i øvrigt modvirke dannelsen af højstaudearealer, som på sigt er skadelige for overdrevsfloraen. Ved at slå langt hyppigere som her påpeget, undgår man tillige i vid udstrækning, at yngel ødelægges.

Slåningen kan tilrettelægges som en mosaikslåning, så der efterlades partier med urørt vegetation indtil det følgende forår, til gavn for insekter, frøsætning af planter, dækning for dyrene m.v.

Tilsvarende betragtninger gør sig gældende under uddannelsen i patruljetjeneste. Også her er det nødvendigt med et antal "patruljestier", så denne vigtige disciplin kan indøves under lettere forhold end ved at udføre patruljetjeneste i høj vegetation. Et antal stier/spor må derfor holdes kortklippede sommeren igennem.

12 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier og offentlighedens adgang

Skov- og Naturstyrelsen har i forbindelse med nærværende revision udarbejdet nedenstående forslag til beskyttelse og forbedring af terrænets naturværdier. Forslagene tager udgangspunkt i den gamle drifts- og plejeplan, men er justeret så der tages højde for de tiltag, der allerede er udført.

12.1 Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at bevare Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads som et værdifuldt landskab, hvor balancen imellem naturtyperne sikrer bedst mulige forhold for at varieret dyre- og planteliv. Hensynet til naturværdierne skal ske med respekt for forsvars anvendelse af området som militær øvelsesplads. Af såvel naturmæssige- som øvelsesmæssig hensyn bør det sikres, at der ikke sker yderligere tilgroning af området, idet også den militære brugsværdi er stærkt afhængig af områdets naturmæssige karakter.

Øvelsespladsen bør fastholdes som et overvejende åbent, afvekslende overdrevslandskab med spredte skovbevoksninger, krat og vådområder. Det afvekslende terræn sikrer optimale øvelsesmuligheder og en stor biologisk mangfoldighed. Kulturværdier i form af jord- og stendiger, hulveje og tørvegrave skal bevares.

Plejetiltag skal udføres uden brug af gødning og de lovgivningsmæssige forpligtigelser, som beskrevet i kapitel 10, efterleves. Sprøjtemidler anvendes udelukkende i forbindelse med bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo.

Skov- og Naturstyrelsen skal foreslå følgende konkrete tiltag:

12.2 Forbedringer i plejen af græsarealer

Overdrevs- og slettearealer

Overdrevs- og slettearealerne på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er – med få undtagelser - karakteriseret af en græs-urtevegetation, der langsomt er ved at udvikle sig til en mere artsfattig højstaudevegetation. Dette skyldes, at store dele af arealerne fortsat er under hastig tilgroning fordi de ikke er blevet plejet gennem slåning som anvist i den gamle drifts- og plejeplan, og kun de overdrevsarealer, der har været plejet mest intensivt i perioden har fortsat en udpræget overdrevsvegetation.

For at bibeholde og styrke områdernes karakter som åbne, beskyttede overdrevsarealer foreslår Skov- og Naturstyrelsen at der iværksættes en omfattende plejeindsats i den fremtidige planperiode. Foruden at tilgodese en mere artsrig plantesammensætning vil en målrettet pleje forbedre vilkårene for en række sjældne insekter, der er afhængige af den karakteristiske overdrevsflora, ligesom arealernes værdi som øvelsesområde vil forbedres og sikres. Samtidig vil Staten hermed opfylde sin forpligtelse til at vedligeholde naturarealer i en god plejetilstand.

Såvel slette- som overdrevsarealerne bør plejes ved slåning. Slåningen bør ikke foretages før den 15. juli for at sikre, at blomsterfrøene er smidt på arealerne og at sommerfuglelarver og insektpopper er fuldt udviklede. Klippehøjden bør være så lav som muligt. Arealerne slås optimalt hvert år, men som minimum hvert 3. år.

Særligt de tidligere landbrugsarealer er domineret af kulturgræsser, der vidner om at jorden her stadig er påvirket af næringsstofophobning på grund af den årelange gødskning. Overgangen til en mere artsrig plantesammensætning vil derfor først ske over en årrække i takt med at jorden udpines, og de mere næringskrævende kulturgræsser efterhånden må vige pladsen for de mindre næringskrævende arter. Denne udvikling forudsætter dog, at det afslåede materiale fjernes fra arealet for at undgå at de næringsstoffer, der findes i materialet frigives tilbage til arealet. Slåning af de tidligere landbrugsarealer er til gengæld lettere end de fleste øvrige åbne arealer, da den mangeårige landbrugsmæssige drift med hyppige omlægninger har betydet at arealerne er plane, uden store udfordringer for slåningsmaskinellet.

Dele af overdrevsarealerne kan med fordel slås i mosaikker, der efterlader vegetationen i flere højder – gerne med områder, der kun slås hver anden gang. På den måde opstår der forskellige udviklingsstadier af græsser og urter til gavn for en større biologisk mangfoldighed. Overgangen mellem høj og lav vegetation giver desuden krybdyr, som firben og snog gode muligheder for at kunne sole sig i den lave vegetation og hurtigt søge i dækning i den højere vegetation.

Hvor vegetationen bliver længere imellem hver slåning, bør man være særlig opmærksom på at større fugle og pattedyr vil trykke sig til jorden under slåningen. For at undgå overkørsler, anbefales det at påmontere traktoren en vildtalarm, der kan advare føreren, ligesom der bør slås fra arealets centrum mod kanten, så vildtet ikke fanges på midten. Arealet kan alternativt drives igennem af uddannede hunde- og hundeførere, der kan rekvireres igennem et landsdækkende vildtredderkorps.

En række arealer er stadig præget af tilgroning, og slåning bør her kombineres med nedskæring af busk- og træopvækst som førstegangsindgreb. Særligt området nord for Sjælsmarkvej og vest for Høvelte Kaserne er under hastig tilgroning, og nedskæring forud for slåning vil her kræve en særlig indsats. Til gengæld vil nedskæring og efterfølgende slåning øge den øvelsesmæssige anvendelsesmulighed af områderne betragteligt.

Grenaffaldet kan med fordel samles i bunker og udlægges som små kompostdynger i skovkanter og i nærheden af vandhuller. Sådanne dynger er yndede ynglepladser for blandt andet *sno-ge* og *firben*.

Flere steder i terrænet er der på overdrevsarealerne efterladt store bunker med hugstmateriale, der stammer fra skovningerne foråret 2006. Disse bunker bør fjernes snarest muligt, da de er placeret på eksisterende overdrev.

Eksempler på hugstmateriale, der er placeret på overdrevsarealer flere steder i terrænet.

12.3 Forslag til pleje og genopretning af vådområder

Øvelsespladsen indeholder en mosaik af forskellige vådområder, og har derfor store potentialer for at tilgodese en række specielle dyre- og plantearters særlige krav til yngle- og levested. På trods af den hidtidige planperiodes pleje og genopretningsforsøg, er vådområderne dog stadig generelt i dårlig plejetilstand. Moseområderne er fortsat truet af tilgroning, og hvor pilen i planperioden er forsøgt trukket op/skåret ned, skyder den aggressivt igen. Engarealerne er blevet slået, men er fortsat domineret af en ensartet, artsfattig højstaudevegetation.

Med undtagelse af de to projekter, der blev opgivet på grund af utilsigtet oversvømmelse af naboarealerne, foreslår Skov- og Naturstyrelsen, at de påbegyndte genopretningsprojekter følges op i den kommende planperiode dog således at plejeindsatsen justeres og tilpasses områdernes nuværende status.

Engarealer

Engarealerne i Engene, Sletterne og Drabæk Mose er alle blevet slået de sidste par år, men er fortsat domineret af en ensartet højstaudevegetation, der vidner om at plejeintensiteten ikke har været tilstrækkelig. Fortsat slåning med efterfølgende opsamling af det afklippede materiale vil langsomt forbedre engenes biologiske kvalitet.

Områderne har imidlertid på grund af dårlig tilgængelighed og høj fugtighedsgrad kun ringe øvelsesmæssig værdi, og som alternativ til den relativt omkostningskrævende plejemetode med høslet, foreslår Skov- og Naturstyrelsen derfor at engarealerne helt eller delvist i stedet afgræsses af kreaturer eller får.

Græsning er ud fra såvel økologiske som kulturhistoriske betragtninger den mest optimale pleje for engarealer og man får desuden en mere jævn og – med rette græsningstryk – mere skånsom pleje, idet der ikke sker pludselige store indgreb, hvor al vegetationen fjernes på én gang. Foruden *Sletterne* og dele af *Engene* kunne man forestille sig at engarealet i den vestlige del af *Drabæk Mose* udvides til at omfatte det store centrale moseareal og det tilstødende kratareal efter en eventuel nedskæring. Kreatureres adgang til vandhullets bredder vil effektivt forhindre den nedskårne pil i at skyde igen.

Søer og vandhuller

De små vådområder, der findes spredt over terrænet er på trods af den tidligere indsats fortsat under tilgroning af pil. Ud over at bortskygge den naturlige kantvegetationen medvirker kratene til at sænke såvel vandstand som vandtemperatur. Enkelte af vandhullerne har stejle bredder, og er derfor for nuværende ret uegnede som yngledamme for padder og vanddyr, hvis ynglesucces er betingede af en lavvandet, varm bredzone.

Ved at udjævne de stejle bredder og fjerne krattene kan vandtemperaturen hæves og vandhullerne gøres mere egnede som ynglelokaliteter.

Ved nedskæring af pil skal man - som erfaret på øvelsespladsen - være opmærksom på at de skyder temmelig aggressivt, når den beskæres. Et plejeindgreb vil således kræve kontinuerlig nedskæring i den efterfølgende årrække. Ved nedskæring i vækstsæsonen, når bladene er under udvikling, hæmmes genvæksten dog, ligesom høje stødskud erfaringsmæssigt giver lavere stødfrekvens. Alternativt kan det blive nødvendigt at trække pilen op med rod - et indgreb, der dog stadig skal følges op af efterfølgende nedskæring. En del af grenmaterialet kan efterlades i nærheden i bunker - evt. sammen med små stendynger - 5-10 meter fra vandhullet. Sådanne bunker er gode overvintringssteder for blandt andet snoge og firben.

Der må under ingen omstændigheder udsættes fisk, krebs, gæs eller ænder i vandhullerne, ligesom der ikke må fodres i/ved dem, da dette dels er i strid med forsvarets vildtbestemmelser, dels forskyder vandhullets naturlige balance. Endvidere må der jf. Naturbeskyttelsesloven ikke ske ændringer i søer og vandhuller, herunder f.eks. etablering af øer i søerne.

Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at følgende vandhuller fortsat plejes:

Bakkegårdsmosen (afdeling 103): Det oprindelige projekt med at hæve vandstanden i mosen blev gennemført, men i reduceret omfang da der i første omgang kom for meget vand i mosen. Det foreslås dog at stryget justeres en smule, så der kommer mere vand i mosen igen for at opnå den rette fugtighedsgrad af området.

Mose med store popler i den centrale del af afdeling 103: Projektet med at lede bækken ind i mosen igen ad sit gamle løb og dermed sætte mosen under vand, blev gennemført, men pilekrattet blev ikke fjernet i samme omgang. For at sikre et frit vandspejl og forhindre en hastig tilgroning, foreslås det at krattet fjernes.

Vandhul i sydenden af afdeling 107 ud mod Kongevejen: Vandhullet skygges fortsat af pilebuske i sydsiden og da tilgang af sollys, især fra sydsiden, er afgørende for blandt andet padders ynglesucces, foreslås pilekrattet fjernet. Vandhullet har stejle kanter, og det foreslås at der etableres svagt skrånende bredder for at skabe en lavvandet varm bredzone.

De efterladte kvasdynger på østsiden bør fjernes.

Mose ud mod Kongevejen i nordlige del af afdeling 112: Den nygravede sø kan ikke holde vand og tørrer ud om sommeren. Det foreslås derfor at drænrøret nordøst for mosen flyttes så der ledes vand ind i den nygravede sø. De kvasbunker, der er efterladt i forbindelse med projektet bør fjernes for at forhindre tilførsel af næringsstoffer når materialet nedbrydes.

Carinasøen (afd. 113): Størstedelen af det massive krat langs søens vestlige side blev fjernet med undtagelse af en tynd bræmme, der blev efterladt af hensyn til afskærmning af naboarea-

ler. Skov- og Naturstyrelsen foreslår dog at den sidste række pil ud mod vandet fjernes, for at sikre, at bl.a. gæs får mulighed for at gå på land.

Søen vest for rensningsanlægget afdeling 102: De døde elmetræer blev fjernet sammen med ca. en fjerdedel af pilekrattet. Pilen skyder aggressivt igen og Skov- og Naturstyrelsen foreslår at al pilekrat rykkes op med rod. Lokaliteten rummer såvel ynglende *hvinand* som *grøn frø* og det er derfor vigtigt at sikre en åben vandflade i fremtiden.

Sø i nordkanten af afdeling 103: Krattet blev trukket op, men skyder igen og Skov- og Naturstyrelsen foreslår derfor at der sættes ind med en opfølgende årlig plejeindsats for at undgå tilgroning.

Sandholmsøerne afdeling 104: Buskene langs sydsiden har været skåret ned, men skyder igen. Det foreslås at indgrebet følges op af gentagne nedskæringer – evt. at buskene rykkes op og fjernes helt.

Søen vest for Høvelte Kaserne: Der er ikke foretaget pleje af vandhullet i perioden. Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at pilekrattet, der hænger ud over søkanten, fjernes så vandhullet frilægges. Elletræerne i det sydøstlige hjørne bevares.

Moseområder i den centrale del af afdeling 102: Centralt i afdeling 102 ligger to moseområder, der forbindes af en grøft. Skov- og Naturstyrelsen foreslår at grøften stemmes op således at moseområderne oversvømmes og der dannes en lavvandet sø med åben vandflade. Forud for opstemning fjernes krattet.

12.4 Forslag til forbedringer af skovdriften

Den centrale målsætning med skovarealerne på øvelsespladsen er at sikre en række arealer, der kan opfylde behovene for varierende uddannelsesaktiviteter – herunder mulighed for sløring af køretøjer og installationer samt bivuakering. Træproduktion bør således efter Skov- og naturstyrelsens opfattelse ikke indgå som en del af formålet med skovbevoksningerne på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads.

De skovbevoksede arealer udgør i alt 67,9 ha af øvelsespladsen. En række af skovarealerne ligger imidlertid på meget fugtige/vandberigede lokaliteter og har kun ringe øvelsesmæssig værdi – og da kun for øvelser til fods. Øvelsespresset er derfor, ikke overraskende, ret stort på de øvrige skovarealer, der i høj grad bærer præg af den meget intensive anvendelse. Bevoksningerne fremstår åbne uden bundvegetation, forblæste og yder efterhånden kun dårlige sløringmuligheder. Foruden at *fremtidssikre* uddannelsesmulighederne, er der derfor også et *akut* behov for at skabe ordentlige skovbevoksede øvelsesfaciliteter på øvelsespladsen.

For at sikre de *fremtidige* uddannelsesmuligheder bør de eksisterende skovarealer forynges i den kommende planperiode. Da dette samtidig er ensbetydende med at arealerne vil være uegnede til øvelsesbrug i 10-20 år, foreslår Skov- og Naturstyrelsen, at det *akutte* behov for arealer til sløring og bivuakering opfyldes ved at tynde og sanere en række af de arealer, der i dag fremstår som krat og kratlignende skov – særligt i Ulerne og i området vest for Høvelte Kaserne.

Området i Ulerne består af lavkronede egetræer med en helt eller delvist uigennemtrængelige underbeplantning af tjørne buske. Ved at tynde mere eller mindre kraftigt i buskene og opridse egne, kan man skabe gode varierede øvelsesmuligheder. Områder med tæt underskov kan således efterlades til brug for f.eks. øvelser i "kamp i lukkede terræner", mens større lysninger kan bruges som faste bivuakeringsområder i en periode.

Området vest for Høvelte Kaserne rummer større områder der er helt eller delvist tilgroet i krat. Som i Ulerne vil en mere eller mindre kraftig tynding af buskene kunne skabe nye varierende øvelsesområder. I den nordlige del bør der ryddes en akse så området kan bruges til fremrykningsøvelser. I den sydlige del vil de to birkebevoksninger (afd. 110 f) med let tynding give mulighed for mindre sløringsøvelser.

Kajerød Birkene

Området er fugtigt og ikke egnet til store øvelser med køretøjer. Til gengæld vil området kunne egne sig fint til opstilling af bl.a. handlebane.

Gamle Skydebaner

Området imellem voldende på den gamle skydebane er overvejende bestående af uigennemtrængelig opvækst. En målrettet sanering af området vil øge de øvelsesmæssige anvendelsesmuligheder – også i en periode hvor de tidligere decidede bevoksninger hegnes og forynges.

Da egnede skovbevoksede øvelsesfaciliteter er en stor mangelvare på øvelsespladsen, foreslår Skov- og Naturstyrelsen at *alle* hugstindgreb koordineres i tæt samarbejde med den uddannelsesansvarlige, for at sikre, at entreprenøren tager de rette øvelsesmæssige hensyn.

For at skåne den sårbare bund bør al skovning og udkørsel på særligt de fugtige lokaliteter ske uden brug af tunge entreprenørmaskiner som f.eks. skovningsmaskine.

Urørt skov

En række af de skovbevoksede arealer er beliggende i meget fugtige områder og anvendes kun i ringe udstrækning til øvelse. Da skovene samtidig ud fra en biologisk betragtning er meget bevaringsværdige, foreslår Skov- og Naturstyrelsen, at arealerne fremover udtages af den forstlige drift. Konkret drejer det sig om følgende arealer:

- Birkearealer nord og vest for Sandholmsøerne, afd. 104 a
- Birkearealet i Drabæk mose, afd. 107 f
- Birkemose, afd. 106 d
- Birke-/løvsskovsbevoksning, afd. 102 n

Alle døde og døende træer (i varierende dimension) efterlades til naturligt forfald af hensyn til en lang række hulerter, flagermus, insekter og svampe, der er tilknyttede sådanne svækkede og døde træer. Eventuelle væltede træer og nedfaldne, store grene kan naturligvis flyttes hvis de udgør en sikkerhedsmæssig fare, men materialet bør efterlades på arealet.

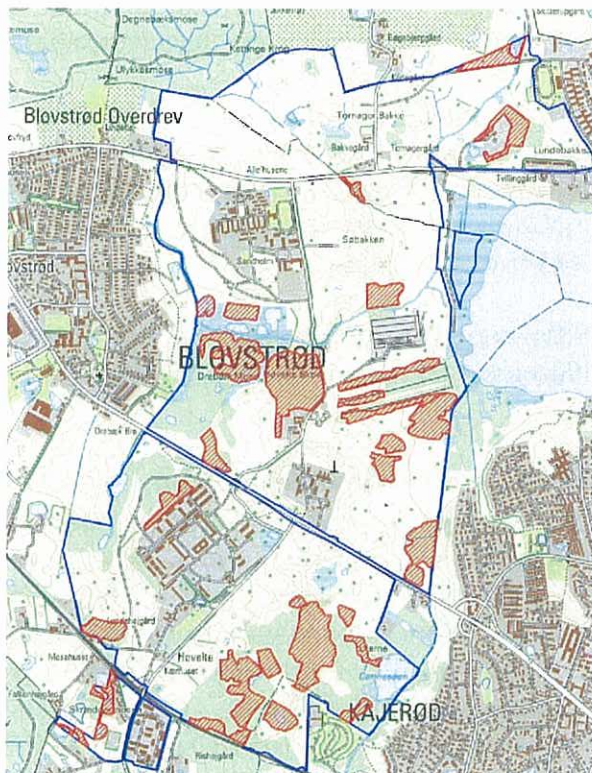
Fredskovspligtige arealer

Af Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads 67,9 ha skov er følgende 21,6 ha tinglyst fredskovspligt på plantidspunktet:

- Ellebæklund (afd. 105 e)
- Nordlig parcel langs volden ved de gamle skydebaner (del af afd. 106 c)
- Birkeskoven (afd. 106 d)
- Ellebevoksningen sydvest for Birkeskoven (afd. 108 f og del af 106 c)
- Høvelte Fredskov (107 a og n)
- Birkebevoksningen nord for Sandholmsøerne (del af afd. 104 a)

Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at de fredskovspligtige arealer opdateres i forbindelse med drifts- og plejeplanen. Konkret bør følgende arealer tinglyses fredskovspligtige:

- Frimærkeskoven (afd. 102 h, k, j og g)
- Areal langs nordlige skel (afd. 102 n)
- Skovbevoksede arealer i Drabæk Mose (afd. 107 f, h, l og m)
- Vestlige dellitra ved Sandholmsøerne (afd. 104 a)
- Øvrige skovbevoksede arealer ved Gl. Skydebaner (afd. 106 c)
- Skovarealer vest for Birkerød Salonskydebane (afd. 113 g, d, k og sydlige lod af f)
- Skovarealer vest for Ny Motorgård (afd. 114 c og dellitra f)

12.5 Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo

Kæmpe-Bjørneklo (*Heracleum mantegazzianum*) stammer oprindeligt fra Kaukasus og kom til Danmark omkring 1870. Planten er som regel to-årig og bliver allerede det andet år 2-4 meter høj, nogle gange højere.

Planten er yderst aggressiv og så konkurrencedygtig, at den kan fortrænge den naturlige danske vegetation. Frøene fra Kæmpe-Bjørneklo er flade, lette og kan blæse langt væk, ligesom de flyder fint i vand. Når dertil kommer, at en enkelt plante kan sætte ca. 50.000 frø, kan blot en lille bestand af planten hurtigt sprede sig til endog store arealer. Frøen kan bevare spireevnen i jorden i mindst 7-8 år. Planten visner helt ned om vinteren og efterlader jorden bar, hvorved der særligt langs vandløb kan ske en udvaskning af jorden samt en ødelæggelse af bredderne.

Skov- og Naturstyrelsen finder det væsentligt, at forsvaret fortsætter sin ihærdige indsats i bekæmpelsen af Kæmpe-Bjørneklo på øvelsespladsen i den kommende 15-årige periode. Om end den iværksatte bekæmpelse har vist sig effektiv, trives planten dog stadig enkelte steder.

Som beskrevet i kap. 8.1 og 9.2 har forsvaret via en civil entreprenør hidtil bekæmpet planten ved hjælp af sprøjtning med Round-Up. Skov- og Naturstyrelsen finder det væsentligt at fast-

holde den oprindelige plan om med tiden at bekæmpe planten uden brug af sprøjtemidler. I og ved vådområder foreslår Skov- og Naturstyrelsen dog at planten *altid* bekæmpes ved slåning, rodstikning eller græsning, da Round-Up er yderst ukontrollabelt i vandmiljøet.

Det er meget vigtigt, at planterne slås første gang om foråret, *inden* der udvikles blomsterskærme (uudviklede blomsterskærme kan i nogle tilfælde færdigudvikles og afmodne selv *efter* slåning). Ved senere behandling fjernes blomsterskærmen fra arealet og destrueres (brændes). På nogle arealer vil gentagen behandling i løbet af vækstsæsonen være nødvendig.

Mindre, nyspirede planter kan med fordel *rodstikkes* i 5-10 cm dybde. Rodstikning er den mest sikre sprøjtefrie metode, og om end det umiddelbart virker tidskrævende, skal man, i modsætning til slåning, ikke gentage behandlingen af den enkelte plante. Rodstikning er kun mulig ved nyetablerede planter – og også her er det meget vigtigt, at det sker, inden der udvikles blomsterskærme.

Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at der indgås et samarbejde med de relevante nabo-lodsejere, så bekæmpelsen koordineres.

12.6 Offentlighedens adgang

På plantidspunktet i 2007 har lokale borgere, foreninger mv. mulighed for at få et adgangskort til terrænet, ligesom der er mulighed for at få en rundvisning i området. Skov- og Naturstyrelsen mener, at mulighederne for offentlighedens adgang skal ændres, og at offentligheden derfor - i tråd med Forsvarsministeriets bekendtgørelse vedrørende færdsel på militære områder - gives fri adgang til øvelsespladsen (inkl. områder, der i perioder er lukket for øvelser), når der ikke foregår øvelsesaktivitet. Ved naturlige indfaldsveje opstilles skiltestandere, der via et *ordensreglement* og en *aktivitetsoversigt* orienterer om retningslinjerne for offentlighedens adgang og om hvornår terrænet er åbent. Der kunne med fordel udarbejdes en vandretursfolder, der udover ordensreglementet indeholder interessante oplysninger om terrænet.

Oplysninger om offentlighedens adgang såvel som drifts- og plejeplanen bør være tilgængelig på den allerede etablerede hjemmeside på Internettet.

Skov- og Naturstyrelsen foreslår følgende udkast til ordensreglement:

**Ordensreglement for offentlighedens adgang til
Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads****Det Lokale Støtte Element, Høvelte Kaserne byder velkommen til Høvelte Øvelsesplads**

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark øvelsesplads er et militært område, der primært anvendes til uddannelse af soldater fra Den Kongelige Livgarde. Øvelsespladsen anvendes til uddannelse og øvelse for både bælte- og hjulkøretøjer samt enheder til fods. Det samlede areal udgør 565 ha

Terrænet er åbent for publikum når der *ikke* foregår øvelsesaktivitet på øvelsespladsen. Oplysninger om hvornår og hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet vil fremgå af informationsposterne, der er placeret ved xx indgange samt på Internettet på www.xx.dk. Når terrænet er lukket på grund af militær aktivitet, vil der være ophængt skilte ved indgangene med teksten: "Militært område – Al uvedkommende adgang forbudt".

Ved offentlig færdsel gælder generelt:

- *Færdsel må foregå til fod over hele terrænet.*
- *Ryttere og cyklister er velkomne til at benytte særlige stier, der er markeret på kortet.*
- *Hunde må gerne medtages, men skal holdes i snor. Deres efterladenskaber skal fjernes af hensyn til de soldater, der skal kravle i terrænet. Overtrædelse medfører bortvisning fra området.*
- *Berøring af ammunition eller ammunitionsdele er farligt og forbudt*
- *Brug af åben ild er ikke tilladt og tobaksrygning skal ske med omtanke.*
- *Camping og overnatning i terræn er ikke tilladt.*
- *Henkastning af affald er forbudt.*
- *Skiltning skal respekteres og anvisninger fra militært personel skal efterkommes.*
- *Vis hensyn til områdets dyre- og fugleliv*

I samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen har Forsvaret udarbejdet en drifts- og plejeplan, der skal søge at varetage hensynet til områdets natur. Planen indebærer at Forsvaret ved en aktiv indsats vil søge at fastholde og forbedre forholdene for områdets flora og fauna samt rekreative og kulturhistoriske værdier.

Yderligere information samt tilladelser til særlige arrangementer rettes til:

Forsvarets Bygnings- og Etablissemeststjeneste, Lokale Støtte Center, Høvelte
Høvelte Kaserne
Høveltevej 117
3460 Birkerød
Tlf.: 45 99 40 33

Med venlig hilsen
Chefen for Lokalstøtte Center Nordsjælland

Størstedelen af skiltningen langs øvelsespladsens ydergrænser er opdateret efter forsvarrets gældende skilteprogram (Tillæg til FKOBST 610-4, "Afmærkning på forsvarrets arealer og etablissementer"). Hist og her findes dog stadig gamle skilte og disse bør udskiftes til gældende tavler med undertavler.

12.7 Kørsel med bæltekøretøjer

Øvelseskørsel med bæltekøretøjer har sat sine spor over store dele af terrænet. Når sporene – særligt i vinterhalvåret – er blevet så opkørte og dybe, at passage er umulig pga. vand og mudder, finder bæltekøretøjsføreren alternative ruter, hvorved der skabes flere spor i terrænet. Foruden at umuliggøre almindelig kørsel i terrænet, betyder de dybe spor at slåning i visse områder er meget vanskelig. Skov- og Naturstyrelsen foreslår derfor, at der *jævnligt* gøres en indsats for at udjævne kanterne og fylde hullerne op så det bliver muligt at bruge sporene til almindelig transport.

Skov- og Naturstyrelsen foreslår at der fortsat er kørselsforbud i sårbare områder (i og ved vådområder) og at dette markeres på terrænkortet (bilag 2).

12.8 Vildtpleje

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads ligger i en landsdel med en naturlig høj vildtbestand. Øvelsespladsens tilbud af småbiotoper, græsarealer og tilgængeligt ferskvand tilvejebringer derudover et godt, naturligt fødegrundlag for de jagtbare arter, og da fødegrundlaget samtidig vurderes at stige yderligere i takt med en mere intensiv pleje af de åbne græsarealer, foreslår Skov- og Naturstyrelsen at de eksisterende, vildtagre nedlægges med tiden.

AFVEJNING

13 Afvejning af benyttelse og beskyttelse

Som sidste led i planprocessen har forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab drøftet og foretaget en afvejning af de forskellige ønsker og forslag til den fremtidige benyttelse og beskyttelse, som er beskrevet i de to foregående kapitler.

Afvejningen blev foretaget på et afvejningsmøde på Høvelte Kaserne den 20. februar 2007 med deltagelse af Forsvarets Bygnings og Etablisementstjeneste, Det Lokale Støtte Center (LSC), Det Lokale Støtte Element (LSE), Den Kongelige Livgarde og Skov- og Naturstyrelsen.

13.1 Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret

Ringvej

Forsvaret præsenterede ønsket om at etablere en ny ringvej i terrænet, der dels skal øge de øvelsesmæssige anvendelsesmuligheder af terrænet, dels skal fordele sliddet på terrænet. Øvelsespladsen er i dag ikke fremkommelig for hjulkøretøjer og selv bælte køretøjer har vanskeligt ved at komme rundt. Veje og spor er voldsomt opkørte, og visse steder har kørslen forårsaget dybe huller der fyldes med vand og gør passage umuligt. Forholdene betyder, at øvelsespladsen ikke udnyttes optimalt, da det simpelthen ikke er muligt at transportere soldaterne ud i visse dele af terrænet. Ringvejen skal bestå af en kombination af en hjulvej og et parallelt transportspor for bælte køretøjer. Den vil betyde at terrænet generelt set skånes idet der vil forekomme meget mindre spredt kørsel med bælte køretøjer i terrænet. Således vil almindelig transport imellem to punkter vil foregå via vejen. At der samtidig kan komme hjulkøretøjer rundt sammen med bælte køretøjerne betyder, at terrænet bliver bedre væsentligt bedre som øvelsesterræn.

Linjeføringen blev drøftet i relation til beskyttede naturtyper, men da forløbet næsten alle steder udnytter allerede eksisterende bælte spor og veje, kunne Skov- og Naturstyrelsen imødekomme ønsket.

Der var enighed om at det i nogle områder bliver nødvendigt at anlægge afvandingsgrøfter og rør-underføringer langs det nye spor for at undgå oversvømmelse af vejen. For at slippe for problemer med knuste og defekte rør frilægges dræn (også eksisterende) som åbne grøfter hvor det er muligt i forhold til uddannelsen i området.

Forbedring af øvelsesmuligheder i skov

Den Kongelige Livgarde havde i forbindelse med ønsket om at forbedre øvelsesmulighederne i skov, nogle konkrete ønsker om tilplantning. Skov- og Naturstyrelsen gjorde opmærksom på at etablering af skovområder på øvelsespladsen er problematisk, da en betydelig del af arealet er udpegede som beskyttede naturtyper i henhold til Naturbeskyttelsesloven, ligesom øvelsespladsen er beliggende i et område, hvor skovrejsning i medfør af Regionplan 2005 ikke er tilladt. I lyset af dette, og den rammefredning, der er lagt på arealet, vil forsvarets ønske blive vanskelige at opnå myndighedstilladelse til. Samtidig løser nyt tilplantning ikke forsvarets behov for skovdækkede øvelsesområder før om tidligst 10-15 år.

På baggrund af dette blev Skov- og Naturstyrelsens alternative løsningsforslag drøftet. Forslaget tager udgangspunkt i at udnytte eksisterende krat og bevoksede arealer og respekterer de beskyttede naturtyper og regionplanen. Samtidig søger forslaget at løse såvel de akutte behov og at sikre de fremtidige behov.

Forsvaret kunne imødekomme styrelsens alternative forslag hvad angår øvelsespladsens sydlige del og frafaldt ønsket om at tilplante et areal overfor Høvelte Kaserne (forslag 2, bilag 7). Ønsket om at tilplante området mellem Nærkamphuset og Birke Mose (forslag 1, bilag 7) blev reduceret, således at de to Elle-bevoksninger umiddelbart øst for Nærkamphuset forbindes med Gl. Skydebaner.

I den nordlige del af øvelsespladsen kunne Skov- og Naturstyrelsens alternative forslag imidlertid ikke opfylde forsvaret behov om øvelsesmuligheder i skov. Og netop mangel på skovdække er begrundelse for at området kun anvendes i meget begrænset omfang af forsvaret og området er for nuværende ikke særlig anvendeligt som øvelsesterræn.

Hensigten med drifts- og plejeplanerne er netop at finde løsninger, der er brugbare for forsvaret samtidig med at de tager videst mulige hensyn til naturværdierne. Set i lyset heraf, blev forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab enige om at anbefale en løsning, der indebærer en forbedring af øvelsesmulighederne i form af to mindre skovområder i henholdsvis nordøstlige og nordvestlige hjørne af Sjælsmarkområdet (Forslag 3 og 4) samt en udvidelse af skovarealet ved Gl. Skydebane så skoven bindes sammen med ellebevoksningen øst for Nærkamphuset. Forslagene er ikke i overensstemmelse med Naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper og Regionplan 2005, men Skov- og Naturstyrelsen vælger dog at bakke op om forslaget på baggrund af følgende forhold:

- Forsvarets ønske om mere skov i denne del af øvelsespladsen er meget tungvejende og ville betyde en væsentlig bedre øvelsesmæssig udnyttelse af terrænet og dermed tage en del af presset af de i dag meget intensivt benyttede arealer i den sydlige del.
- Den vestlige del af afdeling 103 er botanisk set temmelig uinteressant, idet det registrerede overdrev i denne del ikke længere indeholder overdrevsarter, men er domineret af trivielle arter som Agertidsel, Draphavre, Alm. Kvik og Vild Kørvel. Der vil således ikke gå botaniske værdier tabt ved en eventuel tilplantning. Samtidig vil skoven her landskabeligt set være en udvidelse (arrondering) af Tokkekøb Hegn, og ikke en "fritstående" skov i området.
- Forsvarets oprindelige projektskitse for ny skov øst for Frimærkeskoven begrænses, således at overdrevsarealerne udgår og der kun etableres skov på slettearealerne i tilknytning til den eksisterende Frimærkeskov. Herved friholdes beskyttede naturtyper.
- Forsvaret vil som compensation for tilplantningen foretage en omfattende pleje, rydning og naturgenopretning af hele Sjælsmarkområdet og dermed – efter Skov- og Naturstyrelsens vurdering – generelt set øge den naturmæssige værdi af området.
- For så vidt angår udvidelse af skoven ved Gl. Skydebaner i sydlig retning er der tale om at sammenbinde to eksisterende skovkomplekser. Arealet er for nuværende under hastig tilgroning og vil i løbet af en årrække af naturlig vej lukke helt til.
- Som vilkår for en eventuel zonetilladelse er forsvaret indforstået med, at der indføres en eventuel betingelse om at den tilplantede skov fjernes igen for forsvarets regning, såfremt forsvaret forlader området.

Skov- og Naturstyrelsen gjorde det klart overfor Forsvaret, at Skov- og Naturstyrelsens alene kan anbefale projekterne, men at det er op til relevante myndigheder at tage stilling til spørgsmålet.

Etablering af nye øvelsesfaciliteter

Forsvaret har til brug for gennemførelse af Hærens Basis Uddannelse, Hærens Reaktionsstyrker og den Stående Reaktionsstyrke formuleret en række ønsker til nye øvelsesfaciliteter.

Den nuværende kulissey ønskes udbygget og skal anvendes til brand og redning. På den anden side af Ellebækvej ønskes der anlagt en række nye faciliteter inden for hegnet omkring Gamle Motorgård: De eksisterende, gamle bygninger rives ned og der etableres et nyt nærkampshus, der også kan anvendes i forbindelse med øvelser fra det omgivende terræn og i tilknytning til den udvidede kulissey.

Flere steder i terrænet ønskes etableret observationspost (OP) og kontrolpost (CP). Dels i forbindelse med de allerede eksisterende anlæg øst for Sandholmsøerne og øst for Høvelte Kaserne (eksisterende UN-post). Dels et nyt anlæg i hjørnet af Høveltegård således at kulisseyen og anlægget ved Gamle Motorgård kan overvåges.

I byggefeltet syd for Høvelte Kaserne ønskes anlagt en delingslejr og en styre- og bremsebane.

I den gamle drifts- og plejeplan var der taget højde for kulisseyen til lejlighedsvis opsætning og placering af OP/CP anlæg, og da de øvrige ønskede faciliteter er i tilknytning til eksisterende, eller indenfor allerede bebyggede områder eller reserverede byggefelter, var der enighed om at de ønskede øvelsesfaciliteter ikke burde give problemer i relation til naturværdier eller landskab.

Rekreativ sti

Hørsholm Kommune har under driftsplanprocessen henvendt sig til Det Lokale Støtte Center (LSC) med ønske om at anlægge en offentlig sti langs nordkanten af terrænet øst for Kettingevej. Projektet blev drøftet på afvejningsmødet, og der var enighed om, at den pågældende mindre sti virker overflødig når der påtænkes anlagt en ca. 18 km. lang ringvej igennem hele øvelsespladsen. En ringvej, der er oplagt for publikum at benytte som rekreativ sti uden for øvelsestid. Der var enighed om at LSC tager kontakt til kommunen med henblik på at gøre dem opmærksom på denne fremtidige mulighed for adgang til terrænet.

Efterfølgende, den 22. februar 2007 fik Hørsholm Kommune tilladelse af FBE til anlæggelse af stien.

Hørsholm Kommune blev dog senere bekendt med ringvejen, og er derfor enig i at det er overflødigt, at der anlægges en offentlig sti langs nordkanten af området.

Pleje af græsarealer

Se nedenstående afsnit.

13.2 Skov- og Naturstyrelsens ønsker til forbedringer af naturområder

Forbedringer i plejen af græsarealer

Der var generelt enighed om at forstærke plejeindsatsen på de åbne overdrevs- og slettearealer væsentligt og at alle overdrevs- og slettearealer fremover plejes ved årlig høslet. Terrænet er meget ujævnt på grund af kørsel med bæltekøretøjer, og alternative plejemetoder – herunder afbrænding - blev drøftet. Skov- og Naturstyrelsen foreslog, at bæltesporene udjævnes uden at vende jorden – eksempelvis med en harve eller lignende. Når sporene således er udjævnede kan man komme til med maskinerne og foretage den nødvendige slåning og grenknusning af arealerne. Når jorden ikke tilføres gødning og kun forstyrres let, var det Skov- og Naturstyrelsens vurdering at det ikke vil skade den eksisterende overdrevsflora og at udjævningen måske endda kan favorisere de mere pioneragtige overdrevsarter. Forsvaret var imødekommende overfor forslaget, og der var enighed om, at alternativet på flere militære overdrevsarealer er, at de slet ikke bliver plejet hvilket måske er endnu mere skadeligt for floraen. Styrelsen anførte dog, at den nævnte plejemetode bør undersøges nøjere, da der ikke er megen erfaring og viden om hvorvidt det er acceptabelt i forhold til Naturbeskyttelseslovens bestemmelser om bevarelse af beskyttede naturtyper. Der var derfor enighed om at invitere en medarbejder fra kommunen på en terrænbesigtigelse for at drøfte plejeproblemerne på øvelsesterrænet og ovennævnte plejemetode.

På et møde den 13. marts 2007 mellem Allerød Kommune, forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen blev ovennævnte problemstilling drøftet. Kommunen var enig i at en udjævning af bæltesporene forud for slåning er nødvendig og at det samtidig er acceptabelt i forhold til Naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper. Samtidig var der drøftelser om, at der bør holdes tæt kontakt med kommunen om den praktiske udmøntning af drifts- og plejeplanens forskrifter. Såfremt der opstår ønsker om at ændre plejemetode/-hyppighed er det dog vigtigt at det sker i dialog (evt. via planændring) med Skov- og Naturstyrelsen henset den eksisterende fredning af området og bestemmelserne om at driften af arealerne reguleres af den til enhver tid gældende drifts- og plejeplan.

Der er også enighed mellem Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen om at imødekomme forsvarets ønsker, således at udvalgte græsarealer på terrænet som benyttes til den grundlæggende militære uddannelse af enkeltmand og mindre enheder kan slås flere gange i vækstsæsonen, således at vegetationen aldrig når en højde på over 30-40 cm. Der udføres såkaldt mosaikdrift på disse partier, således at der efterlades partier med højere vegetation (i bælter og bræmmer), som slås i det følgende forår.

Forslag til pleje og genopretning af vådområder

Engarealer

Skov- og Naturstyrelsens forslag om at afgræsse dele af engarealerne kunne ikke imødekommes af forsvaret da det ikke kan forenes med de øvelsesmæssige hensyn. Forsvaret foreslog i stedet at arealerne drives med høslet, og der var enighed om at arealerne skal plejes mere intensivt i den kommende planperiode. Der bør således ske et årligt høslet af alle engarealer

Søer og vandhuller

Forsvaret kunne imødekomme Skov- og Naturstyrelsens forslag om at fortsætte plejeindsatsen af områdets søer og vandhuller. Der er hovedsageligt tale om opfølgning på projekter fra den

tidligere drifts- og plejeplan, men forsvaret kunne endvidere tilslutte sig forslaget om at hæve vandstanden i moseområderne i den centrale del af afdeling 102 (i Sjælsmarksområdet). Styrelsens forslag om at fjerne den sidste bræmme af krat på den vestlige side af Carinasøen blev drøftet. Forsvaret gjorde opmærksom på at bræmmen er efterladt for at hindre indsyn til terrænet og imødesee eventuelle unødige klager fra nabolodsejere, og der var derfor enighed om at lade den stå indtil videre.

Forsvaret gjorde opmærksom på at der er planer om – i samarbejde med kommunen – at lave et fælles fåregræsningsprojekt ved Carinasøen for at bekæmpe Kæmpe-Bjørneklo. Arealet omkring søen hegnes ind indtil åen, der danner skel. Indenfor hegnet ryddes krattet ud til søkanten – dog efterlades den vestlige bræmme som beskrevet ovenstående.

Forbedringer af skovdriften

Urørt skov

Forsvaret kunne imødekomme Skov- og Naturstyrelsens forslag om at udpege skovarealer, der udlægges til urørt skov. Det drejer sig om skov uden væsentlige produktionsmæssig såvel som øvelsesmæssig værdi på meget fugtig bund: Drabæk Mose, Birkemose og birkesumpskov nord for Sandholmsøerne. Skovene kan fortsat anvendes i øvelsesmæssige sammenhænge – fortrinsvis til fods på grund af deres dårlige passabilitetsforhold, men fritages således fremover fra forstlig drift.

Høvelte fredskovs status som urørt skov uden øvelsesaktiviteter fortsættes.

Fredskovspligtige arealer

Der var enighed om, at de fredskovspligtige arealer opdateres i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens forslag.

Bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo og Kanadisk Gyldenris

Der var enighed om at indsatsen mod Kæmpe-Bjørneklo fortsættes. Forsvaret indleder et samarbejde med relevante kommuner om fælles indsats således det sikres at indsatsen på forsvarets arealer ikke er forgæves fordi planten trives på naboarealer.

Der bør også foretages bekæmpelse af andre invasive plantearter, f.eks. Kanadisk Gyldenris, gennem den planlagte slåning, så de ikke spredes yderligere på terrænet.

Offentlighedens adgang

Forsvaret kunne i hovedtræk imødekomme Skov- og Naturstyrelsens udkast til et ordensreglement. Forsvaret bemærkede dog, at opsætning af 14 dages aktivitetsoversigter ved indgangen var problematisk idet øvelsesbehovene pludselig kan ændres og dermed muligheden for offentlighedens adgang til terrænet. Ændringerne lægges på Internettet, men forsvaret kan ikke påtage sig at ændre de trykte aktivitetsoversigter i terrænet. Der var derfor enighed om at det skal fremgå af Ordensreglementet, at der kan forekomme ændringer, og at man bør tjekke Internettet inden man bevæger sig ud i terrænet. Samtidig tilføjes, at man – såfremt man i terrænet møder øvelsesmæssige aktiviteter – øjeblikkeligt skal forlade terrænet igen.

Med udgangspunkt i samme problematik omkring pludseligt opståede øvelsesbehov, blev muligheden for adgang til hest drøftet. Forsvaret var som udgangspunkt åben for at ryttere kan ride langs udpegede stier og veje (f.eks. bæltesporet parallelt med den planlagte ringvej), men

var samtidig bekymrede for, at hestene kan blive nervøse hvis der pludselig igangsættes øvelser, der ikke er skrevet på aktivitetsoversigten. Forsvaret besluttede, at man ville drøftet spørgsmålet internt efter mødet og vende tilbage med en afklaring. Forsvaret er efterfølgende blevet enige om at imødekomme Skov- og Naturstyrelsens ønske om at give ryttere adgang til at ride langs veje og spor udenfor øvelsestid.

Kørsel med bæltspor

Der var udbredt enighed om at bæltspor jævnligt skal udjævnes og vedligeholdes for at undgå at områder bliver ufremkommelige.

Vildtpleje

Skov- og Naturstyrelsens forslag om at udfase de eksisterende vildtagre i det åbne terræn på grund af områdets naturlige meget høje bæreevne, kunne ikke imødekommes af forsvaret, da man mener, at vildtagrene foruden de jagtbare arter også gavner småfugle og trækfugle. Efter en kort drøftelse blev konklusionen, at de eksisterende vildtagre kan fastholdes.

PLAN

Denne del af drifts- og plejeplanen indeholder en anvisning af hvorledes den ovenfor gennemgåede afvejning kan realiseres i praksis, herunder hvordan den skal udmøntes i retningslinjer for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.

Sidst i kapitlet, afsnit 14.14 er der opstillet en handlingsplan (endvidere indsat som bilag 11). Handlingsplanen skal – foruden at give et overblik over de plejemæssige tiltag – sprede plejeaktiviteterne og derved ressourceanvendelsen over hele planperioden.

Planforskrifterne er illustreret på drifts- og plejekortet, indsat som kortbilag 3.

14 Retningslinjer for den fremtidige anvendelse af Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Retningslinjerne for den fremtidige anvendelse af øvelsespladsen skal tilgodesee følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som øvelsesplads, og derfor fortsat skal kunne opfylde forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanperioden søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer den militære brug, samt er foreneligt med hensynet til de natur- og kulturmæssige værdier.

Drifts- og plejeplanens fremtidige målsætning er at forbedre øvelsespladsens militære værdi som uddannelsesområde, at øge den biologiske mangfoldighed og at fastholde terrænet som et varieret og værdifuldt åbent overdrevsområde med spredte krat og vådområder. Igennem en mere målrettet pleje skabes en større artsrigdom i de enkelte naturtyper og udgangspunktet for den fremtidige øvelsesmæssige anvendelse af terrænet er, at den militære benyttelse sker under hensyntagen til områdets landskabelige, naturmæssige og kulturhistoriske værdier, således at der ikke sker en nedslidning eller forringelse af disse. Dette skyldes et selvstændigt ønske om at bevare disse værdier, men også at den fremtidige militære brugsværdi er stærkt afhængig af områdets bæreevne.

14.1 Retningslinjer for pleje af overdrevs- og slettearealer

Den hidtidige plejeindsats på de åbne overdrevs- og slettearealer forstærkes væsentligt. Målsætningen er at fastholde terrænets status som hovedstadsregionens største, sammenhængende overdrevsområde. Denne målsætning opfyldes ved at styrke en mere lysåben græs- og urtevegetation og dermed skabe en mere artsrig og karakteristisk plantesammensætning, der tilgodeser en række sjældne planter og insekter. På drifts- og plejekortet, bilag 3 er angivet hvilke områder, der igennem rydning og regelmæssig slåning skal forbedres og plejes som overdrev/overdrevslignende karakter.

De tidligere landbrugsarealer (fremgår af grundkortet med anvendelseskode "SLE") drives på plantidspunktet med slåning og efterfølgende fjernelse af det afklippede materiale (dvs. høslet). Denne praksis fortsættes som minimum på disse arealer.

Metoden kan dog med fordel overføres til de øvrige åbne græsarealer, såfremt der lader sig gøre at finde/udvikle en maskine, der kan slå og fjerne materialet i en arbejdsgang på de ujævne arealer. På den måde undgår man at de næringsstoffer, der findes i det afklippede materiale frigives tilbage på arealet og udviklingen mod en mere artsrig og karakteristisk overdrevsflora fremskyndes betydeligt. Fjernelse af det afklippede materiale er særligt interessant på de botanisk mest værdifulde arealer, f.eks.: arealerne syd for Søbakke, Ulerne, vest for Gl. Motorgård og øst for Høveltegård.

Som alternativ plejemetode kan anvendes afbrænding, i det omfang det er muligt og foreneligt med sikkerhedsbestemmelser og hensyn til tilgrænsende bygninger, bevoksninger, mv.

En række af de markerede områder er under kraftig tilgroning og forud for en regelmæssig slåning er nedskæring af træ- og buskopvækst her nødvendig. Dette er særligt tilfældet i Sjælsmark-området og vest for Høvelte Kaserne. *Enkelte* vedplanter, der er tilknyttet overdrev som tjørn, rosenarter, skovæble, slåen, fuglekirsebær og eg efterlades spredt over området, så arealet får karakter af et åbent overdrevslandskab med spredt trævegetation. Materialet flises og køres bort. En del af det afskårede materiale kan med fordel udlægges som små grendynger hist og her, så de kan fungere som skjul for krybdyr og små pattedyr.

I Ulerne mangler der stadig færdiggørelse af den nedskæring af krat, der var planlagt i den tidligere drifts- og plejeplan – dels på de åbne overdrevsarealer nord for Ulerne, men også i området omkring Sparekasse-egen og de Visne Ege.

En række af overdrevsarealerne er så ujævne som følge af kørsel med bæltekøretøjer, at udjævning af jordoverfladen er nødvendig for at kunne slå arealerne som beskrevet nedenstående. Udjævning af de opkørte strækninger kan for eksempel ske ved hjælp af en tallerkenharve i forårsmånederne inden jorden tørrer helt ud og dermed bliver umulig at arbejde med. Større huller kan udjævnes ved hjælp af rendegraver.

Som alternativ plejemetode på disse opkørte arealer kan overvejes afbrænding (se ovenfor).

En række bæltespor er desuden præget af vandstuvning på grund af traktose opstået i forbindelse med kørsel med de meget tunge bæltekøretøjer. Nogle steder står der op til 1½ meter vand i sporene. For at lede vandet væk igen fra hullerne er det derfor nødvendigt at disse grube forud for udjævning for at skære hul i det vandstandsende jordlag.

Efter et eventuelt førstegangsindgreb med nedskæring, plejes de angivne arealer med slåning efter følgende retningslinjer:

- Arealerne slås med så lav klippehøjde som muligt
- Arealerne slås årligt og ikke tidligere end den 15. juli for at sikre udviklingen af insektpopper og plantefrøenes modning
- Arealer, der benyttes til den grundlæggende militære uddannelse af enkeltmand og mindre enheder, slås når vegetationen når en højde på 30-40 cm (max). Der efterlades

partier med højere vegetation (i bælder og bræmmer), som slås inden det følgende forår.

- Så vidt muligt fjernes det afklippede materiale fra arealerne for dels at undgå tilførsel af næringsstoffer til arealet, dels at øge sandsynligheden for spiring og etablering af små langsomt voksende ovedrevsarter. Dette er primært relevant på de tidligere landbrugsarealer da disse fortsat har en værdi som høslæts-arealer, samt de særligt værdifulde overdrev som nævnt ovenfor
- Der kan med fordel tages 1-2 efterslet sidst på sensommeren – dog kun såfremt det afklippede materiale fjernes fra arealet
- Dele af arealerne kan med fordel slås i mosaikker, der efterlader vegetationen i flere højder – gerne med områder, der kun slås hver anden gang og områder, der kun plejes i form af nedskæring af generende træ- og buskopvækst. På den måde opstår forskellige udviklingsstadier af græsser og urter til gavn for en større biologisk mangfoldighed. Overgangen imellem høj og lav vegetation giver desuden krybdyr, som firben og snog gode muligheder for at kunne sole sig i den lave vegetation og hurtigt søge dækning i den højere vegetation.
- Arealerne slås fra centrum ud mod kanterne, så vildtet ikke fanges på midten. Traktoren kan med fordel påmonteres en vildtalarm, der advarer føreren. Alternativt kan arealerne drives igennem med uddannede hunde og hundeførere (kan rekvireres igennem et landsdækkende vildtredderkorps)
- Arealerne må ikke gødskes, sprøjtes eller jordbearbejdes – bortset fra nødvendig udjævning af opkørte strækninger

14.2 Retningslinjer for pleje, genopretning, og beskyttelse af vådområder

Engarealer

De eksisterende engarealer – hovedsageligt bestående af Engene og Sletterne ud mod Sjælsø – er trods pleje fortsat artsfattige og dominerede af høje, flerårige græsser. For at forbedre konkurrenceforholdene for den mere artsrige engvegetation, slås arealerne årligt i den fremtidige planperiode. Arealerne slås ikke tidligere end 15. juli og det afklippede materiale bjerges. Fjernelse af det afklippede materiale er særligt vigtigt på disse engarealer. Arealerne må ikke jordbearbejdes, gødskes eller sprøjtes.

Søer og vandhuller

Den hidtidige plejeindsats for området søer og vandhuller fortsættes og de allerede gennemførte genopretninger følges op med en kontinuerlig pleje. De generelle retningslinjer er beskrevet i kapitel 12.3 – kort opsummeret nedenstående:

- For at hæve vandtemperaturen og gavne mosefloraen fjernes omkransende krat. Pilebuske trækkes om muligt op med rod.
- Som generel målsætning holdes alle søer fri for buskads på sydsiden af søen.
- Stejle brinker udjævnes, og der etableres en lavvandet bredzone, som solen hurtigt kan varme op. Optimal hældning på bredderne er et fald på 1 meter over 5 meter.

- Oprensning af vandhuller sker gerne ad 2 omgange. Det dybeste sted skal helst være minimum 1,5-2 meter
- Det opgravede jord og bundslam må ikke danne unaturlige volde og trækkes jævnt ud over det tilstødende areal
- Efter oprensning udlægges med fordel små stenbunker på bunden af vandhullet
- Overvintringsplads (stendynger) for vandhulsdyr etableres i nærheden af vandhullet
- Der oprettes en min. 5 meter "No-Go-Zone" for alle køretøjer. Denne bredzone holdes som lav urtevegetation ved løbende at fjerne buskopvækst.. Stauder som *brændenælde* og *Dueurt* skæres ned hvis de dominerer – dog først efter 20. juli, af hensyn til sommerfugle som *Dagpåfugleøje*, *Nældens Takvinge*, *Admiral* m.fl., der er afhængige af *Nælde* i larvernes udklækningsperiode.
- Der må ikke udsættes fisk eller krebs i vandhullerne, ligesom der ikke må fodres i/ved dem
- Al gravning og oprensning skal foregå i vinterhalvåret – dvs. fra oktober til marts.
- Efter en årrække bør plejetiltagene evalueres.

Nedenstående figur viser udformning af et vandhul (kilde: Skov- og Naturstyrelsen). Bemærk grusdyngen i midten af vandhullet, stendyngen nord for vandhullet (i skitsen set fra oven) og de svagt skrånende bredder (på profilskitsen nederst).

Konkret iværksættes nedenstående plejeforanstaltninger i og ved vandhuller og mosearealer (nummer henviser til drifts- og plejekortet, kortbilag 3).

Vandhul nr. 1

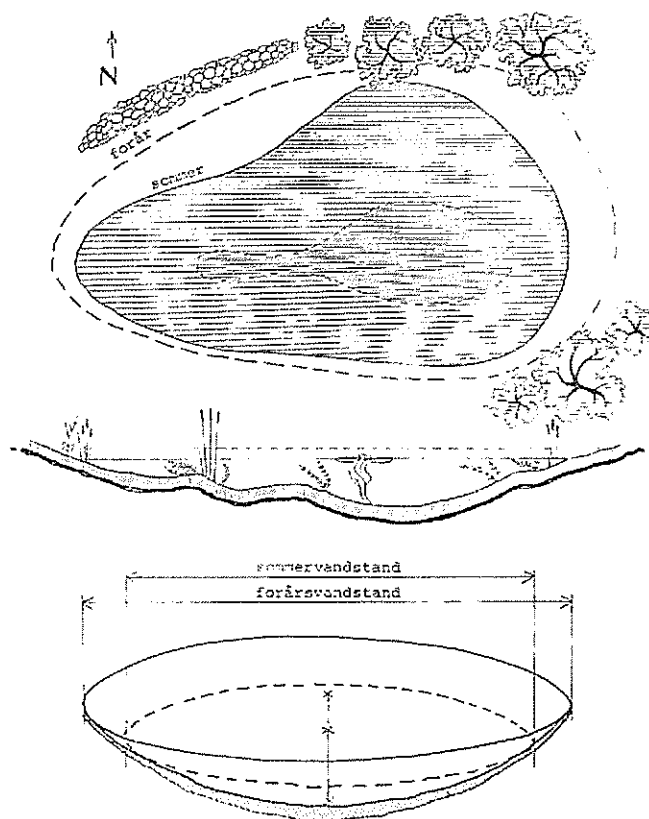
Bakkegårdsmosen (afdeling 103): Det etablerede stryg justeres, så der kommer mere vand i mosen igen for at opnå den rette fugtighedsgrad af området.

Vandhul nr. 2

Mose med store popler i den centrale del af afdeling 103: For at sikre et frit vandspejl og forhindre en hastig tilgroning af det genetablerede vådområde, fjernes krattet. Plejeindgrebet følges op med kontinuerlig nedskæring i den efterfølgende årrække.

Vandhul nr. 3

Vandhul i sydenden af afdeling 107 ud mod Kongevejen: Vandhullet skygges fortsat af pilebuske i sydsiden og da tilgang af sollys, især fra sydsiden, er afgørende for blandt andet padders ynglesucces, fjernes pilekrattet. Plejeindgrebet følges op med kontinuerlig nedskæring i den efterfølgende årrække.

Vandhullet har stejle kanter, og der etableres derfor svagt skrånende bredder for at skabe en lavvandet, solopvarmet bredzone.

De efterladte kvasdynger på østsiden fjernes.

Vandhul nr. 4

Mose ud mod Kongevejen i nordlige del af afdeling 112: For at forhindre at den nygrave sø tørrer ud om sommeren til skade for ynglende vandfugle, flyttes drænrøret nordøst for søen, så vandet ledes ind i søen. Små, temporære søer er attraktive for padder, men denne sø er stor, og derfor mere udpræget en "fuglesø" frem for en yngledam for padder. Derfor bør den ikke kunne tørre ud.

De efterladte kvasbunker fjernes for at forhindre tilførsel af næringsstoffer når materialet nedbrydes.

Vandhul nr. 5

Søen vest for rensningsanlægget afdeling 102: De døde elmetræer blev fjernet sammen med ca. en fjerdedel af pilekrattet. Da pilen skyder aggressivt igen rykkes det resterende pilekrat op med rod for at sikre en fremtidig åben vandflade. Plejeindgrebet følges op med kontinuerlig nedskæring i den efterfølgende årrække.

Vandhul nr. 6

Sø i nordkanten af afdeling 103: Pilekrattet blev trukket op, men skyder igen. Plejeindgrebet følges derfor op med kontinuerlig nedskæring i den efterfølgende årrække for at undgå tilgroning.

Vandhul nr. 7

Sandholmsøerne afdeling 104: Buskene langs sydsiden har været skåret ned, men skyder igen. Plejeindgrebet følges derfor også her op med kontinuerlig nedskæring i den efterfølgende årrække for at undgå tilgroning. Alternativt kan krattet rykkes op med rod for at begrænse rodvæksten.

Vandhul nr. 8

Søen vest for Høvelte Kaserne: Det massive pilekrat, der hænger ud over søkanten, fjernes for at sikre lystilgang. Elletræerne i det sydøstlige hjørne bevares.

Vandhul nr. 9

Moseområder i den centrale del af afdeling 102: Centralt i afdeling 102 ligger to moseområder, der forbindes af en grøft. For at skabe en lavvandet sø med åben vandflade, oversvømmes moseområderne ved at stemme grøften op. Forud for opstemning fjernes krattet for at undgå at området hastigt gror til.

14.3 Retningslinjer for pleje af skovarealer

Forbedring af øvelsesmuligheder i skov

Den centrale målsætning med skovarealerne på øvelsespladsen er at sikre en række arealer, der kan opfylde behovene for varierende uddannelsesaktiviteter – herunder mulighed for sløring af køretøjer og installationer samt bivuakering.

For de skovbevoksede arealer, der ikke anvendes i øvelsesmæssige sammenhænge, er målsætningen at skabe et naturnært skovdriftssystem, der bygger på et varigt, stabilt skovdække med et stort selvfornyngespotentiale. Ved nybeplantninger anvendes alt overvejende *hjemmehørende og egnskarakteristiske* arter. Alle nybeplantninger – incl. underplantning af eksisterende skovarealer – hegnes for at forhindre soldaterne i at benytte dem, før de er slidstærke. Renafdrifter undlades helt i fremtiden for at undgå udvaskning af næringsstoffer til undergrunden og nulstilling af arealernes mikroklima.

Det er således de øvelsesmæssige og naturmæssige hensyn der skal varetages i den fremtidige skovpleje. Produktionsmæssige hensyn indgår således ikke i målsætning for skovarealerne på terrænet.

Nedenstående beskrivelse af driftstiltagene i skovbevoksede arealer er endvidere skitseret i nedenstående tabel og illustreret på drifts- og plejekortet, bilag 3.

Sikring af akutte uddannelsesmuligheder

For at sikre det *akutte* behov for skovbevoksede arealer til sløring og bivuakering, tyndes og saneres en række af de arealer, der i dag fremstår som krat og kratlignende skov.

- *Området i Ulerne.* Det store, sammenhængende areal består af en mosaik af krat, overdrev og kratlignende skov bestående af lavkronede egetræer med en mere eller mindre uigennemtrængelig underskov af tjørnebuske. Krat og underskov tyndes i større eller mindre grad for at skabe gode, varierede øvelsesmuligheder. Områder med tæt underskov kan efterlades til brug for f.eks. øvelser i "kamp i lukkede terræner", mens større lysninger kan bruges som faste bivuakeringsområder i en periode. Området omkring Sparekasseegen skal fortsat være en åben skovlysning med værdifuld flora.
- *Området vest for Høvelte Kaserne.* I den nordlige del umiddelbart vest for Kasernen ryddes en akse så området kan bruges som fremrykningsøvelser imod det eksisterende BSO-område mod nord. Krattet i det vestligste hjørne tyndes for at skabe et nyt varieret øvelsesområde. I den sydlige del tyndes de to birkebevoksninger (afd. 110 f) for at give mulighed for mindre sløringsøvelser.
- *Kajerød Birkene.* Det fugtige område er kun egnet til øvelser til fods og eventuel opstilling af handlebane. Bevoksningen tyndes jf. nedenstående skema.
- *Gamle Skydebaner.* De uigennemtrængelige kratområder *imellem* voldene tyndes og saneres målrettet for at øge områdets generelle øvelsesmæssige anvendelsesmuligheder. De eksisterende bevoksninger forynges som beskrevet i nedenstående skema.

Da egnede øvelsesfaciliteter i form af skovarealer er en stor mangelvare på øvelsespladsen, koordineres alle hugstindgreb i tæt samarbejde med den uddannelsesansvarlige for at sikre, at entreprenøren udfører plejen så den er optimal i forhold til de øvelsesmæssige krav.

Sikring af fremtidige uddannelsesmuligheder

For at sikre at øvelsespladsen også i fremtiden byder på muligheder skovbevoksede arealer til sløring og bivuakering, forynges de eksisterende skovarealer i den kommende planperiode, ligesom øvelsesmulighederne forbedres ved etablering af yderligere skovdækkede arealer til brug for bivuakering – dels i nordøstlige og nordvestlige hjørner af sjælsmark området, dels i form af en mindre udvidelse af den sydlige bevoksning i Gl. Skydebane, så denne forbindes med elleskoven øst for Nærkamphuset.

Foryngelse af eksisterende skovarealer og etablering af yderligere skovdækkede arealer

Afdeling	Aktivitet	År for udførelse
102g øst	Etablering af nyt BSO-område	?
102g	Bevoksningen tyndes	2009, 2014, 2020
102j	Bevoksningen tyndes mhb. fremtidig konvertering til løvtræ	2009, 2017
102j	Rødgranen underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes	2009
103a vest	Etablering af nyt BSO-område	?
104a	Bevoksningen tyndes	2009, 2014, 2020
105e	Bevoksningen tyndes	2009, 2014, 2020
105h	Fjerne popler. Gentilplantning med eg. Arealet hegnes	2008
105m	Opsætning af musvågepinde. Indplantning af lærk som ammetræ og efterbedring med bøg. 50% efterbedring	2007
106c	Pil knuses og der plantes birk, eg, skovfyr til fremtidige BSO-område. Arealet hegnes.	2007
106a	Tilplantning af mindre areal for at binde Gl. Skydebaner sammen med ellebevoksningen øst for Nærkamphuset	?
107m	Fjerne popler. Gentilplantning med eg og lind. Arealet hegnes	2008
107h	Bevoksningen tyndes mhb. fremtidig konvertering til løvtræ	2009, 2014
107l	Bevoksningen tyndes mhb. fremtidig konvertering til løvtræ	2009, 2014
107h	Rødgranen underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes.	2009
107l	Lærken underplantes med bøg og douglasgran i holme. Arealet hegnes.	2009
108d	Bevoksningen tyndes	2007, 2014, 2020
110c	Fjerne popler. Poperne fjernes til fordel for de blivende træer som eg, kirsebær og skovfyr.	2008
111e	Bevoksningen tyndes	2007, 2014
113e	Bevoksningen tyndes	2007, 2014, 2020

Urørt skov

En del af de mest biologisk interessante skovarealer udlægges til urørt skov. Således friholdes følgende skovarealer for enhver form for forstlig drift:

- Birkearealer nord og vest for Sandholmsøerne, afd. 104 a
- Birkearealet i Drabæk mose, afd. 107 f

- Birkemose, afd. 106 d
- Birke-/løvsskovsbevoksning, afd. 102 n
- Høvelte Fredskov, afd. 107, a og n

Alle døde og døende træer (i varierende dimension) efterlades til naturligt forfald af hensyn til en lang række hulerugende fuglearter, flagermus, insekter og svampe, der er tilknyttede sådanne svækkede og døde træer. Eventuelle væltede træer og nedfaldne, store grene kan naturligvis flyttes, hvis de udgør en sikkerhedsmæssig fare. Materialet skal dog efterlades på arealet for at tilgodese insekter og svampe.

Opdatering af fredskovspligtige arealer

De fredskovspligtige arealer opdateres og følgende arealer tinglyses fredskovspligtige efter Skovloven af den lokale enhed under Skov- og Naturstyrelsen:

Skov- og Naturstyrelsen - Østsjælland

- Skovbevoksede arealer i Drabæk Mose (afd. 107 f, h, l og m)
- Vestlige dellitra ved Sandholmsøerne (afd. 104 a)
- Øvrige skovbevoksede arealer ved Gl. Skydebaner (afd. 106 c)
- Skovarealer vest for Ny Motorgård (afd. 114 c og dellitra f)

Skov- og Naturstyrelsen - Øresund

- Frimærkeskoven (afd. 102 h, k, j og g)
- Areal langs nordlige skel (afd. 102 n)

Skov- og Naturstyrelsen – Hovedstaden

- Arealer vest for Birkerød Salonskydebane (afd. 113 g, d, k og sydlige lod af f)

Fredskovspligtige arealer fremgår af kortbilag 3 med træsignatur.

14.4 Retningslinjer for offentlighedens adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

I medfør af Forsvarsministeriets "Bekendtgørelse om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarrets skydeområder og andre militære områder" vil der fremover generelt være adgang for offentligheden på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, når der *ikke* er øvelsesaktiviteter på terrænet.

Oplysninger om hvornår og eventuelt hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet vil som udgangspunkt fremgå af opstillede informationsposter. Informationsposterne opstilles ved indfaldsveje til øvelsespladsen og indeholder – foruden oplysninger om aktiviteternes karakter og varighed – oplysninger om reglerne for offentlighedens færdsel (Ordensreglement, indsat som bilag 9) samt et oversigtskort over terrænet. Opmærksomheden henledes dog på at pludseligt opståede øvelsesbehov – og dermed ændringer i adgangsmulighederne - *ikke* vil fremgå af aktivitetsoversigten og forsvaret anbefaler derfor, at publikum *altid* orienterer sig på Internettet. Skulle publikum alligevel støde på militære øvelser i terrænet, vil de blive bedt om at forlade terrænet øjeblikkeligt.

Skiltningen på terrænet opdateres i henhold til forsvarets interne bestemmelser herom.

14.5 Retningslinjer for bekæmpelse af invasive plantearter

Den eksisterende indsats mod Kæmpe-Bjørneklo overalt på øvelsespladsen fortsættes planperioden ud – eller så længe det i øvrigt er nødvendigt.

Forsvaret indleder samarbejde med relevante kommuner og fælles indsats således det sikres, at indsatsen på forsvarets arealer ikke er forgæves alene fordi planten fortsat breder sig fra naboarealer. Konkret bliver der i løbet af 2007 iværksat en koordineret indsats omkring Carinasøen i samarbejde med Allerød kommune. Indsatsen indebærer et fælles fåregræsningsprojekt og arealet omkring søen indhegnes indtil åen, der danner skel. Indenfor hegnet ryddes krattet ud til søkanten.

Herudover er der forekomst af tre andre invasive plantearter. Det drejer sig om Kanadisk Gyldenris, Pastinak og Japansk Pileurt. Kanadisk Gyldenris er allerede nu udbredt i den nordlige del af terrænet omkring Sandholmgårdsvej.

Også disse arter skal bekæmpes fremover, så de ikke for alvor får fat i terrænet.

Bekæmpelsen omfatter alle de plantearter, der er opført på Skov- og Naturstyrelsens officielle fortegnelse over invasive plantearter, og bør være i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens anvisninger.

14.6 Retningslinjer for brug af gødning og sprøjtemidler

Fra 1. januar 2003 er sprøjtning med kemiske bekæmpelsesmidler ikke tilladt på forsvarets arealer. Der kan dog, jf. forsvarets interne retningslinjer, indhentes dispensation til at punktsprøjte med Glyphosat (RoundUp) i forbindelse med bekæmpelse af *Kæmpe-Bjørneklo*. Det er vigtigt, at der kun forgår punktsprøjtning af de enkelte planter, således at sprøjtningen ikke går ud over den øvrige flora.

Brug af gødning og andre jordforbedrende midler (f.eks. kalk og slam) på Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads er ikke tilladt, bortset fra vildtagre.

14.7 Retningslinjer for vildtpleje

Den nuværende jagtintensitet kan opretholdes. De eksisterende 17 vildtagre kan opretholdes; Fodring ud fra jagtinteresser kan ligeledes fortsætte, men af hensyn til vandkvaliteten må der ikke fodres i og ved søer og vandhuller, jf. Forsvarets overordnede retningslinjer herom.

14.8 Kulturhistoriske interesser

På grund af den landbrugsmæssige udnyttelse af arealerne, der fandt sted før forsvaret overtog arealerne, er de fleste fortidsminder forsvundet fra området. Der findes dog stadig en enkelt gravhøj på øvelsespladsen, der kan erkendes som en forhøjning i terrænet ca. 11 meter i dia-

meter og ca. 0,5 meter høj i den vestlige side af afdeling 112 mod Høveltevej. Højen skal friholdes for øvelsesaktiviteter og må ikke beskadiges.

På øvelsespladsen findes en del jorddiger samt enkelte stendiger. Digerne er markeret på kortbilagene. Digerne er beskyttet efter Museumsloven og må ikke beskadiges ved kørsel, gravning eller anden øvelsesaktivitet (jvf. i øvrigt kapitel 10.9 om Museumsloven).

Den gamle hulvej i det nordvestlige hjørne af Høvelte Fredskov skal bevares. Dette sikres blandt andet ved at udlægge skoven til urørt skov og øvelsesfrit område.

14.9 Retningslinjer for nye anlæg og øvelsesfaciliteter

I planens afsnit 7.1 er gældende bestemmelser og restriktioner for øvelsespladsens militære anvendelse beskrevet. Nedenfor redegøres desuden for de bestemmelser og restriktioner som er gældende i medfør af denne drifts- og plejeplan ligesom planlagte nye anlæg beskrives. Øvelsesfaciliteterne og restriktioner for den militære anvendelse er illustreret på terrænkortet, bilag 2.

Anlæggelse af ringvej

For dels at øge fremkommeligheden – og dermed de øvelsesmæssige anvendelsesmuligheder af terrænet - dels at fordele sliddet på øvelsespladsen, anlægges der en ny ringvej gennem terrænet. Ringvejen anlægges som en kombination af en hjulvej og et parallelt transportspor for bæltekøretøjer. Placeringen er illustreret på kortbilag 2 og 3.

Gravning

Større gravearbejder som f.eks. feltbefæstningsanlæg må kun foregå i de fastlagte graveområder. De faste graveområder kan ses af terrænkortet, bilag 2.

Gravearbejder, pigtrådshegn m.v. på såvel graveområdet som på den øvrige del af øvelsespladsen, skal - såfremt særlig tilladelse ikke foreligger - sløjfes senest 3 dage efter endt brug. Ved sløjfning skal terrænet planeres igen, og græstørv lægges øverst. Hvis der i forbindelse med den almindelige uddannelse graves enkelte skyttehuller, skal disse sløjfes straks efter brug. Da skyttegrave med stejle sider kan være faldfælder for dyr som pindsvin, tudser, firben m.v. skal der, når skyttegraven forlades, anbringes en gren eller lign. i graven, så dyrene har mulighed for at kravle op. Inden opfyldning af skyttegravene skal disse efterses for dyr.

Placering af faste stillingsområder

Der er udlagt 16 faste stillingsområder på øvelsesterrænet. Stillingsområderne har en radius på 100 m og er primært placeret i forbindelse med eksisterende graveområder, således at sliddet fra de tunge køretøjer koncentrerer sig til disse områder. Stillingsområderne ses indtegnet på terrænkortet, bilag 2.

Placering af faste beredskabs- og bivuakområder (BSO)

BSO-aktiviteterne har hidtil været samlet omkring 5 faste områder i terrænet for at mindske slidet på den øvrige del af øvelsesarealet. Da de 5 områder på plantidspunktet er mere eller mindre nedslidte, er der udlagt tre ny områder – henholdsvis Ulerne (udvidelse af eksisterende), et areal vest for Høvelte Kaserne og området mellem voldene ved Gl. Skydebaner – der kan indrettes til BSO. Der må fortsat ikke graves skyttehuller i BSO-området i Ellebæklund. BSO-områderne kan ses på terrænkortet, bilag 2. (Betyder det så, at der både er de 5 gamle og de 3 nye, i alt 8, eller nedlægges de gamle?)

Kulisseby til lejlighedsvis opsætning

Den eksisterende kulisseby kan udvides og benyttes til brand og redning, som beskrevet i afsnit 11.1.

Nyt nærkamphus ved Gamle Motorgård

De eksisterende gamle bygninger inden for hegnet rives ned, og der etableres et nyt nærkamphus, der også kan anvendes i forbindelse med øvelser fra det omgivende terræn og i tilknytning til den udvidede kulisseby. I tilknytning til nærkampfaciliteterne opstilles lette, lukkede haller som beskrevet i kapitel 11.1.

Delingslejr samt styre- og bremsebane

I det reserverede byggefelt syd for Høvelte Kaserne anlægges en delingslejr og en styre- og bremsebane. Anlægges placering kan ses på terrænkortet, bilag 2.

Anlæggelse af bro ved nærkamphuset

Der er fortsat mulighed for at anlægge en bro ved det eksisterende nærkamphus. Placering kan ses på terrænkortet, bilag 2.

Etablering af observationspost (OP) og kontrolpost (CP)

De eksisterende OP/CP øst for Sandholmsøerne og øst for Høvelte Kaserne udbygges så de opfylder kravene til uddannelsen. I det nordvestlige hjørne af Høveltegård opstilles en ny OP/CP. Anlæggene er illustreret på terrænkortet, kortbilag 2.

Områder som friholdes for øvelsesaktivitet.

Drabæk Mose er et værdifulde naturområder og friholdes som udgangspunkt for al øvelsesaktivitet undtaget færdsel til fods. Det eksisterende spor igennem den nordlige del af området kan dog benyttes til begrænset kørsel med hjulkøretøjer. Området er en vigtig ynglelokalitet for dyr og fugle, og friholdes helt for øvelser i tiden 1.maj-31.juli.

Høvelte Fredskov må kun benyttes til øvelser til fods.

Alle vådområder skal, med en tilhørende bræmme på 5 m., friholdes for al øvelsesaktivitet undtaget færdsel til fods. En undtagelse herfor er dog den såkaldte PMW-sø i Ulerne der fortsat kan anvendes til øvelser for bæltekøretøjer.

14.10 Udlægning af arealer til Anden Anvendelse

I forbindelse med den gamle drifts- og plejeplan blev en lang række landbrugsarealer taget ud af landbrugsmæssig drift. Disse arealer skulle fremover overgå til vedvarende græsarealer, og drives med høslet med henblik på med tiden at udvikle overdrevslignende karakter.

For til stadighed at kunne opfylde forsvarets øvelsesmæssige behov for græsarealer, der kan omlægges, blev tre arealer – der var i landbrugsmæssig drift – udlagt til følgende formål:

- ♦ Et areal i afdeling 105 umiddelbart øst for Ellebækvej, der fungerer som minimorterbane
- ♦ Et areal i afdeling 110 vest for Høvelte Kaserne, der fungerer som opmarchområde
- ♦ Et areal i afdeling 112 nord for jernbanen, der fungerer som område for samlet stillingsindrykning.

Disse arealer kan omlægges og tilsås med græs, men må hverken sprøjtes eller gødes. De vil i praksis blive drevet som vedvarende græsarealer, men kan altså omlægges hvis der skønnes behov herfor. Arealerne er vist på grundkortet (kortbilag 1) med anvendelseskoden "Anden anvendelse" (AAN).

14.11 Udlægning af byggefelter

I forbindelse med den daværende fredningssag for terrænet blev der drøftet eventuelle fremtidige udvidelsesmuligheder af de eksisterende kasernearealer. Garnisonskommandantskabet udpegede ved den lejlighed sammen med Danmarks Naturfredningsforening tre byggefelter. Disse byggefelter er ikke omfattet af fredningen og må kun benyttes til militære anlæg. Det er således ikke tilladt at opføre større bygningskomplekser uden for disse tre byggefelter.

Hvis uddannelsesaktiviteterne herudover medfører behov for opførelse af mindre, enkeltstående bygninger eller anlæg skal placeringen af disse fastlægges i en ændring af nærværende driftsplan, jf. afsnit 2.3.

14.12 Nødvendige tilladelser til planens tiltag

Enkelte af planens tiltag kræver tilladelse fra de myndigheder, specielt fra Allerød kommune, der på planlægningstidspunktet har dispensationskompetencen i forhold til Naturbeskyttelsesloven vedrørende størstedelen af projekterne. Det må i hvert enkelt tilfælde vurderes, hvorvidt en given foranstaltning kræver dispensation eller ej. I bekræftende fald indhentes myndighedernes godkendelse inden iværksættelse – i tvivlstilfælde bør spørgsmålet forelægges den pågældende myndighed.

Der er i det følgende givet en vurdering af hvilken lovgivning, der kan være relevant i de enkelte tilfælde. Listen skal dog ikke betragtes som komplet, og der bør, som nævnt, i tvivlsfælde rettes henvendelse til den relevante myndighed. Yderligere beskrivelse af den relevante lovgivning fremgår af kap. 10.

Faste stillinger og anlæg i relation til myndighedsgodkendelse

Flytning af eksisterende, permanente anlæg samt etablering af nye, permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelse fra myndighederne. Afgørelsen om, hvorvidt der kræves zonetilladelse, træffes af den relevante kommune. Tilsvarende er det kommu-

nalbestyrelsen, der ud fra en samlet vurdering træffes afgørelse om hvorvidt, der foreligger lokalpligt.

Naturpleje

Naturlige søer over 100 m² er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, og ændringer af tilstanden på disse arealer kræver derfor dispensation fra loven. Det er kommunen der er myndighed. Konkret vurderer Skov- og Naturstyrelsen, at der skal søges dispensation efter Naturbeskyttelsesloven forud for de beskrevne plejetiltag vedrørende oprensning af vandhuller og ændring af dræn og vandstand. Frilægning af rørlagte grøfter og rørunderføringer kræver ligeledes tilladelse fra kommunen i medfør af vandløbsloven.

Skovdrift

I forbindelse med skovrejsning skal der indhentes tilladelse efter Naturbeskyttelsesloven for ændring af en beskyttet naturtype, ligesom der skal søges dispensation efter Planloven for ændringer i det åbne land. Endelig skal der søges om tilladelse efter Planloven til ændring af Regionplanens bestemmelser om minusområde for skovrejsning. I ansøgningen til kommunen om tilladelse til skovrejsning bør forsvaret tilbyde, at skoven fjernes igen og overdrevet gen-skabes hvis forsvaret måtte forlade området. Endvidere skal tilbydes en ekstra styrkelse af plejeindsatsen på de øvrige åbne arealer nord for Sjælsmarksvej.

Drifts- og plejeplanens øvrige retningslinjer for skovdriften kræver ikke dispensation efter Skovloven.

Der gøres opmærksom på at opstilling af anlæg, skure eller lignende på skovbevoksede arealer, foruden en eventuel zonetilladelse som nævnt ovenfor, kræver en tilladelse fra det lokale Statsskovdistrikt.

Kulturhistoriske minder

Der findes en fredet gravhøj på øvelsespladsen. Derudover findes der en række sten- og jorddiger, der er beskyttet efter Museumsloven. Generelt skal der udvises agtpågivenhed ved jordbearbejdning og eventuelle fund skal anmeldes til Rigsantikvaren. I øvrigt henvises til kap. 10.9 om Museumsloven.

Nye øvelsesfaciliteter

Etablering af nye øvelsesfaciliteter kræver tilladelse fra kommunen efter Naturbeskyttelsesloven såvel som Planloven – jvf. i øvrigt nedenstående afsnit.

14.13 Planændringer

Det kan i planperioden være nødvendigt at foretage løbende ændringer i drifts- og plejeplanen, jf. kap. 2.3. Planændringer indsættes bagest i planen.

Særligt gøres opmærksom på:

Nye, faste stillinger/anlæg kræver planændringer i relation til nærværende drifts- og plejeplan.

Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke fremgår af grundkort og terrænkort, kræver planændring. Anlæg mv. som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Ved midlertidige anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit placeres indenfor terrænet, forudsat at etablering ikke indebærer en påvirkning af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de retningslinjer/restriktioner, der er givet for det pågældende område.

[illegible]

BILAG

16 Oversigt over bilag

Bilag 1: Grundkort (i kortlomme bagest).

Bilag 2: Terrænkort (i kortlomme bagest)

Bilag 3: Drifts- og plejekort (i kortlomme bagest)

Bilag 4: Bevoksningsliste

Bilag 5: Planteliste for perioden 1970-1990

Bilag 6: Generelle retningslinjer for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelserræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

Bilag 7: Den Kongelige Livgardes fremtidige behov og ønsker

Bilag 8: Gamle øvelseskort og drifts- og plejekort fra den tidligere drifts- og plejeplan

Bilag 9: Ordensreglement for offentlighedens adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Bilag 10: Eksterne høringssvar og vurdering heraf

Bilag 11: Handlingsplan

Bilag 4

Bevoksningsliste for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Bevoksningslisten (afdelingernes særlige beskrivelse) er statusopgørelsen litra for litra.

Til de enkelte kolonner gives følgende kommentarer:

Afd.	Afdelingsnummer
Lit.	Litra(delareal)
Areal	Litraareal i hektar
B %	Bevoksningsprocent. For ikke fuldt sluttede bevoksninger angiver tallet % af normal slutning.
Årgang	Året for plantning (eller etableret selvforryngelse). Er sædvanligvis beregnet ud fra alderen fra frø ved at antage en plantealder på 2 år for løvtræ og 4 (3) år for nåletræ.
Alder	Alder fra frø på plantetidspunktet.
I %	Indblandingsprocent. Den indre arealfordeling mellem træarterne i en blandingsbevoksning.
PK	Boniteten for samtlige træartsforekomster udtrykt som produktionsklasse (gennemsnitlig årlig tilvækst pr. ha. i m ³)
T	Taksationsmetode. E: enkelt-træmåling F: fuldtaksation, S: skøn, T: tælling
H	Højde i meter med 1 decimal.
D	Diameter i cm med 1 decimal.
Masse	Kubikmeterfastmasse – dels for litraen og dels pr. ha.

Bevoksningslisten er en status og indeholder derfor ikke tilvækst- og hugstoplysninger samt evt. afviklingstid for de enkelte bevoksninger.

Forkortelser

ASK	= Ask	VAG	= Vildtager
BIR	= Birk	MOS	= Mose
BØG	= Bøg	ORE	= Overdrev
EG	= Eg (stilkeg/vintereg)	SLE	= Slette/kulturgræs
POP	= Poppel	SØ	= Sø
EL	= Rødel	ENG	= Eng
ÆR	= Ær/Ahorn	VEJ	= Bilfaste veje
RGR	= Rødgran	FUT	= Idrætsanlæg
ANÅ	= Andet Nål	KLK	= Kaserne, lejr, garageområde
KRT	= Krat		

Bilag 4

Bevoksningsliste for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Afd.	Litra	B%	Anvendelse	Årgang	Areal	I%	Højde	Diameter	Bemærkninger
102	a		ORE		28				Udsigtspunkt midt i litra
	b		SØ		0,4				
	c		LUØ		0,3				
	d		KRT		3,3				
	e		MOS		1,6				
	f		LUØ		0,7				Håndgranatbane
	g		ÆER	1976	0,8	70	17	24	
			ASK	1976		30	18	28	
	h		EL	1992	0,8	40	2,5	3	
			ASK	1992		30	1,5	2	
			EG	1992		30	1		
	j		RGR	1962	1,2		14	16	
	k		UKU	1976	0,8				
	l		ELM	1976	0,3		10	16	
			ASK	1984	1,1	60	9	10	
	m		ÆER	1984		40	7	8	
			BIR	1962	2,4	70	15	20,5	
	n		LÆER	1962		30	16,5	26	
			LÆER	1970	0,1		14	22	
	p		LIN	1970	0,2		10	19	
	q		BÆEL		1,6				
	r		SLE		4,8				
					48,4				
103	a		ORE		42,5				
	b		ENG		0,3				
	b		MOS		5,1				
	c		SLE		2				
	d		KRT		1,8				
	e		VAG		0,3				
	f		SØ		0,2				
	g		ASK	1984	0,1		25	30	
	h		POP	1966	0,2				
	j		BÆEL		3,6				
					56,1				
104	a		BIR	1956	2,1	80	18	24	
			SGR	1956		20	17,5	30	
	b		ORE		6,5				
	c		SLE		12				
	d		AAN		0,2				Overløbsbassin
	d		ENG		1				
	e		MOS		3,3				
	f		SØ		1,3				
	g		BÆEL		1,5				
	h		ASK	1976	1	50	11,5	17	
			RGR	1976		50	10,5	20	

Bilag 4

Bevoksningsliste for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Afd.	Litra	B%	Anvendelse	Argang	Areal	I%	Højde	Diameter	Bemærkninger
	j		RGR	1976	0,3	40	10,5	15	
			ÆR	1976		40	15	19	
			ELM	1976		20	11,5	17	
	k		KLK		5,7				Sandholmgård
	l		KRT		0,8				
	m		VAG		0,1				
	n		ASK	1966	0,1		16	33	
	o		ASP	1952	0,4	60	23,5	69	
			ASP	1980		40	15	15	
					36,3				
105	a		ENG		12,3				
	b		ORE		15,4				
	c		AAN		8,6				Overløbsbassin
	d		BÆL		2,4				
	e	70	ASK	1942	1,5		22,5	54	Ellebæklund
	f		KRT		1,6				
	g		VAG		0,7				
	h		POP	1966	0,6		25	30	Blågran
	j		ANÅ	1980	0,2		6	8	
	k		ASK	1951	0,3				
	l		SLE		10,9				
	m		UKU		0,5				
					55				
106	a		ENG		11				
	b		ORE		8,7				
	c		BIR	1944	6,1	90	18,5	36	
			ASK	1944		10	22,5	50	
	d		BIR	1958	3,7				
	e		KRT		7,9				
	f		SKB		4,4				Ny Skydebane
	g		AAN		0,4				
	g		VAG		0,3				
	h		SLE		0,8				
	j		MOS		4,7				Bevokset med pil
	k		BÆL		1,4				
	l		SØ		0,1				
					49,5				
107	a		BØG	1861	5,7	60	31	68	Høvelte Fredskov
			ASK	1920		30	29,5	55	
			ELM	1920		10	28,5	54	
	b		SLE		6,3				
	c		ENG		3,7				
	d		ORE		6,6				
	e		MOS		7,4				
	f		BIR	1956	5,7		18	21	
	g		KRT		6,2				

Bilag 4

Bevoksningsliste for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Afd.	Litra	B%	Anvendelse	Argang	Areal	I%	Højde	Diameter	Bemærkninger
	h		RGR	1945	1		21,5	22	
	j		KLK		0,8				Gl. Motorgård
	k		SØ		0,6				
	l		LÆR	1945	0,8		23	23	
	m		POP	1969	0,5		22,5	49	Hegnet langs Gl. Motor- gård
	n		ASK	1966	0,7	50	17	15	
			ÆR	1966		50	17,5	17	
	o		VAG		0,2				
	p		BÆL		0,3				
					46,5				
108	a		ENG		11,3				
	b		ORE		18,1				
	c		BIR	1982	0,1				
	d		BIR	1956	3,5				
	e		SLE		2,6				
	f		EL	1916	1,3	60	23	31	
			ASK	1916		40	26,5	46	
	g		AAN		1,3				Grusgraven
	h		BÆL		1,6				
					39,8				
109	a		KLK		5,9				Forvaltningsskolen
					5,9				
110	a		ORE		25,2				
	b		KRT		12,8				Tjørn og slåen
	c		POP	1956	2,3	40	21,5	44	
			KIR	1956		20	16	37	
			ÆR	1956		20	20	37	
			LIN	1956		20	17,5	28	
	d		SØ		0,8				
	e		KIR	1966	0,3				
	e		SLE		0,1				
	f		BIR	1956	1,7				
	g		LUØ		0,5				Håndgranatbane
	h		BÆL		1,1				
	j		MOS		0,9				
	k		ASK	1954	0,1				
	l		VAG		0,2				
	m		AAN		0,1				
	n		AAN		0,4				
	o		AAN		1,7				
					48,2				
111	a		KLK		13,7				Gareder Kasernen
	b		SLE		3,6				
	c		FUT		1,1				Forhindrengbane
	d		SØ		0,3				

Bilag 4
Bevoksningsliste for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Afd.	Litra	B%	Anvendelse	Argang	Areal	I%	Højde	Diameter	Bemærkninger
	e		POP	1954	0,5	60	26	44	
			LIN	1954		20	21,5	32	
			ASK	1954		20	23	24	
	f		POP	1968	0,5		17	22	
	g		HUS		1,6				
	h		ORE		0,3				
	j		KRT		1				
	k		MOS		0,7				
	l		SKB		0,1				
	m		HUS		0				
					23,4				
112	a		ORE		29,7				
	b		KRT		8,4				
	c		EG	1960	6,8		12	15	
	d		VAG		0,1				
	e		MOS		1,4				
	f		SØ		0,4				
	g		POP	1950	0,4		25,5	90	
	h		BÆL		3,5				
	j		AAN		2,7				Opmarchområde
					53,4				
113	a		KRT		11,8				
	b		ORE		10,2				
	c		RGR	1960	0,2				
	d		SØ		3,2				
	e		BIR	1940	2,7		19,5	22	
	f		EG	1960	6		15	15	
	g		EG	1905	0,5		20	20	
	h		MOS		3,2				
	j		AAN		0,2				
	j		VAG		0,5				
	k		BIR	1945	0,6		20	20	EI
	l		BÆL		0,4				
	m		SLE		4,8				
					44,3				
114	a		SLE		3				
	b		ORE		0,5				
	c		EG	1906	1,9	70	22	52	
			EL	1953		30	16	37	
	d		DEP		0,6				Nedlagt brændstofdepot
	e		KLK		3,8				
	f		SØ		0,5				
	g		EG	1968	0,6		9	19	
					10,9				
115	a		HUS		1,2				

Bilag 4
Bevoksningsliste for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Afd.	Litra	B%	Anvendelse	Årgang	Areal	I%	Højde	Diameter	Bemærkninger
					1,2				
116	a		HUS		0,5				
					0,5				
117	a		HUS		0,4				
					0,4				
118	a		HUS		0,2				
	b		HUS		0,2				
					0,4				
119	a		HUS		0,1				
	b		HUS		0,1				
					0,2				
120	a		HUS		0,3				
					0,3				
122	a		HUS		0,3				
					0,3				
123	a		HUS		0,8				
	b		SLE		0,2				
					1				
124	a		VEJ		22,5				
					22,5				
	I alt				<u>544,5</u>				

Planteliste for øvelsespladsen i perioden 1970-1990

[illegible]

[illegible]

Bilag 6

Retningslinjer for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelses- terræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

Store dele af militærets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også militærets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret eller hjemmeværnet ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bæltekøretøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltespor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtype-definition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Bilag 6

Retningslinjer for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelses- terræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

Ikke militære aktiviteter

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvivlstilfælde

I tilfælde hvor militæret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at militæret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 f i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Bilag 7

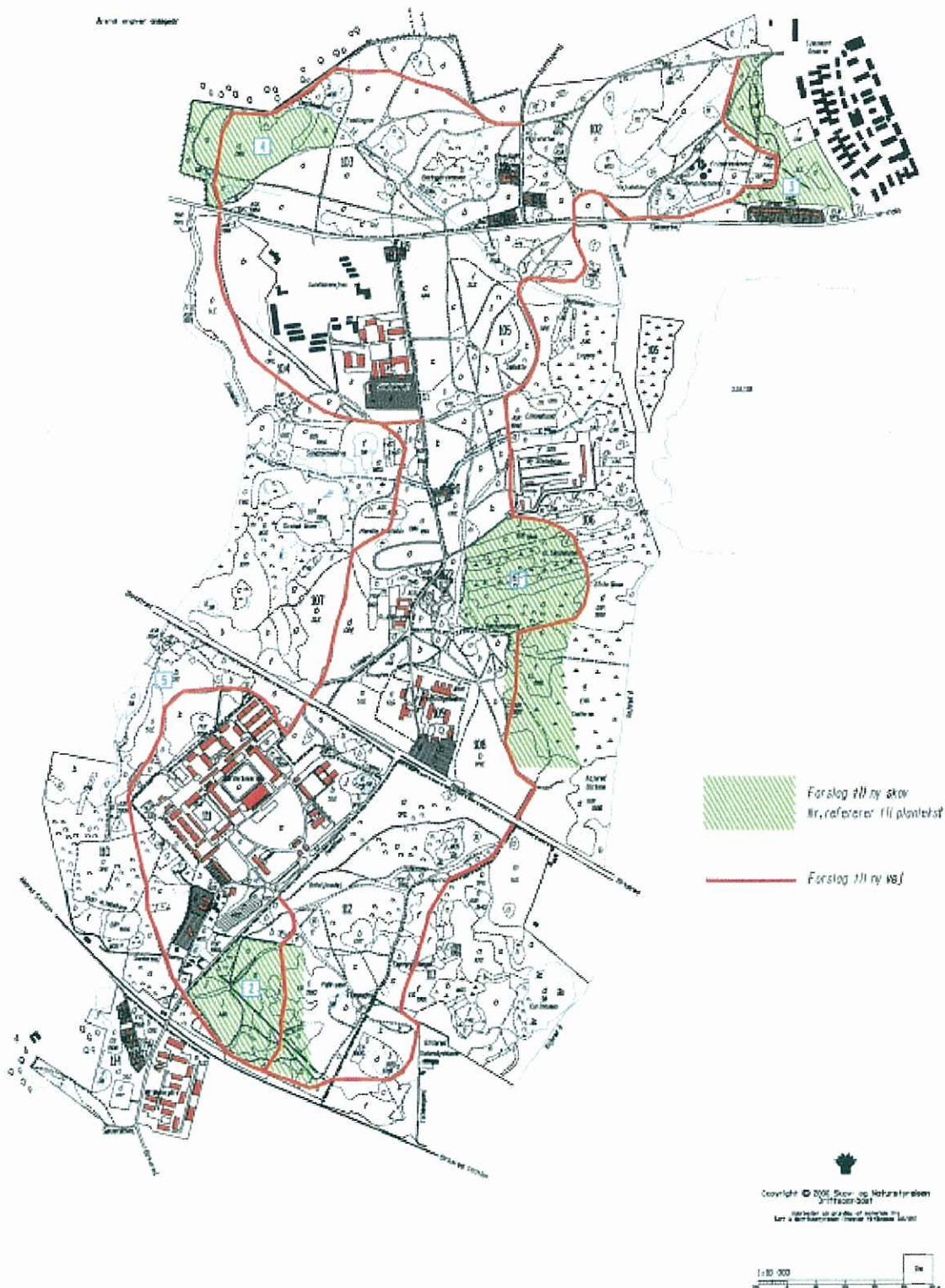
Den Kongelige Livgardes fremtidige behov og ønsker

HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK

ØVELSESPLEDS

Afd. 101-124

Året 1999-2000

Bilag 9

Ordensreglement for offentlighedens adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Ordensreglement for offentlighedens adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Det Lokale Støtte Element, Høvelte Kaserne byder velkommen til Høvelte Øvelsesplads
Høvelte-Sandholm-Sjælsmark øvelsesplads er et militært område, der primært anvendes til uddannelse af soldater fra Den Kongelige Livgarde. Øvelsespladsen anvendes til uddannelse og øvelse for både bælte- og hjulkøretøjer samt enheder til fods. Det samlede areal udgør 565 ha

Terrænet er åbent for publikum når der *ikke* foregår øvelsesaktivitet på øvelsespladsen. Oplysninger om hvornår og hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet vil som udgangspunkt fremgå af informationsposterne, der er placeret ved indgangene til terrænet. Ved pludseligt opståede øvelsesbehov lukkes terrænet dog uden at de opslåede aktivitetsoversigter opdateres, og det er derfor en god ide altid at tjekke Internettet på www.xx.dk, der indeholder de nyeste oplysninger om adgangsmulighederne. Når terrænet er lukket på grund af militær aktivitet, vil der være ophængt skilte ved indgangene med teksten: "Militært område – Al uvedkommende adgang forbudt".

Ved offentlig færdsel gælder generelt:

- *Færdsel må foregå til fods over hele terrænet.*
- *Ryttere og cyklister er velkomne til at benytte særlige stier, der er markeret på kortet.*
- *Hunde må medtages, men skal holdes i snor. Deres efterladenskaber skal fjernes af hensyn til de soldater, der skal kravle i terrænet*
- *Berøring af ammunition eller ammunitionsdele er farligt og forbudt*
- *Brug af åben ild er ikke tilladt og tobaksrygning skal ske med omtanke.*
- *Camping og overnatning i terrænet er ikke tilladt.*
- *Henkastning af affald er forbudt.*
- *Skiltning skal respekteres og anvisninger fra militært personel skal efterkommes.*
- *Vis hensyn til områdets dyre- og fugleliv*

Overtrædelse af ordensreglementet medfører politianmeldelse.

I samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen har Forsvaret udarbejdet en drifts- og plejeplan, der skal søge at varetage hensynet til områdets natur. Planen indebærer at Forsvaret ved en aktiv indsats vil søge at fastholde og forbedre forholdene for områdets flora og fauna samt rekreative og kulturhistoriske værdier.

Yderligere information, samt tilladelser til særlige arrangementer rettes til:
Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, Lokalt Støtte Center, Høvelte
Høvelte Kaserne
Høveltevej 117
3460 Birkerød
Tlf.: 45 99 40 33

Med venlig hilsen
Garnisonskommandanten

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

Den eksterne høringsperiode for udkast til revideret drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads strakte sig fra 22. juni til 14. august 2007.

Skov- og Naturstyrelsen har modtaget høringssvar fra Allerød Kommune, Hørsholm Kommune og Danmarks Naturfredningsforening.

Høringssvarene fremgår af de følgende sider.

- Bemærkningerne fra Hørsholm Kommune giver ikke anledning til ændringer.
- Kommentarer og rettelsesforslag fra Allerød kommune er så vidt muligt indarbejdet i den endelige udgave af planen.
- Danmarks Naturfredningsforenings bemærkninger om invasive arter er tilføjet i planen.

Foreningen tager derudover afstand fra ønskerne om etablering af ny skov på arealerne nord for Sjælsmarksvej. Efterfølgende har der været dialog mellem DN, Forsvaret og SNS om dette spørgsmål, og der er opnået et kompromis, som omfatter en indskrænkning af den ønskede skov. En særlig bemærkning herom fra DN fremgår af det nedenstående. Herefter er det op til Allerød Kommune at vurdere en eventuel ansøgning fra forsvaret om skovrejsning ud fra den gældende lovgivning.

Bemærkninger fra Hørsholm Kommune til drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Dato: 27.07.2007

Side 1/122

Hermed ganske få bemærkninger til drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads fra vores landskabsarkitekt Kirsten Hougaard.

Punkt 13.1 – Vurdering af ønsker og forslag fra forsvaret - Rekreativ sti (s. 92)

Enig i, at det er overflødigt, at Hørsholm Kommune anlægger en offentlig sti langs områdets nordkant.

Vi er ikke blevet kontaktet af Det Lokale Støttecenter (LSC), men har derimod den 22. februar fået tilladelse af Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste (FBE) til anlæggelsen af stien.

Vedr. Bilag 9 – Ordensreglement for offentlighedens adgang til Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads

Enig i forslaget til offentlighedens adgang.

Venlig hilsen

Lise Ørberg
Plan og Byg, Teknik og Miljø
Hørsholm Kommune
Ådalsparkvej 2
2970 Hørsholm

Lio@horsholm.dk

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Att: Erling Krabbe
Driftsområdet

Natur- og Miljøteamet
Bjarkesvej 2, 3450 Allerød
tlf. 48 10 01 00
fax 48 10 03 33
teknikogmiljoe@alleroed.dk
www.alleroedkommune.dk

Åbningstid
Mandag til onsdag 10-14
Torsdag 08-18
Fredag 10-12

Journal nr. 01.05.11P17-501/07
Sagsbeh. Ole D. Sørensen

Høringssvar fra Allerød Kommune vedrørende Drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesarealer

Hermed fremsendes Allerød kommunes høringssvar på den foreslåede Drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesarealer.

Specifikke kommentarer til tekst

Side 19: Der skelnes mellem søer og vandhuller hvor klassificeringen er uklar. Kunne dette beskrives bedre?

Side 23: Visse poppel arter er indførte. Kunne man ved udtynding og nyplantning af levende hegn sørge for at undgå indførte poppel arter?

Side 25: Der nævnes rosen arter. Det kunne være interessant at få at vide om rynket rose er et problem eller findes mange steder (hvilket jeg ikke går ud fra). Om ikke andet så for at få bekræftet at det ikke er et problem på skydeterrænet.

Side 28: Der tales ikke om en aktiv indsats mod Kanadisk Gyldenris der er omtalt her. Burde det ikke fremhæves som et mål?

Side 29: Indgår der bekæmpelse af mink som en del af plejen i Drabæk Mose eller ses de for sjældent til at der klan gøres noget aktivt?

Side 29-32: Kan der tilgodeses flere områder med ynglende fugle, hvor aktiviteter ikke foretages?

Side 33-34: Der burde laves en opdateret insekt undersøgelse af området, da de foreliggende data er fra 1963-1996, specielt fordi der tidligere har været registreret mange spændende arter og fordi der er et habitatområde tæt ved med bl.a. insekter som udpegningsgrundlag.

Side 36: Fortidsmindet er beskyttet i henhold til museumsloven pga. af lovændring og ikke fordi det ikke længere er "interessant".

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

Side 41, 4. linie 5. Der bør skrives "det oprindelige græstørv".

Side 42: Er der styr på de "brandstiftende midler" og om de ved slukning slukning skylles det ud i vandmiljøet.

Side 42 øverst: ikke bare vildtet men også ynglende fugle bør beskyttes i perioden, men det går måske under "vildt".

Side 42-43 og andre steder: m.h.t. øvelsesaktiviteter og faciliteter. Indgår der N-holdigt materiale o.l. og hvordan håndteres det i og med at køretøjer m.m. kommer i kontakt med overfladevand (det gør de vel).

Side 45, midt på siden og side 102: Der bør fastlægges en minimum afstand til overfladevand hvor fodring ikke foretages evt. i tråd med kommunens "standard" praksis. der nævnes forsvarsbestemmelser. hvilke er det?

Side 48 øverst og andre steder: Hvorfor ikke prøve arealafbrænding som en rydningsmetode. jeg ved ikke om der er erfaring med overdrevsarealer, men på heder bruges det i stor stil.

Side 48 midt: Hvorfor ikke have et generelt mål at holde alle søer fri for buskads på sydsiden af søen

Side 48 midt: Det beskrives som et problem at en sø udtørrer. Hvorfor det. Padder nyder godt af denne slags søer.

Side 49 øverst og andre steder: Er det god bekæmpelse af pil at knuser pilekvas frem for at brænde det?

Side 49 nederst og side 98 nederst: Der bør stå genplantes med hjemmehørende eg og buske samt stå kun hjemmehørende arter

Side 50 nederst: "Anlæggelse af bro" over hvad??

Side 54: På de mest værdifulde overdrev bør afslået materiale fjernes.

Side 71: Der er rejst fredningsforslag for Stavnsholtikilen, der berører en mindre del af øvelsespladsen syd for jernbanen (ekskl. Ny motorgård). Bør nævnes i forbindelse med den anden fredning.

Side 102: Vildtagre, er de nødvendige? Og hvis de er, bør de ikke gødskes.

Generelle kommentarer:

Flere steder ser det ud til at I gerne vil have mere skov. Kan det tænkes at der kan handles mere rydning af §3 arealer mod tilladelse til skovplantning (skal høre med kollega, find evt. precedens sager). Eller kan man ikke bare lade nogle områder gro til?

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

Bjørneklo på naboarealer: Kommunen regner med at lave en aktiv indsats mod/med private lodsejere næste år m.h.t. bjørneklo.

Kan de militære aktiviteter bruges aktivt til at slide kratopvækst ned i bestemte områder?

Der er flere steder omtalt kvasbunker enten negativt fordi de tilfører næringsstoffer og de ligger på overdrev og dels positivt fordi de skaber skjul for snog m.v. kan der laves en klar samlet plejeplan for dette punkt (afbrænding, skjul, fjernelse m.v.). Jeg kan ikke se det "pindet klart ud" nogen steder.

Der er en del steder der vist skal søges om dispensation fra naturbeskyttelsesloven ved oprensning, brinkændring m.v. som ikke fremgår af planen.

Offentlig adgang skal måske koordineres med kommuneplanen m.v. Vi er meget interesseret i at drøfte mulighederne for placeringen af den 4. grønne ring gennem terrænet og støtter meget, at området åbnes yderligere op for offentlig færdsel.

Er der ikke flagermus i området (nævnes ikke)?

SNS forslag om at variere afslåningen støttes.

Et par spørgsmål og kommentarer lidt på kanten af plejeplanens rammer

I de kommende år skal der ske en række tiltag til forbedring af overfladevand kvaliteten i forbindelse med miljømålsloven og idefasen er nu i gang indtil 22. december for at komme med projekt ideer. Der er ikke mange relationer til overfladevandkvalitet i plejeplanen. Kan det tænkes at der kunne etableres yderligere vådområder, der kunne tage vand ved store nedbørsmængder som nu her i primo juli og foretage en vådområde-rensning. Det er ofte ved de store vandmængder at de store problemer med næringsstoffer og overløb sker. Vil der være plads til denne type projekter på øvelsesarealet i fremtiden eller er det urealistisk. Både for at beskytte lokale naturområder (side 35 nederst), men også for at beskytte Sjælsø. Dette skal også ses i relation til vandudpegningerne omtalt side 63.

Aktuelt er der en oplagt mulighed ved grøften der løber fra Høvelte Kasserne til Ellebækken under Kongevejen. På Nordøstsiden af Vejen er der brud på vandløbsbrinken og der oversvømmes et meget stort område, der tidligere ifølge nabo har været anvendt til øvelser og kørsel. Desuden er der en del bjørneklo som begynder at brede sig via grøften ind til naboen. Men som sagt kunne det være et oplagt sted at se nærmere på m.h.t. at kombinere naturpleje, vandmiljø og vandløbsvedligehold.

Med venlig hilsen

Ole Dahlqvist Sørensen
Natursagsbehandler

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

10. august 2007

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
13 AUG. 2007

Danmarks
Naturfredningsforening

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Att.: Erling Krabbe

**Vedr.: Udkast til revision af drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark
Øvelsesplads 2007-2021.
Offentlig høring**

Danmarks Naturfredningsforening (DN) har modtaget ovennævnte materiale, som vi har læst med stor interesse.

Det skal straks bemærkes, at vi finder, at den fremlagte rapport, som indgår i udkastet, re-præsenterer en stor og god beskrivelse – af høj kvalitet – over naturen i området.

Danmarks Naturfredningsforening er af den opfattelse, at der er tale om et meget unikt areal med store landskabelige og biologiske kvaliteter. Der er tale om et stort sammenhængende område, der henligger som lysåbent overdrev, hvor åbentlands arter kan vandre og sprede sig inden for et stort område.

Det er Hovedstadsregionens største sammenhængende overdrevsområde, og det er meget vigtigt for DN, at områdets karakter bevares.

Vores bemærkninger tager udgangspunkt i formålet med fredningen af området, der bl.a. har til formål at sikre

- at de landskabelige og naturmæssige kvaliteter bevares og forbedres,
- at de kulturhistoriske værdier bevares,
- at områdets fremtidige rekreative anvendelse bevares og forbedres.

På foreningens vegne fremsendes derfor følgende kommentarer og bemærkninger til materialet:

Fastholdelsen og optimeringen af pleje af overdrevs- og slettearealer er meget vigtig

DN noterer med stor tilfredshed, at der er lagt op til en væsentligt forstærket plejeindsats på de åbne overdrevsenge og slettearealer. Det vil også være nødvendigt for at fastholde de biologiske værdier på disse arealer.

Som en central del af denne forstærkede plejeindsats kan DN tilslutte sig, at arealerne slås hvert år og gerne i mosaikker. Vi finder, at opsamling og fjernelsen af afslået materiale skal gøres obligatorisk, således at der hurtigere kan ske en udvikling væk fra de næringsrige vegetationstyper (kapitel 14.1).

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

DN finder det acceptabelt, at der sker en udjævning af de arealer, hvor det i dag ikke er praktisk muligt at gennemføre opsamling af afslået materiale på grund af spor efter bælteketretøjer mm., således at det bliver praktisk muligt at opsamle afslået materiale (se kapitlerne 13.2 og 14.1).

DN skal foreslå, at der også udpeges nogle områder, hvor områdets store træer sikres. Det er nemlig sjældent, at der etableres kæmpetræer med fulde kroner fra jord til top, som det kan ses i øjeblikket omkring Høvelte gård (ege vest for gården) og bøge syd for Kongevejen. Der kan desuden efterlades enkelte store ege og bøge nord for Sandholmgårdsvej. De vil dels bidrage til det landskabelige billede, men også give fremragende poster for rovfugle og for rastende fugle.

Etablering af øgede skovarealer er generelt ønsket

Der er fra forsvarets side rejst ønske om at etablere en række skovområder. DN finder at skovrejsning er i modstrid med intentionerne i fredningen, hvilket understøttes af Regionplan 2005, som ikke har udpeget området til skovrejsning. Nyplantning af skov til øvelsesformål betinger desuden, at den tidsmæssige planlægningshorisont for øvelsesaktiviteter er – eller skal være – væsentligt længere end den tid på 10-20 år, som det tager for en skov at vokse op.

DN finder at området nord for Sjælsmarkvej/Sandholmgårdsvej skal friholdes for yderligere skov. Specielt vil ny skov op til Tokkekøb Hegn spolere hele det store områdes karakter af åbent og opadstigende land, som plejen af græs- og overdrevsarealerne jo netop skal genskabe.

Bekæmpelsen af invasive plantearter bør udbygges

Rapporten omtaler tilstedeværelsen af 3 invasive plantearter, Kanadisk gyldenris, Kæmpe bjørneklo og Pastinak, derudover nævnes at Ær optræder meget invasivt og dominerende i bevoksninger.

Hovedomtalen ligger på fjernelse af Kæmpe-bjørnekloen, som også er den eneste, der omtales i plejebestemmelserne (kapitel 14.5). Vi er enige i, Kæmpe Bjørneklo fortsat skal holdes meget stærkt i ave, da den jo meget hurtigt kommer igen ved blot mindre eftergivenhed.

DN finder dog, at plejeplanens punkt 14.5 bør udvides til at omfatte *alle* de invasive plantearter, der er opført på Skov- og Naturstyrelsens fortegnelse over invasive plantearter, og at bekæmpelsen i øvrigt skal være i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens anvisninger.

På denne måde sikres, at plejeplanen til stadighed er tidssvarende uden store revisionsarbejder. Det opnås således, at der dels tages højde for den store – og stadigt stigende – mængde Kanadisk gyldenris, der i de allersneste år er etableret i den nordlige del omkring Sandholmgårdsvej, og dels at nye invasive arter i området automatisk omfattes. Det kan således nævnes, at der også er mindre bevoksninger med Japansk pileurt på vej ind i terrænet (f.eks. flere steder langs Kongevejen). De bør umiddelbart registreres og fjernes, da de ellers vil blive svære at styre end bjørnekloen.

Den offentlige adgang

DN finder, at det foreslåede ordensreglement i tilstrækkeligt omfang åbner for offentlighedens adgang til området.

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING i Nordsjælland
Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads. Udkast til revision af drifts- og plejeplan for 2007-2021.

Side 3

DN vil anbefale, at området deles op i delområder, således at øvelsesaktivitet i et enkelt delområde ikke vil medføre, at hele området lukkes for offentlig adgang.

DN har i princippet ikke bemærkninger til, at der etableres den foreslåede ringvej til brug for hjulkøretøjer, idet vi går ud fra, at den belægnings- og tracemæssigt vil blive indpasset i landskabet under hensyn til dettes karakter og naturmæssige værdier. Det lægges derfor til grund, at der vil ske et nærmere samarbejde i forbindelse med den endelige planlægning/udførelse.

DN er enig i, at etablering af ringvejen også vil være et positivt tiltag i forbindelse med offentlig adgang. Vi forventer også, at der derudover vil kunne vise sig, at være behov for et antal kortere stier i området.

Det bør overvejes, om det vil være muligt at etablere en række tiltag, der øger publikumsvenligheden, f.eks. et fugletårn ved Sjælsøes vestende og/eller en udsigtsplads på Søbakken med en informationstavle, der forklarer hele landskabets dannelse omkring Sjælsø.

Fortidsminder fortjener mere spaltepads

DN finder, at alle registrerede fortidsminder bør fremgå af et særskilt bilag og i øvrigt fremgå af kortbilagene, eventuelt med en særlig signatur for de beskyttede fortidsminder. Hermed skærpes agtpågivenheden for eventuelt nye fund, ligesom fortidsminderne indgår som et bevidst element i de overvejelser, der gøres forud for ændret anvendelse af arealerne, fx ved etableringen af ringvejen eller nye ruter for bæltekøretøjer.

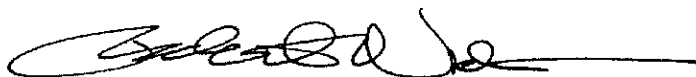
Dialog med brugerne

DN finder, at der løbende bør være en dialog mellem forsvaret og offentligheden om status for bevaringen af områdets naturværdier.

Vi vil foreslå, at der afholdes et årligt dialogmøde mellem forsvaret og repræsentanter for de relevante organisationer. En sådan dialog kan være et vigtigt redskab til at sikre en gensidig forståelse for ønsker og behov til udnyttelsen af området. Sådanne møder kunne bruges til at få fastlagt omfang og udformning af skiltning/informationsposter i området.

Danmarks Naturfredningsforening ser frem til en fortsat dialog om hvordan natur- og landskabs værdierne bevares bedst muligt på øvelsesområdet, ligesom vi gerne står til rådighed for uddybning af det fremførte.

Med venlig hilsen

Peter Skat Nielsen
formand

Bilag 10

Eksterne høringssvar og vurdering heraf

DN, Samrådet i Nordsjælland

Formand: Peter Skat Nielsen, Ved Stampedammen 7, 2970 Hørsholm
Telefon: 45 86 62 31, e-mail: skat.n@mail.tele.dk

27. december 2007

Fremsendes kun elektronisk

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Att.: Erling Krabbe

Vedr.: Udkast til revision af drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads 2007-2021.

Danmarks Naturfredningsforening (DN) fremsendte den 10. august 2007 bemærkninger til det fremlagte udkast til revision af drifts- og plejeplan for Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads 2007-2021.

Som følge af udtalelsen anmodede Forsvaret om et møde med Skov- og Naturstyrelsen og DN for at drøfte de modstående synspunkter med hensyn til etablering af skov på en del af øvelsesterrænets overdrevsarealer op mod Tokkekøb Hegn.

Baggrunden var, at forsvarets erfaringer fra missioner i udlandet havde vist, at der skal lægges vægt på at øve kamp i uoverskueligt terræn, idet denne type kamp stiller specielle krav til koordination mv. for at sikre at enhedernes bevægelser kan styres.

Der blev derfor afholdt en besigtigelse 27. september 2007 med repræsentanter for de nævnte parter for nærmere drøftelse af forsvarets ønske om nyplantning af ekstra skov til uddannelsesbrug. Ved besigtigelsen var DN repræsenteret ved undertegnede formand for DN's Samråd i Nordsjælland.

Besigtigelsen og drøftelserne i forbindelse med denne førte frem til følgende kompromis, som kunne accepteres af sagens parter:

"FSV har, med baggrund i drøftelser den 27 SEP 2007 med Danmarks Naturfredningsforening, accepteret følgende ændringer:

- Reduktion af områdets størrelse i den E del af området (til pilekrattet) og etablering af spor i områdets E kant.
- At der friholdes en bræmme på ca. 10 m der ikke skal beplantes mod NV mellem skovbrynet og den nye beplantning.
- At de nye skovbryn der etableres indeholder buske, der har stor betydning for biodiversiteten eksempelvis sommerfugle."

På denne baggrund bekræftes hermed Danmarks Naturfredningsforenings tilslutning til ovennævnte kompromisløsning.

Med venlig hilsen

Peter Skat Nielsen
formand

[illegible]